

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
 ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
 ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

«Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΤΩΝ
 ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ
 ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»

ΝΙΩΤΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α. ΚΟΤΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	
ΑΡ.ΕΙΣ.	60644
ΟΜΠ.	41923
ΤΑΣΗ	337.142 Ν10
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	

00160644

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2009

Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΤΩΝ
ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ, ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΝΙΩΤΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

Σημαντικοί όροι: λιανική τραπεζική, ανταγωνισμός, ολοκλήρωση,
διασυννοριακή τραπεζική

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη αυτή πραγματεύεται το θέμα της ολοκλήρωσης της λιανικής τραπεζικής στα πλαίσια της ευρωζώνης στα πλαίσια της προσπάθειας για μια χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση στη Ευρώπη, μετά την εισαγωγή του κοινού νομίσματος. Ανταγωνιστικές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που εξυπηρετούν τους ευρωπαϊούς καταναλωτές συμβάλλουν αναμφισβήτητα στην οικονομική ανάπτυξη και συνεπώς στην εκπλήρωση των στόχων της στρατηγικής της Λισαβώνας.

Κύριος στόχος της εργασίας είναι η έρευνα του κατά πόσο έχει επιτευχθεί μέχρι σήμερα η ολοκλήρωση στον τομέα των λιανικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Στη μελέτη έχουν χρησιμοποιηθεί τα στοιχεία διαφόρων μελετών από πανεπιστήμια, αλλά και ευρωπαϊκούς φορείς ανά διαφορετικές χρονικές περιόδους καθώς και στοιχεία από την ΕΚΤ και τη Eurostat, ώστε να καταλήξουμε στα συμπεράσματα που περιγράφονται στο τέλος.

Μελετώντας αρχικά τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την πορεία προς την ολοκλήρωση, παρουσιάζουμε στη συνέχεια τη δομή των αγορών λιανικών τραπεζικών προϊόντων και καταλήγουμε σε μια σύγκριση επιτοκίων διαφορετικών χρονικών περιόδων, ώστε να ολοκληρώσουμε την έρευνα και να διατυπώσουμε τα συμπεράσματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

1.1. Η έννοια της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης	6
1.2. Η έννοια της λιανικής τραπεζικής.....	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1. Κανονιστικό Πλαίσιο	9
2.2. Παραμένοντα νομικά εμπόδια.....	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Η ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

3.1. Η σημασία της λιανικής τραπεζικής στην Ευρώπη	19
3.2. Τα χαρακτηριστικά της αγοράς της λιανικής τραπεζικής στην Ευρώπη	19
3.2.1. Χαρακτηριστικά της προσφοράς στις αγορές λιανικής τραπεζικής	19
3.2.2. Υψηλός βαθμός συνεργασίας.....	20
3.2.3. Διαφορετικοί βαθμοί διαφάνειας τιμών.....	21
3.2.4. Σημαντικά εμπόδια εισόδου.....	21
3.2.5. Χαρακτηριστικά της ζήτησης στις αγορές λιανικής τραπεζικής.....	22
3.2.6. Διαφορετικά δίκτυα διανομής για τα προϊόντα λιανικής τραπεζικής.....	22
3.3. Δομή αγοράς της λιανικής τραπεζικής.....	23
3.3.1. Συγκέντρωση αγοράς και ολοκλήρωση.....	23
3.3.2. Χρηματοοικονομική απόδοση στον τομέα της λιανικής τραπεζικής.....	24
3.3.3. Κερδοφορία και σχέση εσόδων-εξόδων.....	25
3.3.4. Παράγοντες κερδοφορίας.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

4.1. Μητρώα πιστώσεων και τραπεζικός ανταγωνισμός	28
4.2. Συνεργασία ανάμεσα σε τράπεζες.....	29
4.2.1. Συνεταιριστικές τράπεζες.....	30
4.2.2. Τράπεζες καταθέσεων ταμειευτηρίου.....	32
4.2.3. Θέματα ανταγωνισμού από τη συνεργασία ανάμεσα στις τράπεζες.....	34
4.3. Πελάτες και κινητικότητα	37
4.3.1. Σχέση κινητικότητας πελατών και ανταγωνισμού.....	37
4.3.2. Κόστη μεταστροφής.....	39
4.3.3. Επιπτώσεις του κόστους μεταστροφής στη λιανική τραπεζική.....	41
4.4. Διασυνοριακή τραπεζική.....	42

4.4.1. Πρόσφατες πρόοδοι στις διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες και μελλοντικές προοπτικές.....	42
4.4.2. Η σημασία των διασυνοριακών τραπεζικών εργασιών.....	44
4.4.3. Αναδυόμενα ζητήματα πολιτικής δράσης.....	46
4.4.4. Μείωση των εμποδίων στις διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες.....	46
4.4.5. Ενίσχυση των διασυνοριακών κανόνων για οικονομική σταθερότητα.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΔΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

5.1. Περίοδος 1992-2002	51
5.2. Περίοδοι 1998-1999 και 2001-2002	55
5.2.1. Διασυνοριακή διαμεσολάβηση.....	59
5.3. Περίοδος 2003-2006	62
5.3.1. Τραπεζικές αγορές, δραστηριότητες εξαγορών και συγχωνεύσεων και επιτοκιακή πολιτική.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ
ΕΠΙΛΟΓΟΣ

61. Συμπεράσματα	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι λιανικές χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής των πολιτών της ΕΕ. Περιλαμβάνουν τους προσωπικούς λογαριασμούς, τις πληρωμές, τα προσωπικά δάνεια, τις υποθήκες, τις αποταμιεύσεις, τις επενδύσεις κ.α. Τα τελευταία χρόνια καταβλήθηκαν μεγάλες προσπάθειες για τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην ΕΕ, πλην όμως η ενοποίηση φαίνεται να μην έχει ακόμη αξιοποιήσει τις προσφερόμενες δυνατότητες. Για παράδειγμα, ένα από τα οφέλη της ενιαίας αγοράς είναι και ο μεγαλύτερος ανταγωνισμός. Ωστόσο, σε ορισμένες αγορές ο ανταγωνισμός δεν είναι ουσιαστικός, ιδιαίτερα σε τομείς όπως οι πληρωμές και οι τραπεζικές εργασίες, γεγονός που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν οι καταναλωτές να επωφεληθούν από υψηλής ποιότητας ή φθηνότερες υπηρεσίες που προσφέρονται σε κάποια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹. Χρειάζεται να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες ώστε οι ευρωπαϊκές χρηματοπιστωτικές αγορές να μην είναι κατακερματισμένες.

Πολλές έρευνες που έχουν γίνει στο παρελθόν βρίσκουν ότι έχει όντως υπάρξει ολοκλήρωση στους βασικούς χρηματοπιστωτικούς τομείς της ΕΕ, ιδιαίτερα μετά την εισαγωγή του ευρώ. Ωστόσο αυτό δεν αρκεί για να μιλήσουμε για ολοκληρωμένη αγορά λιανικής τραπεζικής.

Σχετικά με την αποτίμηση της μέχρι τώρα ολοκλήρωσης, το βασικό εμπόδιο είναι ότι τα προϊόντα λιανικής τραπεζικής παρέχονται από μια ποικιλία χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και λόγω αυτού εμφανίζονται σε μια μεγάλη και συχνά μη συγκρίσιμη ποικιλία. Επιπλέον, μη άμεση τιμολόγηση των λιανικών προϊόντων είναι συχνά ένα εμπόδιο στις συγκρίσεις.

Η ολοκλήρωση αναφέρεται σε μια κατάσταση στην οποία μια προηγουμένως κατακερματισμένη αγορά για ένα μοναδικό προϊόν μετατράπηκε σε μια ενιαία αγορά. Οι αγορές χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών μπορούν να χαρακτηριστούν ολοκληρωμένες, όταν η τιμή για το ίδιο αγαθό στις διάφορες αγορές είναι ίδια. Στην τραπεζική, ωστόσο, είναι συχνά αδύνατο να

¹ www.europa.eu.int/comm/internal_market/finances/index_en.htm
European Commission, 2007, *Εσωτερική αγορά και υπηρεσίες*, Ενημερωτικό Δελτίο για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες

επιβεβαιώσεις το νόμο της μίας τιμής, λόγω έλλειψης δεδομένων καθώς και διαφοροποίησης των τραπεζικών προϊόντων. Για τους λόγους αυτούς χρειάζεται η συνεκτίμηση ποιοτικών παραγόντων και όχι μόνο ποσοτικών, ώστε να γίνει μια σωστή ανάλυση. Σίγουρα τα σημερινά ποσοτικά δεδομένα που έχουμε δείχνουν την αναδυόμενη συσχέτιση μεταξύ των προηγουμένως κατακερματισμένων αγορών και υποδηλώνουν μία σχετική σύγκλιση, ωστόσο οι διαφορές ακόμη είναι εμφανείς.

Παρότι η ολοκλήρωση και ο ανταγωνισμός είναι δύο διαφορετικές έννοιες, μπορούν ωστόσο να συνδέονται με την έννοια ότι περισσότερη ολοκλήρωση οδηγεί το πιθανότερο σε μεγαλύτερο ανταγωνισμό. Ο ανταγωνισμός αναφέρεται στην τιμολογιακή συμπεριφορά των εταιριών σε μια δεδομένη αγορά. Αυξάνοντας τον ανταγωνισμό σημαίνει ότι τα περιθώρια κέρδους των εταιριών μειώνονται προς όφελος των καταναλωτών. Αυτό μπορεί να συμβεί αν ο αριθμός των προμηθευτών αυξηθεί ή αν η απειλή νέων εισόδων στην αγορά γίνει πιο ρεαλιστικός. Ολοκλήρωση σημαίνει ότι ο ανταγωνισμός επεκτείνεται από μια συγκεκριμένη αγορά (τοπικό επίπεδο) σε ένα μεγαλύτερο σύνολο αγορών (ευρωπαϊκό επίπεδο), το οποίο οδηγεί σε μια αύξηση των ανταγωνιζόμενων εταιριών. Επιπλέον, ένα μεγαλύτερο επίπεδο ανταγωνισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αυξανόμενης ευκολίας εισόδου στην αγορά υπό τις συνθήκες της κοινής αγοράς και του κοινού νομίσματος. Πράγματι η μείωση των εμποδίων εισόδου καθώς και η ενίσχυση της ολοκλήρωσης αποτελεί μείζων στόχο λόγω την σημαντικών οικονομικών ωφελειών του αυξημένου ανταγωνισμού².

² http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#, ECB Working paper No 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

1.1. Η έννοια της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης

Η χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση έχει οριστεί από την ΕΚΤ ως εξής³: "η ΕΚΤ θεωρεί πλήρως ολοκληρωμένη την αγορά χρηματοπιστωτικών εργαλείων και υπηρεσιών, όταν όλοι οι πιθανοί συμμετέχοντες σε μια τέτοια αγορά (α) υπόκεινται σ'ένα ενιαίο σύνολο κανόνων, όταν αποφασίζουν να διαχειριστούν τέτοια εργαλεία ή υπηρεσίες, (β) έχουν ίση πρόσβαση σ'αυτό το σύνολο χρηματοπιστωτικών εργαλείων και υπηρεσιών και (γ) έχουν ίδια αντιμετώπιση όταν δρουν σε αυτή την αγορά.

Για την επίτευξη της ολοκλήρωσης των χρηματοπιστωτικών συστημάτων δύο ή περισσότερων κρατών και τη διαμόρφωση ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου απαιτείται η ικανοποίηση συγκεκριμένων αιτημάτων πολιτικής, τα οποία αποτελούν την αναγκαία και ικανή συνθήκη για την επίτευξη της. Ειδικότερα⁴:

(α) Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης είναι η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η κατάργηση των εμποδίων αναφορικά με τη διενέργεια διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, καθώς και την εγκατάσταση των κοινοτικών διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων και των φορέων παροχής εργαλείων πληρωμών στο έδαφος άλλων κρατών-μελών (στο πλαίσιο της διαδικασίας αρνητικής ολοκλήρωσης).

(β) Ταυτόχρονα, η εύρυθμη λειτουργία ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου προϋποθέτει (στο πλαίσιο της διαδικασίας θετικής ολοκλήρωσης) την υιοθέτηση και θέση σε εφαρμογή πολιτικών και κανόνων, μέσω των οποίων να καθίσταται δυνατή η ικανοποίηση των αιτημάτων πολιτικής που δικαιολογούν ρυθμιστική παρέμβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των οικονομιών της αγοράς, με ταυτόχρονη διασφάλιση της συνδρομής ισότιμων όρων ανταγωνισμού ανάμεσα σε όλες τις κατηγορίες φορέων παροχής

³ Gortsos, C., 2007, *Integration of European Financial Service Markets*, Report of the European Banking Federation

⁴ Γκόρτσος Χ., 2006, *50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου*, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που λειτουργούν στον ενιαίο χώρο, παρέχουν ομοειδείς υπηρεσίες και εκτίθενται σε ομοειδείς κινδύνους, και συγκεκριμένα:

- τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος,
- τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των κεφαλαιαγορών,
- τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών,
- τη διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών που συναλλάσσονται με φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, και
- την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στο τελικό στάδιο της διαδικασίας χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης οι αρχές πρέπει να είναι (εν μέρει τουλάχιστον) υπερεθνικές και οι κανόνες, βάσει των οποίων θα γίνεται η ρυθμιστική παρέμβαση, ενοποιημένοι σε όλη τη γεωγραφική έκταση του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου βάσει των αρχών της μέγιστης και πλήρους εναρμόνισης. Η διεθνής πάντως εμπειρία, περιλαμβανομένης και της ευρωπαϊκής, έχει καταδείξει τη δυσκολία επίτευξης (ακόμα και προσέγγισης) αυτού του τελικού σταδίου, καθώς η διαδικασία της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης έχει ως σημείο εκκίνησης κατακερματισμένα εθνικά χρηματοπιστωτικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από σημαντικές διαφορές ως προς τα περισσότερα από τα σκέλη που διέπουν τη λειτουργία και τη διαχείρισή τους και συναντά ισχυρές αντιστάσεις για την απεμπόληση εθνικών πολιτικών και την κατάργηση εθνικών δομών και υποδομών.

1.2. Η έννοια της λιανικής τραπεζικής

Παρά την ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση του τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, η λιανική τραπεζική παραμένει ο πιο σημαντικός τομέας της τραπεζικής, αντιπροσωπεύοντας το 50%⁵ της συνολικής τραπεζικής δραστηριότητας στη Δυτική Ευρώπη.

Τη λιανική τραπεζική την αντιλαμβανόμαστε συχνά ως την παραδοσιακή εργασία των τραπεζών. Στον τομέα αυτό, οι τράπεζες έχουν να κάνουν με

⁵ European Commission, 2007, *Report on the retail banking sector inquiry*, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106

νοικοκυριά και μικρές επιχειρήσεις. Η λιανική τραπεζική περιλαμβάνει⁶ τις παραδοσιακές μορφές καταθέσεων και δανείων, όπως την καταναλωτική πίστη, τις υποθήκες, μικρά και μεσαία επιχειρηματικά δάνεια και λογαριασμούς καταθετικούς και όψεως. Οι υπηρεσίες πληρωμών είναι αναπόσπαστο κομμάτι της λιανικής τραπεζικής που σχετίζεται με τα καταθετικά προϊόντα.

Οι αγορές λιανικών υπηρεσιών διαφέρουν από αυτές των χονδρικών και των αγορών κεφαλαίου σε δύο κυρίως στοιχεία⁷. Πρώτον, η πρόσβαση των πελατών στις τράπεζες είναι πολύ σημαντική, επειδή οι πελάτες συχνά έχουν περιορισμένη κινητικότητα. Παρότι οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες έχουν γίνει αρκετά διαδεδομένες, τα δίκτυα καταστημάτων συνεχίζουν να παίζουν σημαντικό ρόλο στο λιανικό τομέα. Δεύτερον το τοπίο της αγοράς στη λιανική τραπεζική είναι σχετικά διαφοροποιημένο, με μικρές τράπεζες να ανταγωνίζονται μεγάλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς⁸. Αυτή η θεσμική διαφοροποίηση απεικονίζεται από τον πολύ μεγάλο αριθμό και τη μεγάλη ποικιλία των διαφόρων πιστωτικών ιδρυμάτων, που λειτουργούν στην ευρωζώνη.

⁶ Cabral I., Dierick F., Vessala J., 2002, *Banking integration in the euro area*, Occasional Paper Series, ECB

⁷ Dixon R., 1991, *Banking in europe*, The single market, Εκδόσεις Routledge

⁸ Affinito M., Piazza M., 2008, *What are borders made of? An analysis of barriers to european integration*, Banca d' Italia

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1. Κανονιστικό Πλαίσιο

Η προσπάθεια για ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών οικονομιών ξεκινά από τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957, η οποία περιείχε τις βασικές αρχές για τη δημιουργία μιας κοινής ευρωπαϊκής αγοράς για χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Πρακτικά, ωστόσο, η δημιουργία της κοινής αγοράς συνέχιζε να εμποδίζεται από αποκλίνοντες εθνικούς κανονισμούς.

Ένα σημαντικό βήμα στο άνοιγμα του διασυνοριακού ανταγωνισμού ήταν η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986), η οποία προέβλεπε την τελειοποίηση της κοινής αγοράς μέχρι το τέλος του 1992. Η κοινή αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών βασίζεται στον έλεγχο από τη χώρα προέλευσης και στην αμοιβαία αναγνώριση. Υπό αυτές τις αρχές, μια τράπεζα που λειτουργεί σε ένα άλλο κράτος-μέλος (χώρα υποδοχής) συνεχίζει να εποπτεύεται από την αρμόδια αρχή της χώρα προέλευσης. Κάθε τράπεζα σε κράτος-μέλος μπορεί, άμεσα ή έμμεσα, να παρέχει υπηρεσίες εντός Ε.Ε στη βάση μιας κοινής άδειας, που εκδίδεται από τη χώρα προέλευσης και υπό τον έλεγχο της χώρας αυτής. Ωστόσο, διάφορα θέματα, όπως η προστασία του καταναλωτή, ο ανταγωνισμός κ.τ.λ. συνεχίζουν να καλύπτονται από τους κανόνες της χώρας υποδοχής⁹.

Στην τραπεζική, το ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο τέθηκε σε μεγάλο βαθμό κυρίως¹⁰ από την Πρώτη¹¹ (1977) και τη Δεύτερη¹² (1989) Τραπεζική Οδηγία, που έχουν πλέον ενσωματωθεί στην Οδηγία(2006)¹³ σχετικά με την ανάληψη δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων και συγκεκριμένα με την ελευθερία εγκατάστασης και παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σε άλλες χώρες εντός ΕΕ.

⁹ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#, ECB Working paper No 6

¹⁰ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#, ECB Working paper No 6

¹¹ Directive 77/780/EEC First Directive

¹² Directive 89/646/EEC Second Directive

¹³ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#, ECB Working paper No 6

1983-1992: Η ολοκλήρωση της κοινής αγοράς¹⁴. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποίησε μια ισχυρή μέθοδο ολοκλήρωσης: έλεγχος από την χώρα προέλευσης με μίνιμουμ ενοποίηση των εθνικών κανονισμών. Το 1985 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε μια Λευκή Βίβλο για την «Τελειοποίηση της Εσωτερικής αγοράς», η οποία αφορούσε την ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών και κεφαλαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στον τραπεζικό τομέα, η βίβλος μιλούσε για μία ενιαία τραπεζική άδεια, έλεγχο από τη χώρα προέλευσης και αμοιβαία αναγνώριση. Αυτές οι αρχές ενσωματώθηκαν στη 2^η Τραπεζική Οδηγία(89/646/EEC), σύμφωνα με την οποία, όλα τα πιστωτικά ιδρύματα στα οποία έχει χορηγηθεί άδεια από κάποιο ευρωπαϊκό κράτος θα μπορούν να ανοίγουν καταστήματα ή να παρέχουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εκτός συνόρων σε άλλες χώρες χωρίς περαιτέρω εξουσιοδότηση. Το τραπεζικό μοντέλο που υιοθετήθηκε από την ΕΕ είναι το παγκόσμιο τραπεζικό μοντέλο, το οποίο επιτρέπει στις τράπεζες να αναλαμβάνουν επενδυτικές τραπεζικές δραστηριότητες, αφήνοντας ωστόσο σε εθνική εποπτεία τον έλεγχο των εταιριών αυτών, το καθεστώς ιδιοκτησίας και το ρόλο τους στην τραπεζική αγορά.

Η 2^η Τραπεζική οδηγία μιλούσε για έλεγχο φερεγγυότητας από τη χώρα προέλευσης, ο οποίος αφορά την τράπεζα την ίδια, τις ξένες και εγχώριες θυγατρικές καθώς και τα καταστήματα της εκτός. Ωστόσο η χώρα υποδοχής διατηρεί το δικαίωμα να επιθεωρεί τις ξένες δραστηριότητες της τράπεζας σε εκείνη τη χώρα μόνο για την προστασία του κοινού συμφέροντος. Συνεπώς ο τρόπος που μία τράπεζα δρα στην αγορά όσον αφορά τους πελάτες και τις συμφωνίες που διενεργεί ρυθμίζονται από τη χώρα υποδοχής. Η χώρα υποδοχής επεμβαίνει ακόμη και στα θέματα που άπτονται της ρευστότητας, της νομισματικής πολιτικής και της διαφήμισης.

Η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 επιβεβαίωσε το πρόγραμμα της ενιαίας αγοράς και υπάρχουν σαφείς αναφορές στη ρύθμιση και στην εποπτεία καθώς και στον αποκεντρωτικό της χαρακτήρα (άρθρο 105 (2), 105 (5), 105 (6))¹⁵.

¹⁴ Dermine J., 2005, *European Banking Integration: Don't put the cart before the horse*, Insead Fontainebleau

¹⁵ Άρθρο 105 (2) της Συνθήκης περί ιδρύσεως της ΕΚ: Τα βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ είναι: να χαράζει...

Η δημιουργία του κοινού νομίσματος, 1999: Το 1989 η Επιτροπή για τη Μελέτη της Οικονομικής και νομισματικής Ένωσης σύστησε, στην αναφορά του Ντελόρ, μία μετάβαση σε 3 φάσεις που θα διαρκούσε 10 χρόνια. Τα αποτελέσματά της ενσωματώθηκαν στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση του 1992. Αυτή οδήγησε στην ΟΝΕ στη 1 Ιανουαρίου του 1999. Με σταθερές τιμές συναλλάγματος, οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου υιοθέτησαν το ευρώ, ενώ η λιανική αγορά συνέχιζε να λειτουργεί με το εθνικό νόμισμα της κάθε χώρας. Το ευρώ σαν νόμισμα εισήχθη τον Ιανουάριο του 2001. Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος συνέβαλε στην εξάλειψη σημαντικών εμποδίων, στη διασυνοριακή παροχή των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων εντός της ενιαίας αγοράς, στη διαμόρφωση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου, που είχε ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση του καθεστώτος παροχής αυτών των υπηρεσιών, στη διασφάλιση της διαρκούς σταθερότητας των ευρωπαϊκών αγορών χρήματος και κεφαλαίου καθώς και του χρηματοπιστωτικού συστήματος των κρατών-μελών και τέλος, στην εξάλειψη των φορολογικής φύσεως εμποδίων για τη χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση. Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό του ενιαίου νομίσματος είναι το σύστημα πληρωμών και οι μηχανισμοί εκκαθάρισης.

Η στρατηγική της Λισαβώνας: Κατά τη σύνοδο κορυφής της Λισαβώνας το Μάρτιο του 2000, οι ηγέτες των κυβερνήσεων συμφώνησαν σ'ένα νέο στρατηγικό στόχο: να αναδείξουν την ΕΕ την ανταγωνιστικότερη οικονομία του κόσμου έως το τέλος του 2010. Η άρση των εμποδίων στον ανταγωνισμό και η πρόσβαση εταιριών άλλων κρατών μελών σε εθνικές αγορές με ίσους όρους θεωρήθηκαν καίρια στοιχεία για την οικονομική ανάπτυξη. Οι αποτελεσματικές και διαφανείς χρηματοπιστωτικές αγορές προωθούν την ανάπτυξη μέσω της καλύτερης κατανομής κεφαλαίων. Στη Λισαβώνα έγινε έκκληση για μεγαλύτερη ολοκλήρωση των εθνικών χρηματιστηριακών αγορών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από τότε το Κοινοβούλιο έχει εγκρίνει σειρά νομοθετικών διατάξεων για θέματα όπως το ενιαίο διαβατήριο για τους φορείς που εκδίδουν ομόλογα και μετοχές· η τόνωση του ανταγωνισμού μεταξύ τραπεζών και χρηματιστηρίων σχετικά με την εκτέλεση εντολών· οι κοινοί

κανόνες εναντίον της παράνομης χρήσης εμπιστευτικών πληροφοριών και της χειραγώγησης της αγοράς¹⁶.

Πρόγραμμα δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (1999-2005): Το Μάιο του 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση αναφορικά με την εφαρμογή ενός πλαισίου δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (FSAP). Η ανακοίνωση αυτή υπήρξε το αποτέλεσμα πρωτοβουλίας που έλαβε το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1998. Σημαντική υπήρξε η συμβολή του Financial Services Policy Group (με τη συμμετοχή εκπροσώπων των υπουργών που συμμετέχουν στο Συμβούλιο ECOFIN) και της ΕΚΤ, η οποία συνέδραμε ουσιαστικά την Επιτροπή στο έργο της. Καταλύτης για την έκδοση του FSAP υπήρξε αναμφίβολα η έναρξη της νομισματικής ένωσης στην Κοινότητα. Το FSAP κινήθηκε στο ήδη διαμορφωμένο πλαίσιο αρχών (αποκεντρωμένη διαχείριση, αμοιβαία αναγνώριση, ελάχιστη και μερική εναρμόνιση) ώστε να επιτευχθούν οι 4 βασικοί στόχοι¹⁷:

1. ολοκλήρωση της ενιαίας κεφαλαιαγοράς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα,
2. διαμόρφωση ανοικτών και ασφαλών αγορών για τις συναλλαγές μικρής αξίας,
3. διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού καθεστώτος προληπτικής εποπτείας και ελέγχου των διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων, και
4. ικανοποίηση ορισμένων ευρύτερων συνθηκών, που οφείλουν να διέπουν τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Η Δέκατη Αναφορά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2004) συμπεραίνει ότι το Πρόγραμμα Δράσης παραδόθηκε έγκαιρα, με την υιοθέτηση 41 -από τα 42- μέτρων, ενώ ειδικά όσον αφορά στο δίκαιο της κεφαλαιαγοράς έγινε ευρεία χρήση κατά το διάστημα αυτό της διαδικασίας Lamfalussy¹⁸. Η επέκταση της

¹⁶ <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>

¹⁷ Γκόρτσος Χ., 2006, 50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

¹⁸ Η διαδικασία Lamfalussy εγκαινιάστηκε το 2001 με σκοπό να ενισχυθεί το ευρωπαϊκό πλαίσιο κανονιστικής ρύθμισης και ελέγχου του χρηματοπιστωτικού τομέα. Απαρτίζεται από τέσσερα επίπεδα. Εγκαινιάζεται με τη θέσπιση της νομοθεσίας - πλαισίου (επίπεδο 1) και των λεπτομερών μέτρων εφαρμογής (επίπεδο 2). Για την τεχνική προετοιμασία των μέτρων εφαρμογής, η Επιτροπή προσφεύγει στις συμβουλές επιτροπών, στις οποίες συμμετέχουν αντιπρόσωποι των εθνικών εποπτικών οργανισμών, οι οποίοι υπάρχουν σε τρεις τομείς: τους τομείς των τραπεζικών εργασιών, της ασφάλισης και των επαγγελματικών συντάξεων και των αγορών κινητών αξιών. Οι επιτροπές αυτές

διαδικασίας Lamfalussy το 2004 στον τραπεζικό τομέα επέτρεψε μια διάκριση μεταξύ νομικών κανόνων και τεχνικών όρων. Μία διαδικασία 4 επιπέδων λειτουργεί ως εξής¹⁹. Το επίπεδο 1 ασχολείται με τις ευρωπαϊκές ντιρεκτίβες και κανονισμούς, που αφορούν γενικούς κανόνες, το επίπεδο 2 καλύπτει πιο λεπτομερή, τεχνική νομοθεσία. Η Επιτροπή επιβοηθάται από μία επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Επιτροπή (EBC). Το επίπεδο 3 εργάζεται στην κοινή εφαρμογή των οδηγιών και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εποπτευόντων. Επιβοηθάται από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας (CEBS), που εδρεύει στο Λονδίνο. Τέλος, το επίπεδο 4 αφορά στην εφαρμογή και ενίσχυση των ευρωπαϊκών κανονισμών.

Την περίοδο αυτή μία σημαντική εξέλιξη στη διαδικασία της ολοκλήρωσης αποτέλεσε η οδηγία 2004/39 για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες γνωστή ως MIFID (Markets in Financial Instruments Directive). Η οδηγία για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες ευρωπαϊκές θεσμικές εξελίξεις και έχει ως στόχο την περαιτέρω σύγκλιση και εναρμόνιση των ευρωπαϊκών κεφαλαιαγορών. Ειδικότερα στόχος είναι η εξασφάλιση της ρυθμιστικής εναρμόνισης εντός της ευρωπαϊκής κοινότητας προκειμένου να επιτευχθεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας των επενδυτών και να διευκολυνθεί η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών στην Κοινότητα βάσει της πρακτικής του ενιαίου διαβατηρίου και της αρχής εποπτείας του κράτους μέλους καταγωγής.

Το Μάιο του 2005 η Επιτροπή εξέδωσε μια Πράσινη Βίβλο για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες για την περίοδο 2005-2010. Αυτή εστιάζει στην υιοθέτηση ήδη υπάρχοντων κανονισμών καθώς και ενίσχυση της συνεργασίας παρά προτείνει νέους νόμους.

Η Λευκή Βίβλος που ακολούθησε, ουσιαστικά συμπληρώνει την πράσινη βίβλο και τονίζει τη διαδικασία της διαβούλευσης και της αξιολόγησης με την πρόοδο των εργασιών του Προγράμματος.

Πρόγραμμα δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (2005-2010): Το Δεκέμβριο του 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια νέα Λευκή Βίβλο. Σε

συμβάλλουν κατόπιν στη συνεπή εφαρμογή των οδηγιών της Κοινότητας στα κράτη μέλη, μεριμνώντας για την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών και τη σύγκλιση των πρακτικών τους (επίπεδο 3). Τέλος, η Επιτροπή ελέγχει την ορθή και έγκαιρη μεταφορά της ευρωπαϊκής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο. (επίπεδο 4).

¹⁹ Dermine J., 2005, *European Banking Integration: Don't put the cart before the horse*, Insead Fontainebleau

αυτήν αποτυπώνεται το Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες (Post-FSAP) αναφορικά με την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2010, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης.

Το πρόγραμμα αυτό εστιάζει σε 6 άξονες²⁰:

1. τη δυναμική ολοκλήρωση του ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου,
2. τη βελτίωση της διαδικασίας ρυθμιστικής παρέμβασης,
3. τη διασφάλιση ύπαρξης ορθών μηχανισμών ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας,
4. την ανάληψη ενός περιορισμένου αριθμού νέων νομοθετικών πρωτοβουλιών,
5. την αναβάθμιση του ρόλου που διαδραματίζει η Κοινότητα κατά τη διαμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου και
6. έκδοση σε ετήσια βάση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκθεσης προόδου για την παρακολούθηση των εξελίξεων στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Το 2007 σηματοδοτεί την εφαρμογή μίας βασικής πρωτοβουλίας του FSAP, που στόχευε στη προώθηση της δημιουργίας μιας πλήρως ολοκληρωμένης και ανταγωνιστικής αγοράς για χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες στην Ευρώπη. Η Οδηγία για τις Κεφαλαιακές Απαιτήσεις (CRD-Capital Requirements Directive), που εφαρμόζει τη Βασιλεία II²¹ για τα πιστωτικά ιδρύματα και τις επενδυτικές εταιρίες, υιοθετήθηκε τον Ιούνιο του 2006 και άρχισε να ισχύει τον

²⁰ <http://europa.eu/scadplus/leg/el/1yb/133225.htm>, «Λευκή Βίβλος Πολιτική για τις Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες 2005-2010»

²¹ Η **Επιτροπή της Βασιλείας** για την Τραπεζική Εποπτεία ιδρύθηκε το 1974 με τη συμμετοχή 13 χωρών (Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ). Η Επιτροπή διατυπώνει ευρέα εποπτικά πρότυπα και κατευθύνσεις και προτείνει βέλτιστες πρακτικές, με την προσδοκία ότι οι επιμέρους εποπτικές αρχές θα λάβουν μέτρα για την εφαρμογή τους μέσω θεσμικών ή άλλων προσαρμογών, οι οποίες ενδεικνύονται για τα εθνικά τους συστήματα. Η Επιτροπή δεν έχει τη μορφή υπερεθνικής εποπτικής αρχής και τα συμπεράσματά της δεν έχουν, ούτε υπήρχε ποτέ η πρόθεση να έχουν, δεσμευτική νομική ισχύ. Το Σύμφωνο της Βασιλείας αναφορικά με την κεφαλαιακή επάρκεια των διεθνών τραπεζών διαμορφώθηκε σταδιακά από τον Ιούλιο του 1988 και συμπληρώθηκε πολλές φορές στο παρελθόν με σημαντικότερη τροποποίηση εκείνη του 1996 προκειμένου να συμπεριληφθούν και οι κίνδυνοι αγοράς. Το Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια ξεπεράστηκε από τις εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα και έπαινε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται οι τράπεζες. Έτσι, η Επιτροπή της Βασιλείας εξέδωσε έτσι στις 26 Ιουνίου 2004 το νέο Σύμφωνο για την Κεφαλαιακή επάρκεια (Βασιλεία II).

Ιανουάριο του 2007. Η Οδηγία αυτή παρέχει τα κίνητρα για τη βελτίωση των συστημάτων του risk management στην καλύτερη διαχείριση των κεφαλαιακών απαιτήσεων και στην περίπτωση των διασυνοριακών ιδρυμάτων, προβλέπει συνεργασία ανάμεσα στις εποπτικές αρχές της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής σε περίπτωση κρίσης.

Ο SEPA (Single Euro Payments Area-Χώρος Ενιαίων Πληρωμών σε Ευρώ), τέλος, αποτελεί το επόμενο μεγάλο βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Ο SEPA θα επιτρέψει στους πελάτες να διενεργούν πληρωμές σε ευρώ χωρίς μετρητά προς κάθε δικαιούχο εντός της ζώνης του ευρώ, χρησιμοποιώντας ένα μόνο τραπεζικό λογαριασμό και μια ενιαία δέσμη μέσων πληρωμών. Αυτό σημαίνει ότι όλες οι πληρωμές μικρής αξίας σε ευρώ θα γίνουν «εγχώριες», δηλαδή θα πάψει να υφίσταται διάκριση μεταξύ εγχώριων και διασυνοριακών πληρωμών εντός της ζώνης του ευρώ.

Στο πλαίσιο αυτής της πρόκλησης, το 2002 ο τραπεζικός κλάδος δημιούργησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πληρωμών (European Payments Council - EPC)²². Το EPC καθορίζει τους νέους κανόνες και διαδικασίες για τις πληρωμές σε ευρώ. Σε αυτή τη διαδικασία έχει συμπεριλάβει τα ενδιαφερόμενα μέρη όχι μόνο από τη ζώνη του ευρώ, αλλά και από άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν, τη Νορβηγία και την Ελβετία. Έτσι, κοινότητες εκτός της ζώνης του ευρώ θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στα συστήματα πληρωμών σε ευρώ και να υιοθετήσουν τα πρότυπα και τις πρακτικές του SEPA, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς για τις υπηρεσίες πληρωμών.

Σκοπός του SEPA είναι η προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω μιας ανταγωνιστικής και καινοτόμου αγοράς πληρωμών μικρής αξίας στη ζώνη του ευρώ που θα παρέχει υψηλότερο επίπεδο υπηρεσιών, πιο αποτελεσματικά προϊόντα και φθηνότερες εναλλακτικές λύσεις για τη διενέργεια πληρωμών. Στη δημιουργία του SEPA συμμετέχουν οι ακόλουθες δημόσιες αρχές²³:

> το **Ευρωσύστημα** (η ΕΚΤ και οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες της ζώνης του ευρώ) έχει τονίσει τις προσδοκίες του σχετικά με τον SEPA μέσα από

²² Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωσύστημα, 2006, *Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ (SEPA)*

²³ www.ecb.int, http://ec.europa.eu/internal_market

διάφορες δημοσιεύσεις και παρακολουθεί στενά την πρόοδο του εγχειρήματος και τις σχετικές εξελίξεις.

> Η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** έχει αναπτύξει στρατηγική για την εξάλειψη των φραγμών στην εσωτερική αγορά και την απλούστευση των κανονιστικών ρυθμίσεων που τη διέπουν, π.χ. μέσω της πρότασης οδηγίας για τις υπηρεσίες πληρωμών (Payment Services Directive - PSD).

> Καθώς εξελίσσεται το έργο, οι **εθνικές αρχές** αναμένεται ότι θα συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο στην προετοιμασία της εφαρμογής των συστημάτων πληρωμών SEPA.

Ο στόχος του SEPA είναι η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης, ανταγωνιστικής και καινοτόμου αγοράς πληρωμών μικρής αξίας για όλες τις πληρωμές σε ευρώ χωρίς μετρητά, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου θα διενεργούνται εξ ολοκλήρου ηλεκτρονικά. Συνολικά, από τότε που εισήχθη το ευρώ δεν έχει σημειωθεί καμία ουσιαστική μεταβολή όσον αφορά τον αριθμό και την ποικιλομορφία των μέσων πληρωμών, των προτύπων και των υποδομών που σχετίζονται με την επεξεργασία πληρωμών μικρής αξίας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, οι εταιρίες που διενεργούν μεγάλο αριθμό διασυννοριακών πληρωμών είναι υποχρεωμένες - στο πλαίσιο της διαχείρισης των πληρωμών τους - να τηρούν τραπεζικούς λογαριασμούς σε πολλές από τις χώρες όπου ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Αυτός ο κατακερματισμός δεν επηρεάζει μόνο τις διασυννοριακές πληρωμές αλλά και τις εγχώριες πληρωμές σε ευρώ, καθώς αποτελεί φραγμό για την ανάπτυξη καινοτόμων πρακτικών και τον ανταγωνισμό σε επίπεδο ζώνης ευρώ. Τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορεί επίσης να υπόκεινται σε διαφορετικούς κανόνες και απαιτήσεις ανάλογα με τη χώρα προέλευσής τους. Η δημιουργία ενός κοινού πλαισίου θα επιτρέψει την παροχή καινοτόμων λύσεων στον τομέα των πληρωμών ανεξάρτητα από εθνικά σύνορα.

Με τον τρόπο αυτό, ο SEPA θα ενισχύσει τον ανταγωνισμό, καθιστώντας τη ζώνη του ευρώ μια ενοποιημένη αγορά στην οποία οι πάροχοι θα μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε ολόκληρη την αγορά της ζώνης του ευρώ. Το ευρύτερο φάσμα επιλογής παρόχου υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τις

οικονομίες κλίμακας, θα εξασφαλίσει περισσότερες ανταγωνιστικές λύσεις για τους πελάτες όσον αφορά την εκτέλεση πληρωμών.

2.2. Παραμένοντα νομικά εμπόδια

Παρά την επιτυχή εφαρμογή των βασικών οδηγιών, νομικά εμπόδια συνέχιζαν να υπάρχουν. Το 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσδιόρισε διάφορες περιοχές στις οποίες απαιτούνταν συγκεκριμένες δράσεις προκειμένου να επιτευχθεί ένας υψηλότερος βαθμός οικονομικής ολοκλήρωσης. Αυτό έλαβε τη μορφή του Προγράμματος Δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (FSAP-Financial Services Action Plan), καλύπτοντας τις πολιτικές πρωτοβουλίες που εφαρμόζονταν μέχρι το 2005 στους τομείς του χρηματοπιστωτικού δικαίου, των κανονισμών, της εποπτείας, και της φορολογίας. Στόχος ήταν να δημιουργηθεί μια πλήρως ολοκληρωμένη χονδρική τραπεζική, αγορά κεφαλαίου καθώς και να αναπτυχθούν ανοικτές και ασφαλείς αγορές για τις λιανικές τραπεζικές υπηρεσίες. Για τις ευρωπαϊκές τράπεζες, και οι δύο τομείς είναι ζωτικής σημασίας. Στο επίπεδο των λιανικών υπηρεσιών το Πρόγραμμα Δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες αναγνώρισε την έλλειψη εναρμόνισης στον τομέα της ενημέρωσης και πληροφόρησης των πελατών και την έλλειψη αποτελεσματικών διαδικασιών για την επίλυση διασυνωριακών διαφορών σαν βασικά εμπόδια. Διάφορες πρωτοβουλίες πάρθηκαν για να λύσουν αυτά τα προβλήματα. Παραδείγματος χάριν, μια αναθεώρηση της οδηγίας της καταναλωτικής πίστης²⁴ προωθήθηκε για να προάγει τη διαφάνεια και να εξασφαλίσει εναρμονισμένους όρους. Επιπλέον, ένα δίκτυο εξώδικων καταγγελιών για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες οργανώθηκε. Ομοίως, ένας εθελοντικός κώδικας δεοντολογίας έχει ολοκληρωθεί μεταξύ της βιομηχανίας ενυπόθηκου δανεισμού και των ενώσεων καταναλωτών, ο οποίος καλύπτει μια κοινή πληροφόρηση που είναι διαθέσιμη στον καταναλωτή. Τέλος, καθώς το ηλεκτρονικό εμπόριο και η ηλεκτρονική κατάθεση γίνονται ολοένα και πιο διαδεδομένα, ένα κατάλληλο ρυθμιστικό πλαίσιο είναι απαραίτητο. Ένα σημαντικό βήμα έγινε με την πρόσφατη πολιτική συμφωνία για μια προτεινόμενη οδηγία σχετικά με το

²⁴ http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#, ECB Working paper No 6

μάρκετινγκ εξ αποστάσεως των καταναλωτικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών π.χ. μέσω του Διαδικτύου.

Πολλά από τα κανονιστικά εμπόδια στον τομέα των κεφαλαιαγορών προσδιορίζονται στο FSAP και θα μπορούσαν να λυθούν εντός των σχεδιασμένων προθεσμιών. Εντούτοις, οι σημαντικές προκλήσεις παραμένουν. Σύμφωνα με τους σημερινούς κανόνες συγχώνευσης, τα κράτη-μέλη μπορούν να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να προστατέψουν συγκεκριμένα νόμιμα συμφέροντα, πράγμα το οποίο μπορεί να μεταφραστεί συχνά ποικιλοτρόπως. Οι εθνικές αρχές ανταγωνισμού μπορούν επίσης να ευνοήσουν τις συγχωνεύσεις σε εθνικό επίπεδο και να αποθαρρύνουν τις εξαγορές από τις ξένες τράπεζες.

Άλλοι περιορισμοί συνεχίζουν να εμποδίζουν τους πελάτες και τους επενδυτές στο να δραστηριοποιηθούν και εκτός συνόρων. Παραδείγματος χάριν, οι χώρες υποδοχής μπορούν να απαιτήσουν τη συμμόρφωση με τους εθνικούς κανονισμούς που προορίζονται για να προστατεύσουν το δημόσιο συμφέρον (όπως και το συμφέρον του καταναλωτή). Η δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς μπορεί να είχε διαβρωθεί από μια ευρεία ερμηνεία αυτής της εξαίρεσης στον κανόνα της χώρας προέλευσης. Η διαφορετική φορολόγηση των αποταμιεύσεων παραμένει επίσης ένα σημαντικό εμπόδιο στην ολοκλήρωση. Μια συμφωνία έχει επιτευχθεί πρόσφατα για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την αποταμίευση των πολιτών διαφορετικών κρατών μελών, αλλά έχει προγραμματιστεί μια μακρά μεταβατική περίοδος.

Το αποτέλεσμα όλων αυτών των εμποδίων είναι ότι είναι δύσκολο να αποκτηθούν τέτοιου είδους υπηρεσίες στο εξωτερικό, και οι τράπεζες πρέπει να αναπτύξουν προϊόντα διαφορετικά για τις διάφορες τοπικές αγορές.

Τέλος, τα υψηλά έξοδα τα οποία οι τράπεζες χρεώνουν για διασυνοριακές λιανικές πληρωμές συνεχίζουν να ενεργούν ως φρένο στην ανάπτυξη του διασυνοριακού και του ηλεκτρονικού εμπορίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

3.1. Η σημασία της λιανικής τραπεζικής στην Ευρώπη

Παρά την ανάπτυξη και την ποικιλία στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, η λιανική τραπεζική παραμένει ο πιο σημαντικός τομέας αντιπροσωπεύοντας το 50% της συνολικής τραπεζικής δραστηριότητας στην Ευρώπη²⁵. Ουσιαστικά, οι λιανικές τράπεζες παρέχουν τρεις βασικές υπηρεσίες στους καταναλωτές και τις μικρές επιχειρήσεις: αποταμίευση, δανεισμός και υπηρεσίες πληρωμών. Η λιανική τραπεζική διενεργείται από ένα μεγάλο αριθμό παρόχων. Αυτοί ποικίλουν, από μικρές τράπεζες που προσφέρουν μόνο λιανικές υπηρεσίες σε μεσαίες επιχειρήσεις ή πολύ μεγάλες τράπεζες, που προσφέρουν διάφορες τραπεζικές υπηρεσίες (τραπεζική μεγάλων επιχειρήσεων²⁶ ή ιδιωτική τραπεζική²⁷).

Η ευρωπαϊκή βιομηχανία καρτών πληρωμών είναι τεράστια και παρέχει τα μέσα για ένα σημαντικό μερίδιο λιανικών πωλήσεων στην Ευρώπη. Ο όγκος των συνολικών πωλήσεων όσον αφορά τις συναλλαγές με κάρτα στην ΕΕ το 2005 ήταν περισσότερος από 1.350 δισ. Ευρώ.

3.2. Τα χαρακτηριστικά της αγοράς λιανικής τραπεζικής στην Ευρώπη

Ο τομέας της λιανικής τραπεζικής στην ΕΕ παραμένει αρκετά κατακερματισμένος μεταξύ εθνικών συνόρων και η ολοκλήρωση δεν έχει επιτευχθεί πλήρως. Η ολοκλήρωση και η διαδικασία σύγκλισης έχει επιτευχθεί εν μέρει σε τοπικό επίπεδο. Γενικά, ωστόσο, η λιανική τραπεζική στην Ευρώπη εμφανίζει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά.

3.2.1. Χαρακτηριστικά της προσφοράς στις αγορές λιανικής τραπεζικής

²⁵ European Commission, 2007, *Report on the retail banking sector inquiry*, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106

²⁶ Παροχή τραπεζικών υπηρεσιών και δανειοδότηση μεγάλων εταιριών συνδυάζοντας και επενδυτικές εργασίες.

²⁷ Ταχεία παροχή δέσμης τραπεζικών υπηρεσιών σε επλεγμένους πελάτες.

Οι δομές των αγορών διαφέρουν αρκετά μεταξύ των κρατών μελών. Αυτό οφείλεται στο βαθμό συγκέντρωσης καθώς και στην ταυτότητα των βασικών παικτών. Παρότι η συγκέντρωση δεν είναι τόσο έντονη στα κράτη μέλη, κάποια κράτη παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης στις αγορές τους, όπως το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Φιλανδία και η Σουηδία²⁸. Η λιανική τραπεζική στο Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο καθώς και στις σκανδιναβικές χώρες χαρακτηρίζεται επίσης από μεγαλύτερη διασυνοριακή δραστηριότητα και συνεπώς μεγαλύτερο βαθμό ολοκλήρωσης. Άλλες χώρες, όπως η Γερμανία και η Ισπανία κυριαρχούνται από αποταμιευτικές και συνεταιριστικές τράπεζες. Θυγατρικές ξένων τραπεζών έχουν μια μεγάλη παρουσία στην αγορά των νέων κρατών μελών²⁹.

Κάποια βασικά στοιχεία της υποδομής των ευρωπαϊκών λιανικών τραπεζών παραμένουν κατακερματισμένα εμποδίζοντας έτσι την περαιτέρω ολοκλήρωση. Υπάρχουν, για παράδειγμα, σημαντικές διαφορές στο νομικό πλαίσιο και στη λειτουργία των μητρώων πιστώσεων³⁰ στην ΕΕ. Αυτές οι διαφορές έχουν επιπτώσεις στον όγκο και τον τύπο των δεδομένων των πελατών, που είναι διαθέσιμα στους παρόχους πιστώσεων και για την ικανότητα τους να έχουν πρόσβαση στα μητρώα πιστώσεων, ειδικά άλλων κρατών μελών. Όσον αφορά στο νομικό πλαίσιο, οι πολιτικές φορολόγησης στα κέρδη επιχειρήσεων, η φορολόγηση του ΦΠΑ και των κερδών διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Τα διαφορετικά φορολογικά καθεστώτα επηρεάζουν τις αποφάσεις των τραπεζών και τις αποφάσεις κατανάλωσης, δανεισμού και αποταμίευσης των πελατών της λιανικής τραπεζικής. Τέλος, οι κανόνες προστασίας καταναλωτή διαφέρουν έντονα μεταξύ κρατών μελών, γεγονός το οποίο αυξάνει το κόστος εισόδου σε νέες αγορές και διατηρεί τον κατακερματισμό των αγορών.

3.2.2. Υψηλός βαθμός συνεργασίας

²⁸ European Commission, 2007, *Report on the retail banking sector inquiry*, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106

²⁹ Blandon J., 2008, *Cross-border banking in Europe: An empirical investigation*, Universitat Pompeu Fabra

³⁰ Πρόταση για τη δημιουργία αρχείων για κάθε δάνειο, που θα χορηγούν οι ευρωπαϊκές τράπεζες, ώστε να συστηματοποιηθεί η παρακολούθηση των πιστωτικών κινδύνων.

Παραδοσιακά, ευρύτατη συνεργασία μεταξύ συμμετεχόντων στις αγορές είναι κοινό χαρακτηριστικό των λιανικών τραπεζικών αγορών. Οι τράπεζες συνεργάζονται σε ποικιλία πεδίων, συμπεριλαμβανομένης της διασύνδεσης και της λειτουργίας συστημάτων πληρωμών, ιδιοκτησίας κ.α. Αυτές οι συνεργατικές δραστηριότητες των τραπεζών περιορίζουν τον ανταγωνισμό.

Οι λιανικές τράπεζες γενικά παρέχουν μεγάλη ποικιλία προϊόντων, τόσο που δεν χαρακτηρίζεται μόνο από δίκτυα και συνεργασία μόνο, αλλά επίσης και από επαφές multi-market των προμηθευτών. Παρότι κάποιοι προμηθευτές εξειδικεύονται και προσφέρουν μόνο ένα προϊόν ή μικρή ποικιλία προϊόντων, οι βασικοί παίκτες συχνά προσφέρουν μια πλήρη ποικιλία λιανικών προϊόντων.

3.2.3. Διαφορετικοί βαθμοί διαφάνειας τιμών

Η βιβλιογραφία της λιανικής τραπεζικής αναφέρει παραδείγματα, όπου οι τιμές για συγκεκριμένα προϊόντα είναι διαφανείς και σχετικά εύκολες να συγκριθούν. Αυτό συχνά συμβαίνει σε προϊόντα, όπως οι καταθέσεις, όπου το επιτόκιο είναι ένα αποδεικτικό στοιχείο για την τιμή (παρότι σημαντικές χρεώσεις μπορεί να κάνουν τελικά τα προϊόντα να διαφέρουν αρκετά). Ωστόσο, υπάρχουν πολλά προϊόντα, όπου οι τιμές δεν είναι ευκρινείς: για παράδειγμα οι τρεχούμενοι λογαριασμοί. Η πραγματική τιμή που χρεώνουν οι τράπεζες για την παροχή τρεχούμενου λογαριασμού μπορεί να αντικατοπτριστεί στα επιτόκια και τα έξοδα που χρεώνουν οι τράπεζες στο λογαριασμό, καθώς και στο βαθμό χρεώσεων στις υπηρεσίες πληρωμών. Έτσι, είναι δύσκολο για τους καταναλωτές και τις μικρές επιχειρήσεις να εκτιμήσουν την πραγματική τιμή για ένα συγκεκριμένο τρεχούμενο λογαριασμό, και ακόμη πιο δύσκολο να συγκρίνουν προϊόντα μεταξύ διαφορετικών προμηθευτών.

3.2.4. Σημαντικά εμπόδια εισόδου

Κάποια χαρακτηριστικά της λιανικής τραπεζικής, όπως οι οικονομίες κλίμακας, η σημασία του τοπικού δικτύου καταστημάτων, η περιορισμένη καινοτομία και τα εμπόδια της κινητικότητας των πελατών μπορούν να λειτουργήσουν σαν

εμπόδια εισόδου. Κανόνες και εποπτεία, συγχωνεύσεις και εξαγορές μπορούν επίσης να εμποδίσουν την είσοδο. Επιπλέον, η δομή της αγοράς και η συμπεριφορά των συμμετεχόντων, όσον αφορά συμφωνίες συνεργασίας και τη λειτουργία δικτύων μπορούν να σταθούν εμπόδιο στην είσοδο νέων προμηθευτών.

3.2.5. Χαρακτηριστικά της ζήτησης στις αγορές λιανικής τραπεζικής

Τα χαρακτηριστικά της ζήτησης μπορούν να οδηγήσουν σε λιγότερο αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς. Τέτοιες αναποτελεσματικότητες προκύπτουν από δύο βασικούς παράγοντες: πρώτον, την ασυμμετρία πληροφόρησης, όπου η έλλειψη πληροφόρησης των καταναλωτών μειώνει τον ανταγωνισμό των τιμών και δεύτερον υψηλά κόστη μεταφοράς, όπου το ύψος των εξόδων αυτών αποθαρρύνει τον καταναλωτή να αφήσει τον τρέχοντα προμηθευτή του. Ο συνδυασμός των δύο αυτών παραγόντων τείνει να μειώνει την κινητικότητα των πελατών στην αγορά. Επίσης η προσφορά δέσμης λιανικών προϊόντων και η επιβολή υψηλών εξόδων αποχώρησης μειώνει δραματικά την κινητικότητα των πελατών.

3.2.6. Διαφορετικά δίκτυα διανομής για τα προϊόντα λιανικής τραπεζικής

Τα δίκτυα διανομής για τα προϊόντα λιανικής τραπεζικής διαφέρουν σε κάποιο βαθμό μεταξύ των κρατών-μελών. Το δίκτυο καταστημάτων παραμένει το πρωταρχικό κανάλι διανομής, παρότι συνεχώς συμπληρώνεται ή υποκαθιστάται από άλλα κανάλια, συμπεριλαμβανομένου του ίντερνετ και του τηλεφώνου. Τα δίκτυα διανομής διαφέρουν και στο προϊόν ή τα προϊόντα που πουλιούνται. Οι τράπεζες εισέρχονται σε συγκεκριμένες αγορές προϊόντων, όπως πιστωτικών καρτών και λογαριασμών καταθέσεων, ειδικά όταν δρουν διασυνοριακά. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να εξαλείψει την ανάγκη για ένα δίκτυο καταστημάτων και να κάνει όλες τις λειτουργίες να διεκπεραιώνονται μέσω ίντερνετ ή τηλεφώνου μειώνοντας έτσι τα κόστη.

Ωστόσο, για πλήρεις υπηρεσίες λιανικής τραπεζικής, το δίκτυο καταστημάτων παραμένει απαραίτητο, καθώς οι καταναλωτές ζητούν προσωπική επαφή με το προσωπικό της τράπεζας. Όπως διευκρινίζουν οι τράπεζες, το δίκτυο

καταστημάτων παραμένει κρίσιμος παράγοντας στην επέκταση και απόκτηση μεριδίου αγοράς στις υπηρεσίες λιανικής τραπεζικής. Οι μεγάλοι τοπικοί παίκτες έχουν ένα σύμφυτο πλεονέκτημα έναντι των μικρών παικτών μέσω των λειτουργιών των καταστημάτων τους.

3.3 Δομή αγοράς στη λιανική τραπεζική

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, ο τομέας της λιανικής τραπεζικής είναι μεγάλος και σημαντικός στη μακροπρόθεσμη απόδοση της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η Επιτροπή, σύμφωνα με τομεακή έρευνα³¹, εκτιμάει ότι η λιανική τραπεζική παράγει ακαθάριστο εισόδημα 250-275 δισ ευρώ, περίπου το 2% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ. Από το σύνολο αυτό, η μεγαλύτερη πλειοψηφία των δραστηριοτήτων της καλύπτει τους τρεχούμενους λογαριασμούς και τις συναφείς υπηρεσίες.

3.3.1 Συγκέντρωση αγοράς και ολοκλήρωση

Η Επιτροπή για να εκτιμήσει το βαθμό συγκέντρωσης της ευρωπαϊκής λιανικής τραπεζικής σε εθνικό επίπεδο χρησιμοποίησε στοιχεία από 25 λιανικές τράπεζες της Ευρώπης των 25. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, οι χώρες με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση στην αγορά τους είναι το Βέλγιο, η Φιλανδία, η Λιθουανία και η Σουηδία. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση είναι η Ιταλία, η Ισπανία, η Λετονία και κυρίως η Γερμανία. Μία εξήγηση για τη χαμηλή συγκέντρωση στις χώρες αυτές είναι ότι μεγάλος βαθμός των εθνικών λιανικών δραστηριοτήτων καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό από αποταμιευτικές και συνεταιριστικές τράπεζες, που είναι νομικά ανεξάρτητες οντότητες. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, σχεδόν 500 ταμειυτήρια καλύπτουν σχεδόν το 50% των εθνικών λιανικών δραστηριοτήτων. Συνεπώς, ακόμη και οι βασικές τράπεζες στη Γερμανία έχουν κάτω από 10% μεριδίου της λιανικής τραπεζικής αγοράς³². Γενικά ο αριθμός μη εγχώριων τραπεζών ανάμεσα στις ηγετικές τράπεζες των κρατών

³¹ European Commission, 2007, *Report on the retail banking sector inquiry*, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106

³² European Commission, 2007, *Report on the retail banking sector inquiry*, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106

μελών είναι περιορισμένος. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, οι ξένες τράπεζες τείνουν να έχουν πιο ισχυρή θέση στην αγορά των νέων κρατών μελών. Για παράδειγμα στην Τσεχία και τη Σλοβακία, οι 5 ισχυρότερες τράπεζες είναι υπό ξένο έλεγχο, ενώ στην Ουγγαρία και την Πολωνία οι 4 από τις 5 ισχυρότερες.

3.3.2. Χρηματοοικονομική απόδοση του τομέα της λιανικής τραπεζικής

Ακαθάριστο εισόδημα από τη λιανική τραπεζική

Το σχήμα 1 συνοψίζει την αναλογία του ακαθάριστου εισοδήματος από τους καταναλωτές, που οι τράπεζες παράγουν. Βασισμένο σε ένα σταθμικό μέσο³³ όλων των κρατών μελών, οι υποθήκες είναι καθαρά η βασική πηγή εισοδήματος, παράγοντας πάνω από 30% του ακαθάριστου λιανικού εισοδήματος. Ωστόσο, στα νέα κράτη μέλη αυτό το μερίδιο είναι σημαντικά χαμηλότερο. Οι τρεχούμενοι λογαριασμοί παρήγαγαν περισσότερο από 25% ακαθάριστου εισοδήματος στην ΕΕ25 και περισσότερο από 1/3 εισοδήματος για τις τράπεζες των νέων κρατών μελών. Στην ΕΕ25, οι λογαριασμοί αποταμίευσης και τα καταναλωτικά δάνεια παρήγαγαν μαζί μεταξύ 17%-18% του συνολικού ακαθάριστου εισοδήματος των τραπεζών, αντίστοιχα, όταν οι πιστωτικές κάρτες παρήγαγαν πάνω από 7% του ακαθάριστου εισοδήματος.

Σχήμα 1

Ακαθάριστο μερίδιο εισοδήματος από τους καταναλωτές, σταθμικός μέσος, 2004

	Τρεχούμενοι Λογαριασμοί	Καταθέσεις και αποταμιεύσεις	Καταναλωτικά δάνεια	Υποθήκες	Πιστωτικές κάρτες	Σύνολο
EU-15 Average	26.50%	15.94%	17.05%	32.85%	7.66%	100%
NMS Average	34.95%	23.45%	20.85%	15.62%	5.13%	100%
EU-25 Average	27.87%	17.16%	17.66%	30.06%	7.25%	100%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βρήκε μεγάλες εθνικές αποκλίσεις στο εισόδημα των τραπεζών για συγκεκριμένα προϊόντα. Το σχήμα 2 συνοψίζει το ακαθάριστο εισόδημα ανά καταναλωτή. Συγκρίσεις ανάμεσα σε μια ποικιλία

³³ Κάθε στοιχείο σταθμίζεται με βάση ορισμένο συντελεστή (ανάλογα με τη σπουδαιότητά του) με τον οποίο πολλαπλασιάζεται, το δε άθροισμα των γινομένων διαιρείται με τον αριθμό των ειδών. Θεωρείται ότι οι μεταβολές έτσι εκφράζονται καλύτερα.

λιανικών προϊόντων δείχνουν ότι το εισόδημα των τραπεζών ανά καταναλωτή είναι σχεδόν διπλάσιο στην ΕΕ15 σε σχέση με τα νέα κράτη μέλη.

Σχήμα 2

Ακαθάριστο εισόδημα ανά καταναλωτή (€), σταθμικός μέσος, 2004

	Τρεχούμενοι Λογαριασμοί	Καταθέσεις και αποταμιεύσεις	Καταναλωτικά δάνεια	Υποθήκες	Πιστωτικές κάρτες
EU-15 Average	133	69	421	1,126	64
NMS Average	48	41	88	442	66
EU-25 Average	119	64	367	1,015	65

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

3.3.3. Κερδοφορία και σχέση εισόδων-εξόδων στη λιανική τραπεζική

Σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το σχήμα 3 παρουσιάζει τους σταθμισμένους μέσους της κάθε χώρας της σχέσης των κερδών προ φόρων ως προς το ακαθάριστο εισόδημα (για όλες τις λιανικές δραστηριότητες) από το 2002-2004.

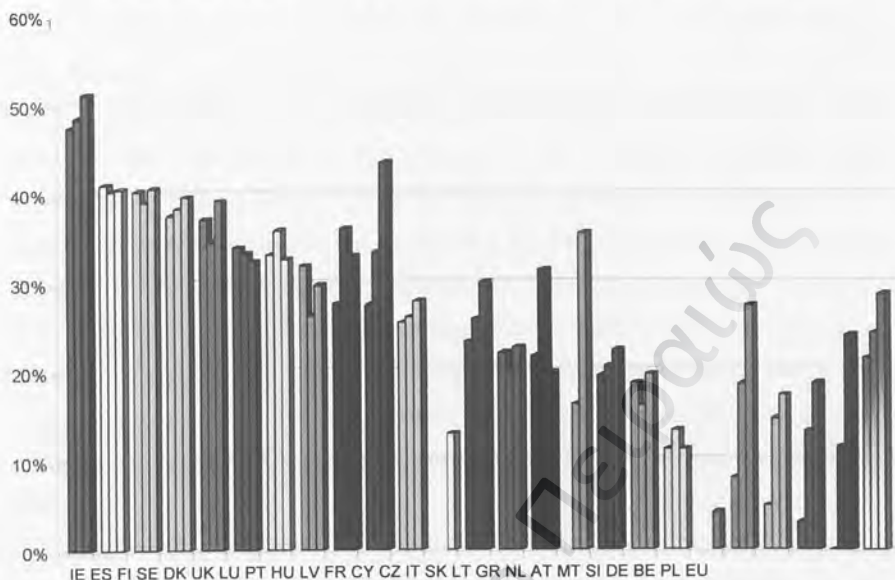
Τα περισσότερα κράτη-μέλη παρουσιάζουν μέση κερδοφορία κοντά στον μέσο ευρωπαϊκό σταθμικό μέσο (20-30%). Μπορούμε να αναγνωρίσουμε δύο ομάδες χωρών. Η πρώτη ομάδα 5 κρατών μελών (Ιρλανδία, Ισπανία και 3 σκανδιναβικές χώρες) παρουσιάζουν μεγαλύτερη κερδοφορία περίπου 40% και είναι πάντα πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο. Μία δεύτερη ομάδα χωρών (Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο) παρουσίασαν χαμηλή κερδοφορία. Τα υπόλοιπα κράτη μέλη εμφανίζουν κερδοφορία κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο την περίοδο αυτή. Είναι αξιοσημείωτο ότι την συγκεκριμένη περίοδο, η μεταβλητότητα των κερδών είναι μεγαλύτερη, όπου η κερδοφορία είναι χαμηλότερη.

Βασισμένη στα λειτουργικά κόστη ως μερίδιο του συνολικού λιανικού εισοδήματος, η έρευνα βρήκε μια μεγάλη διασπορά ανάμεσα στα κράτη μέλη. Κατά μέσο όρο, τα λειτουργικά κόστη των τραπεζών το 2004 ήταν 63% του συνολικού λιανικού εισοδήματος. Οι τράπεζες στην Ισπανία και την Ιρλανδία είχαν τα μικρότερα κόστη (45-50%), ενώ στη Γερμανία, την Αυστρία και την Ολλανδία είχαν τα υψηλότερα (75-80%). Αυτό δικαιολογεί και την κερδοφορία που αναλύσαμε παραπάνω.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σχήμα 3

Αναλογία κερδοφορίας, 2002-2004, σταθμικός μέσος
(Κέρδη προ φόρων σαν μερίδιο του συνολικού λιανικού εισοδήματος)

3.3.4 Παράγοντες κερδοφορίας στη λιανική τραπεζική

Σε όρους μακροοικονομικών επιδράσεων, πρώτον ο οικονομικός κύκλος φανερά επηρεάζει την κερδοφορία. Για παράδειγμα, τα κράτη μέλη που πέρασαν μία γρήγορη οικονομική ανάπτυξη εμφανίζουν αυξημένη ζήτηση για τραπεζικές υπηρεσίες και μικρό κομμάτι «καθυστερημένων» δανείων. Αντίθετα, κράτη-μέλη, όπου η ανάπτυξη ήταν αργή έχουν χαμηλότερη ζήτηση και μεγαλύτερο κομμάτι οφειλών (από πελάτες).

Κατά δεύτερον, το συνολικό ποσοστό των αποταμιεύσεων και η ανάπτυξη των αγορών πιστώσεων είναι επίσης μακροοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν την τραπεζική κερδοφορία. Για να το δώσουμε πιο απλά, ο δανεισμός είναι πιο επικερδής για τις τράπεζες σε σχέση με το να δέχονται καταθέσεις. Έτσι οι αγορές, όπου η ζήτηση για πιστώσεις είναι ισχυρή, αναμένεται να παρέχουν μεγαλύτερη ευκαιρία στις τράπεζες να παράγουν περισσότερα κέρδη. Οπωσδήποτε βέβαια, οι πιστώσεις εμπεριέχουν κινδύνους, όπως αυτός που βιώσαμε με τη φετινή κρίση, δημιουργώντας στις

τράπεζες μεγάλες επισφάλειες και μειώνοντας κατά μεγάλο βαθμό την κερδοφορία τους.

Τρεις παράγοντες επίσης, που σχετίζονται με τον τραπεζικό κλάδο, επηρεάζουν την κερδοφορία. Πρώτον, το επίπεδο του τραπεζικού ανταγωνισμού. Παράγοντες όπως τα εμπόδια εισόδου, υψηλή συγκέντρωση στην αγορά, υψηλά κόστη μεταστροφής³⁴ και οικονομίες κλίμακας που προέρχονται από τα δίκτυα των καταστημάτων, μπορούν να βοηθήσουν στη μείωση του ανταγωνισμού, και οι μεγάλες τράπεζες σε κάποια κράτη μέλη μπορεί να έχουν τέτοια δύναμη στην αγορά, ώστε να επηρεάσουν τις τιμές. Για παράδειγμα, η συνύπαρξη υψηλής συγκέντρωσης στην αγορά και η υψηλή κερδοφορία που παρατηρείται σε κάποια κράτη μέλη εγείρει ανησυχίες όσον αφορά το βαθμό της αγοραστικής δύναμης των τραπεζών, ειδικά όπου υπάρχει σαφής ένδειξη εμποδίων εισόδου και κακός ανταγωνισμός στην αγορά.

Δεύτερον, τα μοντέλα διανομής διαφέρουν ανάμεσα στα κράτη μέλη. Μοντέλα που βασίζονται πολύ σε δίκτυο καταστημάτων παρά σε άλλα κανάλια, όπως ίντερνετ και τηλέφωνο έχουν μεγαλύτερα κόστη.

Τέλος, τρίτον, οι εταιρικές και κεφαλαιακές δομές των λιανικών τραπεζών διαφέρουν ακόμη αρκετά μεταξύ των κρατών μελών στην Ε.Ε. Σε κράτη μέλη, όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία το μεγαλύτερο κομμάτι της λιανικής δραστηριότητας γίνεται από συνεταιριστικές τράπεζες και τράπεζες καταθέσεων ταμειευτηρίου. Πολλές από αυτές τις τράπεζες έχουν κοινωνικούς σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης φυσικά και της αύξησης της πρόσβασης στη χρηματοδότηση καταναλωτών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων, γεγονός που είναι πιθανό να δημιουργήσει ένα διαφορετικό σύνολο πρωτοβουλιών κερδοφορίας στις ιδιωτικές τράπεζες.

³⁴ Οι αγοραστές προϊόντων και υπηρεσιών έχουν ορισμένο κόστος, όταν αποφασίσουν να αλλάξουν προμηθευτές. Ενεργεί ως αντικίνητρο στην προσπάθεια αναζήτησης νέων πηγών προμηθειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

4.1. Μητρώα πιστώσεων και τραπεζικός ανταγωνισμός

Τα μητρώα πιστώσεων λειτουργούν σχεδόν σε όλα τα κράτη μέλη και συλλέγουν τα διάφορα είδη οικονομικών πληροφοριών για τα άτομα. Το στοιχείο που αποθηκεύεται στα μητρώα πιστώσεων παρέχεται από τις τράπεζες και άλλες εταιρίες που παρέχουν την πίστωση. Τα μέλη των καταλόγων είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε αυτό το στοιχείο για εμπορικούς λόγους όπως ο δανεισμός τραπεζών, υπό τον όρο ότι σέβονται τους κανόνες προστασίας δεδομένων. Οι τράπεζες και οι πάροχοι πιστώσεων απαιτούν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας δεδομένα προκειμένου να υπερνικηθεί η ασυμμετρία πληροφοριών όταν θέτουν τις τιμές για νέους ή πιθανούς οφειλέτες. Κατά συνέπεια, τα μητρώα πιστώσεων είναι ένα σημαντικό στοιχείο της υποδομής της λιανικής τραπεζικής αγοράς. Για να εξασφαλιστεί ισχυρός ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών προμηθευτών στις λιανικές τραπεζικές αγορές είναι ζωτικής σημασίας τα μητρώα πιστώσεων να επιτρέπουν την ανοικτή και αμερόληπτη πρόσβαση στα πιστωτικά στοιχεία.

Η διανομή πιστωτικών στοιχείων τείνει να έχει θετικά οικονομικά αποτελέσματα. Κατ' αρχάς, τα πιστωτικά δεδομένα μειώνουν την ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ μιας τράπεζας και του πιθανού πελάτη, που είναι πιθανό να οδηγήσουν σε χαμηλότερα ποσοστά επισφάλειας. Δεύτερον, το διαμοίρασμα των πιστωτικών δεδομένων λειτουργεί και σαν συσκευή πειθαρχίας των οφειλετών: οι οφειλέτες ξέρουν ότι εάν αθετήσουν τις υποχρεώσεις τους, αυτό γίνεται δημόσια γνωστό και η φήμη τους επηρεάζεται. Τρίτον, τα μητρώα πιστώσεων βοηθούν στη μείωση των προβλημάτων κακής επιλογής πελατών, εξασφαλίζοντας γενικά μεγαλύτερη πιστωτική διαθεσιμότητα σε καλύτερους όρους. Τέλος, το διαμοίρασμα των πιστωτικών δεδομένων συνδέεται επίσης με την κινητικότητα των πελατών: στις πιστωτικές πληροφορίες έχει υποστηριχτεί ότι οι τραπεζικές αγορές όπου οι βάσεις δεδομένων είναι πιο ενεργές παρουσιάζουν μεγαλύτερη κινητικότητα πελατών. Εν ολίγοις, οι τράπεζες και οι λοιποί πάροχοι πιστώσεων απαιτούν

την πρόσβαση σε καλής ποιότητας πιστωτικών δεδομένων, προκειμένου να υπολογίσουν ακριβώς τον κίνδυνο των οφειλετών, και μια μεγαλύτερη διαθεσιμότητα των πιστωτικών στοιχείων τείνει να βελτιώσει την απόδοση τραπεζικής αγοράς.

4.2. Συνεργασία ανάμεσα σε τράπεζες: Τράπεζες καταθέσεων ταμειευτηρίου και συνεταιριστικές τράπεζες

Η τραπεζική βιομηχανία γενικά και ιδιαίτερα οι λιανικές τραπεζικές εργασίες χαρακτηρίζονται από ένα υψηλό επίπεδο συνεργασίας μεταξύ των φορέων της αγοράς. Η συνεργασία εμφανίζεται συχνά όσον αφορά την ιδιοκτησία και τη διαχείριση των συστημάτων πληρωμών ή των μητρώων πιστώσεων καθώς επίσης και την ανάπτυξη των κωδικών συμπεριφοράς και άλλων μορφών αυτορύθμισης. Συνήθως, η συνεργασία πραγματοποιείται στο επίπεδο τραπεζικών ενώσεων, αλλά μπορεί να είναι και ευρύτερη για παράδειγμα, όταν τα σε εθνικό επίπεδο συστήματα πληρωμών ή των μητρώων πιστώσεων απαιτούν τη συνεργασία μεταξύ των συγκεκριμένων ενώσεων. Ένα μεγάλο μέρος της μάλλον εκτενούς συνεργατικής δραστηριότητας στο τραπεζικό τομέα μπορεί να εξηγηθεί από την ανάγκη καθιέρωσης ενιαίων προτύπων και τις απαιτήσεις συμβατότητας. Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι μη χρηματικές πληρωμές, για παράδειγμα, οι τράπεζες πρέπει να συμφωνήσουν σε ζητήματα σχετικά με την τεχνολογία ή την αμοιβαία αντιστάθμιση των εξόδων Από τα πρώτα γραφεία συμψηφισμού τον 19^ο ή ακόμη και τον 18^ο αιώνα έως τον σημερινό Ενιαίο Χώρο Πληρωμών, έχει υπάρξει ποικιλία δικτύων που προσφέρουν συνεργασία.

Η συνεργασία μεταξύ των ανταγωνιστών, ωστόσο, φέρει πάντα τον κίνδυνο η συνεργασία να υπερβεί αυτά που είναι αυστηρά απαραίτητα για να επιτευχθούν οικονομικά οφέλη και έχει επιπτώσεις στην ανταγωνιστική συμπεριφορά των συνεργαζόμενων μερών, για παράδειγμα, όσον αφορά στη ρύθμιση τιμών ή την παρουσία στην αγορά. Ο αποτελεσματικός ανταγωνισμός αγοράς εμποδίζεται ιδιαίτερα, εάν ανεξάρτητες τράπεζες, που έχουν μια σημαντική θέση στην αγορά συμμετέχουν στην αντιανταγωνιστική συμπεριφορά που περιορίζει τον ανταγωνισμό μεταξύ των συνεργαζόμενων συμβαλλόμενων μερών ή εμποδίζει τους τρίτους (όπως οι πιθανοί

ανταγωνιστές) από το να εισέλθουν στην αγορά. Η συνεργασία μεταξύ των τραπεζών μπορεί να υπερβεί την κοινή λειτουργία των πλατφορμών και να αφορά τις ευρύτερες περιοχές όπως το κοινό μάρκετινγκ και οι επιχειρησιακές στρατηγικές ή η περιφερειακή κατανομή της αγοράς. Αυτή είναι ιδιαίτερα η περίπτωση των ταμειωτηρίων και των συνεταιριστικών τραπεζών που, λόγω της προέλευσής τους, τείνουν να έχουν πιο στενούς δεσμούς από άλλες τράπεζες. Αυτοί οι συγκεκριμένοι τύποι τραπεζών ή υποκατηγορίες αυτών καλύπτουν ένα σημαντικό ποσοστό των λιανικών τραπεζικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε διάφορα κράτη μέλη όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία ή η Αυστρία. Λόγω της ποικιλίας των μορφών ιδιοκτησίας, των δομών των εταιρειών, των περιοχών συνεργασίας και των κανονιστικών πλαισίων καθώς και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού, είναι δύσκολη μια γενική αξιολόγηση του ανταγωνισμού.

4.2.1 Συνεταιριστικές τράπεζες

Οι συνεταιριστικές τράπεζες παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στη Γαλλία όπου οι τρεις συνεταιριστικοί τραπεζικοί όμιλοι (Credit Agricole συμπεριλαμβανομένης της Credit Lyonnais, της Banques Populaires και της Credit Mutuel) μαζί αποτελούν κατά προσέγγιση περίπου το 50% του εθνικού λιανικού τομέα, με, εντούτοις, σημαντικές παραλλαγές στις διαφορετικές αγορές προϊόντων³⁵. Εκτός από τη Γαλλία, οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν σημαντικές θέσεις στην αγορά στις χώρες όπως οι Κάτω Χώρες, η Φινλανδία, η Ιταλία και η Αυστρία. Συνεταιριστικές τράπεζες υπάρχουν επίσης σε άλλα κράτη μέλη όπου το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και η παρουσία τους στην αγορά είναι πιο περιορισμένη. Οι συνεταιριστικές τράπεζες ιδρύθηκαν το 19^ο αιώνα σε ολόκληρη την Ευρώπη, συνήθως σε αγροτικές περιοχές, από απλούς ανθρώπους και μικρές επιχειρήσεις. Οι συνεταιριστικές τράπεζες γεννήθηκαν με το σκεπτικό τα μέλη τους να έχουν στα χέρια τους τη δυνατότητα να δανείζουν και να δανείζονται, παρέχοντας χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για τα μέλη τους σε ανεκτές τιμές. Αυτός ο αρχικός και κύριος

³⁵ www.eurocoopbanks.coop

σκοπός των συνεταιριστικών τραπεζών παραμένει σε μεγάλο βαθμό και σήμερα. Ένα συνηθισμένο χαρακτηριστικό γνώρισμα των συνεταιριστικών τραπεζών επομένως είναι η ιδιοκτησία των πελατών: είτε όλο είτε ένα μεγάλο μέρος των πελατών μιας συνεταιριστικής τράπεζας είναι ιδιοκτήτες ή μέλη της (φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα).

Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό των συνεταιριστικών τραπεζών είναι το «ένα άτομο, μία ψήφος», ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό μερίδιο που έχει ο καθένας. Συνεπώς είναι αδύνατον κάποια άτομα ή άλλοι οργανισμοί να κερδίσουν αποφασιστική επιρροή σε μια συνεταιριστική τράπεζα. Κάποιες συνεταιριστικές τράπεζες επιτρέπουν περισσότερες από μία ψήφο, ωστόσο, υπάρχει πάντοτε αυστηρός περιορισμός στο δικαίωμα ψήφου, για να διατηρηθούν οι βασικές αρχές των συνεταιριστικών τραπεζών. Κάποιες συνεταιριστικές τράπεζες, ωστόσο, είναι αρκετά δραστήριες στην απόκτηση μεριδίων ελέγχου σε άλλες τράπεζες. Η γαλλική Credit Agricole, για παράδειγμα, είναι όχι μόνο η κύρια λιανική τράπεζα στη Γαλλία αλλά και μια από τις κύριες ευρωπαϊκές τράπεζες με υποκαταστήματα σε διάφορες χώρες και μια στοχοθετημένη στρατηγική επέκτασης έξω από τη Γαλλία.

Παρά το γεγονός ότι η ιδιοκτησία και το δικαίωμα της ψήφου ισχύει για όλες τις συνεταιριστικές τράπεζες, οι δομές των εταιρειών διαφέρουν αρκετά. Κάποιες συνεταιριστικές τράπεζες έχουν μετασχηματιστεί πλήρως σε συγχωνευμένους ομίλους ή αναπτυγμένες δομές «σαν όμιλοι», που επιτρέπουν τη συγχώνευση σύμφωνα με τους εθνικούς εποπτικούς κανόνες. Οι γαλλικές συνεταιριστικές τράπεζες, για παράδειγμα, θεωρούνται όμιλοι και από τις αρχές ανταγωνισμού, οι οποίες με σκοπό εκτιμήσεις συγχωνεύσεων θεωρούν τους ομίλους (όχι μεμονωμένες τοπικές λιανικές τράπεζες) ως αποφασιστικές ανταγωνιστικές οντότητες για την παροχή λιανικών τραπεζικών προϊόντων

Υπάρχει μάλλον περιορισμένος έλεγχος στο θέμα αυτό όσον αφορά τους κανόνες ανταγωνισμού, και στις περισσότερες χώρες εφαρμόζονται στις συνεταιριστικές τράπεζες οι γενικοί τραπεζικοί και εποπτικοί κανόνες. Ειδικά μέτρα υπάρχουν μόνο όσον αφορά τον καθορισμό των συνεταιριστικών τραπεζών, το φορολογικό έλεγχο, τις υποχρεώσεις των ιδιοκτητών σχετικά με τα κεφάλαια και τα παρόμοια ζητήματα ή την αρχή του «ένα άτομο μία ψήφος». Στην Αυστρία, για παράδειγμα, η συνεργασία μεταξύ των

συνεταιριστικών τραπεζών απαλλάσσεται, τουλάχιστον μέχρι ένα σημείο από την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία. Μια πτυχή των κρατικών μέτρων σχετικά με τις συνεταιριστικές τράπεζες είναι αυτήν την περίοδο υπό έρευνα από την Επιτροπή.

4.2.2. Τράπεζες καταθέσεων ταμιευτηρίου (Ταμιευτήρια)

Τα ταμιευτήρια παίζουν έναν κύριο ρόλο στη Γερμανία και την Ισπανία όπου αποτελούν μαζί κατά προσέγγιση 30% σε 50% των διαφορετικών εθνικών λιανικών δραστηριοτήτων, με αποκλίσεις ανάλογα με τις αγορές των σχετικών προϊόντων³⁶. Επιπλέον, τα ταμιευτήρια έχουν σημαντικές θέσεις στην αγορά του Λουξεμβούργου³⁷ (σχεδόν 50% σε τραπεζικό personal-banking), της Αυστρίας³⁸ (περίπου 20-25% της εθνικής λιανικής αγοράς), της Σουηδίας³⁹ (περίπου 20-30% στις διαφορετικές σχετικές λιανικές αγορές), της Γαλλίας⁴⁰ (περίπου 10-20% με αποκλίσεις ανάλογα με σχετικά προϊόντα και της Ιταλίας. Είναι επίσης παρόντες σε διάφορα άλλα κράτη μέλη όπου, εντούτοις, διαδραματίζουν έναν λιγότερο σημαντικό ρόλο.

Τα ταμιευτήρια δημιουργήθηκαν τον 19^ο αιώνα και κάποια τον 18^ο για κοινωνικούς λόγους, για να προωθήσουν κυρίως την αποταμίευση και τις εγγυημένες καταθέσεις για τον φτωχότερο κόσμο. Λόγω του ιστορικού υποβάθρου τους τα ταμιευτήρια όλα - τουλάχιστον μέχρι ένα σημείο - επιφορτίζονται με ένα είδος κοινωνικών στόχων, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Εν τούτοις, τα ταμιευτήρια - όπως τις συνεταιριστικές τράπεζες - είναι τράπεζες που προσφέρουν τη συνηθισμένη σειρά των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών σε ανταγωνισμό με άλλες τράπεζες και πρέπει, επομένως, να θεωρηθούν ως επιχειρήσεις από την πλευρά των αρχών του ανταγωνισμού.

Παρά τις κοινές ρίζες και σε αντίθεση με τις συνεταιριστικές τράπεζες, τα ταμιευτήρια δεν έχουν τη μορφή κοινής ιδιοκτησίας. Είναι ακόμα de facto ή de jure δημόσιοι ή ελεγχόμενοι οργανισμοί στα κράτη μέλη όπως η Γερμανία, το

³⁶ <http://www.savings-banks.com/PortalHome.aspx>

³⁷ press release of 11 April 2005 in http://www.bcee.lu/fr/decouvrir_la_bcee/pressroom

³⁸ <http://www.kontakt.erstebankgroup.net/static/upload/downloads/54.pdf>

³⁹ http://www.swedbank.com/sst/www/intl/out/fil/0_348319_00.pdf

⁴⁰ Evaluation of the joint venture Natixis in Bulletin Officiel de la Concurrence, de la Consommation et de la Repression des Fraudes (DGCCRF) No. 7 bis du 15 septembre 2006

Λουξεμβούργο, την Ελλάδα και σε μια ουσιαστική έκταση, στην Ισπανία. Ακόμη, ιδιωτικοποιούνται πλήρως σε άλλες χώρες (κυρίως στα νέα κράτη μέλη) αναδομημένα σε μια συνεταιριστική μορφή ομίλων (Γαλλία) ή αποτελούνται από υβριδικές δομές με ιδιωτικά και δημόσια/ελεγχόμενα ταμειυτήρια παράλληλα (π.χ. Αυστρία, Ιταλία). Η δομή των επιχειρήσεων ποικίλλει επίσης. Ωστόσο, με εξαίρεση το *Banque et Caisse d'Epargne de l'Etat Luxembourg*, αληθινά ενοποιημένοι και κεντρικά ελεγχόμενοι όμιλοι δεν υπάρχουν. Εντούτοις, κανονικά τα ταμειυτήρια δηλώνουν την ανεξαρτησία τους, τουλάχιστον όσον αφορά την τοπική λιανική τραπεζική. Από την άλλη όμως, συνεργάζονται συχνά με άλλες τράπεζες σε ποικίλους τομείς όπως η ανάπτυξη προϊόντων, το μάρκετινγκ, οι επιχειρησιακές στρατηγικές και άλλα προγράμματα.

Τα αυστριακά ταμειυτήρια αξίζει να αναφερθούν, επειδή αποτελούν μια πρόσθετη, μάλλον σύνθετη περίπτωση. Σύμφωνα με τον αυστριακό νόμο (*Bankwesengesetz*), τα ταμειυτήρια ορίζονται ως όμιλος πιστωτικών οργανισμών, που μεταξύ άλλων, επιτρέπουν τη συγχώνευση κεφαλαίων και την εφαρμογή των εθνικών κανόνων συγχωνεύσεων σε ορισμένες συμβατικές συμφωνίες βάσει του εθνικού νόμου ανταγωνισμού. Επιπλέον, από το 2002, η συνεργασία μεταξύ των μελών ενός ομίλου πιστωτικών οργανισμών, σύμφωνα με τον αυστριακό τραπεζικό νόμο απαλλάσσεται της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας. Ωστόσο, το αυστριακό δικαστήριο ανταγωνισμού πρόσφατα αποφάσισε ότι το άρθρο 81 Συνθήκη ΕΚ⁴¹ ισχύει στα αυστριακά ταμειυτήρια, με αυτόν τον τρόπο μην ορίζοντάς τα ως όμιλο

⁴¹ Άρθρο 81 ΕΚ: Είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται: α) στο να περιοριστούν ή να αποκλειστούν ορισμένοι ανταγωνιστές, β) στο να συντελεστεί ή να ενοποιηθεί η παραγωγή, να ελεγχηθεί η αγορά, να εισαχθούν ή να εφαρμοστούν ή να αποκλειστούν ορισμένα είδη ή μερίδια της παραγωγής, γ) στο να ελεγχηθεί ή να ενοποιηθεί ορισμένο μέρος της παραγωγής ή της διανομής ορισμένων ειδών ή υπηρεσιών, δ) στο να ελεγχηθεί ή να ενοποιηθεί ορισμένο μέρος της παραγωγής ή της διανομής ορισμένων ειδών ή υπηρεσιών, ε) στο να εισαχθούν ή να ενοποιηθούν ορισμένα είδη ή μερίδια της παραγωγής ή της διανομής ορισμένων ειδών ή υπηρεσιών, στ) να ενοποιηθεί η αγορά ή να αποκλειστεί ορισμένοι ανταγωνιστές ή να περιοριστούν ή να ενοποιηθούν ορισμένα είδη ή μερίδια της παραγωγής ή της διανομής ορισμένων ειδών ή υπηρεσιών.

σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς κανόνες ανταγωνισμού⁴². Το παράδειγμα αυτό δείχνει ότι για τα ταμειυτήρια, σε κάποια κράτη μέλη υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες, οι οποίοι μπορεί να πλήττουν τον τοπικό ανταγωνισμό.

4.2.3. Θέματα ανταγωνισμού που προκύπτουν από τη συνεργασία ανάμεσα στις τράπεζες

Αυτό το κομμάτι μελετά τα ζητήματα ανταγωνισμού που προκύπτουν από τη συνεργασία μεταξύ των τραπεζών, όπως:

- εμπόδια εισόδου
- ο ρόλος των κανονισμών και της κρατικής παρέμβασης
- πιθανοί περιορισμοί ανταγωνισμού από τη συμπεριφορά των τραπεζών και
- πιθανά οφέλη της συνεργασίας και εμπόδια στον αποτελεσματικό ανταγωνισμό.

Εμπόδια εισόδου

Η είσοδος στην αγορά είναι δύσκολη για διάφορους λόγους, όπως η ανάγκη των τοπικών δικτύων καταστημάτων, η μη κινητικότητα των πελατών ή οι δυσκολίες στην πρόσβαση στις πλατφόρμες όπως τα συστήματα πληρωμής ή τα μητρώα. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην αγορά, η είσοδος είναι οικονομικά βιώσιμη μόνο σε μια ορισμένη ελάχιστη κλίμακα (που μεταφράζεται, για παράδειγμα, σε ένα ορισμένο ελάχιστο μερίδιο ανά σχετική αγορά) και - λόγω της σημασίας των προσωπικών σχέσεων πελάτη-τραπεζών - βάσει των καθιερωμένων τοπικών δικτύων καταστημάτων.

Συνεπώς, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εισέλθει κάποιος σε μια αγορά όπου ένα μεγάλο μερίδιο τραπεζών ή τραπεζικών ομίλων που δεν μπορούν να αποκτηθούν λόγω των δομών ιδιοκτησίας (π.χ. συνεταιριστικές τράπεζες και μερικά ταμειυτήρια) ή/και των ρυθμιστικών περιορισμών (π.χ. μερικά ταμειυτήρια). Για παράδειγμα, η Γαλλία - όπου οι συνεταιριστικές τράπεζες συμπεριλαμβανομένων των ταμειυτηρίων αποτελούν περίπου 60 - 70% των διαφορετικών λιανικών αγορών προϊόντων - αντιμετωπίζεται γενικά ως

⁴² http://www.bwb.gv.at/BWB/Aktuell/haftungsverb_070706.htm.

δύσκολη αγορά για τις ξένες τράπεζες που εισέρχονται⁴³. Ομοίως, τα ταμειυτήρια μπορούν να προφυλαχθούν από τις εξαγορές λόγω της δημόσιας ιδιοκτησίας ή του δημόσιου ελέγχου.

Ο ρόλος των κανονισμών και της κρατικής παρέμβασης

Όπως περιγράφεται ανωτέρω, τα δημόσια ή ελεγχόμενα ταμειυτήρια υπόκεινται συχνά σε συγκεκριμένους εθνικούς κανονισμούς. Ορισμένες ρυθμίσεις έχουν προκαλέσει επανειλημμένα καταγγελίες από τρίτους που ισχυρίζονται την παραβίαση των κανόνων της Συνθήκης σχετικά με τη ελευθερία κίνησης κεφαλαίου ή το δικαίωμα εγκατάστασης και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Η Επιτροπή έλαβε μέτρα να καταργηθούν οι κρατικές εγγυήσεις για τις δημόσιες τράπεζες - συμπεριλαμβανομένων των ταμειυτηρίων - στη Γερμανία (2005) και την Αυστρία (2007)⁴⁴. Τέτοιες κρατικές εγγυήσεις μείωσαν τις δαπάνες αναχρηματοδότησης των δικαιούχων και τους επέτρεψαν να επεκτείνουν την επιχείρησή τους με τους όρους των ανταγωνιστών. Με την κατάργησή τους η Επιτροπή έχει ανοίξει το δρόμο για τον αποτελεσματικότερο, μη στρεβλωμένο ανταγωνισμό στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα.

Πιθανοί περιορισμοί ανταγωνισμού από τη συμπεριφορά των τραπεζών

Τα ταμειυτήρια και οι συνεταιριστικές τράπεζες συνεργάζονται στενά όσον αφορά τις εγχώριες λιανικές τραπεζικές εργασίες. Αυτό θέτει την ερώτηση κλειδί εάν ο ανταγωνισμός είναι αρκετά περιορισμένος μεταξύ των ανεξάρτητων φορέων αγοράς, δηλ. μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν ελέγχουν η μία την άλλη, δεν ελέγχονται από μια τρίτη επιχείρηση και δεν αποτελούν όμιλο από την άποψη του ελέγχου συγχώνευσης.

Ένα παράδειγμα της συνεργασίας που μπορεί να περιορίσει τον ανταγωνισμό είναι η κοινή τιμολόγηση για παράδειγμα, στα πλαίσια του κοινού μάρκετινγκ και της διαφημιστικής καμπάνιας αποκλείοντας τον ανταγωνισμό για τα εν λόγω προϊόντα. Άλλα μέτρα όπως η ανταλλαγή ευαίσθητων επιχειρησιακών στοιχείων μπορούν να έχουν τα παρόμοια αποτελέσματα. Αυτά τα

⁴³ Speech on the occasion of the 2006 World Savings Day, <http://www.bis.org/review/r061115b.pdf>.

⁴⁴ press release IP/03/49 of 15 January 2003 (Germany); IP/03/476 of 2 April 2003 (Austria).

παραδείγματα δείχνουν ότι, ενώ παραμένουν ανεξάρτητοι οικονομικοί φορείς κατά κάποιον τρόπο, μερικά ταμειυτήρια και συνεταιριστικές τράπεζες τείνουν να ενεργήσουν ως μια οικονομική οντότητα σχετικά με τις ουσιαστικές παραμέτρους όπως η ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, το περιφερειακό πεδίο της δραστηριότητας ή η ρύθμιση τιμών. Οι αρχές ανταγωνισμού σε διάφορα κράτη μέλη έχουν δείξει ανοχή σχετικά με τη συνεργασία ανάμεσα στην αποταμίευση ή τις συνεταιριστικές τράπεζες. Αυτό είναι, πρώτα, εξηγήσιμο από τα οικονομικά οφέλη που μερικές μορφές συνεργασίας επιφέρουν. Αφετέρου, φαίνεται να υπάρχει μια τόσο μεγάλη ποικιλία σε λεπτομερείς ρυθμίσεις της κάθε χώρας, που η εικόνα μπορεί να μην είναι πάντα απολύτως διαφανής, ακόμη και στις εθνικές αρχές. Τρίτον, η συγκεκριμένη νομοθεσία, τα κρατικά μέτρα και οι πολιτικοί δεσμοί με τις τοπικές, περιφερειακές ή κεντρικές κυβερνήσεις φαίνονται να καθιστούν δύσκολες τις έρευνες σχετικά με τον ανταγωνισμό. Τέλος, ορισμένες μορφές συνεργασίας τραπεζών μπορούν να απαλλαχθούν ρητά από τους εθνικούς αντιμονοπωλιακούς κανόνες.

Πιθανά οφέλη της συνεργασίας και εμπόδια του αποτελεσματικού ανταγωνισμού

Ορισμένες μορφές και τομείς της συνεργασίας μπορούν να είναι αναπόφευκτοι για να επιφέρουν τις επιπρόσθετες αποδόσεις και τα καταναλωτικά οφέλη. Η συνεργασία, για παράδειγμα, είναι απαραίτητη για να συμφωνηθούν τα κοινά πρότυπα και οι υποδομές για τη λειτουργία των δικτύων όπως τα συστήματα πληρωμής. Επιπλέον, η συνεργασία που βελτιώνει τη διαχείριση κινδύνου ή δαπανών των μικρών τραπεζών και με αυτόν τον τρόπο επιτρέπει στις τελευταίες να ανταγωνιστούν τις μεγάλες τράπεζες, μπορεί επίσης να ωφελήσει τους καταναλωτές για παράδειγμα, στις αγροτικές περιοχές όπου μόνο μια ή δύο μικρές τράπεζες λειτουργούν.

Από την άλλη, τα πιθανά οφέλη ως αποτέλεσμα ορισμένων μορφών συνεργασίας δεν μπορούν να δικαιολογήσουν όλους τους πιθανούς περιορισμούς ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, οι αυστηροί περιορισμοί ανταγωνισμού όπως το μερίδιο αγοράς ή ο καθορισμός τιμών είναι απίθανο να ξεπεραστούν από τα οικονομικά οφέλη. Επιπλέον, είναι ιδιαίτερα αμφισβητήσιμο εάν αυτοί οι τύποι περιορισμών ανταγωνισμού επιφέρουν

σημαντικά οφέλη. Τέλος, οι περιορισμοί ανταγωνισμού μπορούν να είναι το αποτέλεσμα της νομοθεσίας ή άλλων κρατικών μέτρων. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις πρέπει να αξιολογηθεί εάν τα κρατικά μέτρα οδηγούν ή ενισχύουν τη μη ανταγωνιστική συμπεριφορά. Τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να απέχουν από τα μέτρα που δύνανται να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό στην κοινή αγορά και να στερήσουν τις ωφέλειες που προσφέρουν τα άρθρα 81 και 82 ΕΚ, παραδείγματος χάριν απαιτώντας ή ενισχύοντας την μη ανταγωνιστική συμπεριφορά.

4.3. Πελάτες και κινητικότητα

Οι λιανικές τράπεζες ανταγωνίζονται σε μια σειρά χαρακτηριστικών των προϊόντων όπως η ποιότητα εξυπηρέτησης, η τιμή (τα επιτόκια και οι χρεώσεις για συγκεκριμένα προϊόντα), ο τόπος και η φήμη. Οι πελάτες εξετάζουν όλα αυτά τα χαρακτηριστικά κατά την επιλογή της ελκυστικότερης προσφοράς. Κατά συνέπεια οι αποδοτικότεροι προμηθευτές, που θα προσφέρουν τις υπηρεσίες φτηνότερης ή καλύτερης ποιότητας, πρέπει να δουν άνοδο του μεριδίου αγοράς τους δεδομένου ότι οι πελάτες τείνουν να επιλέγουν τα προϊόντα τους. Για να είναι πιο αποτελεσματικός ο ανταγωνισμός, οι πελάτες πρέπει να έχουν σαφείς πληροφορίες με τις οποίες να επιλέξουν την καλύτερη προσφορά στην αγορά, και πρέπει να είναι σε θέση να αλλάξουν προμηθευτή, όταν εμφανίζεται μια σημαντικά καλύτερη προσφορά. Κατά αυτόν τον τρόπο η επιλογή και η κινητικότητα πελατών στις λιανικές τραπεζικές αγορές ασκούν ανταγωνιστική πίεση στους υπάρχοντες και πιθανούς προμηθευτές και τους οδηγούν στο να βελτιώνουν συνεχώς την απόδοσή τους. Επομένως η κινητικότητα πελατών αποτελεί σημαντικό στοιχείο, που επηρεάζει τον ανταγωνισμό στις λιανικές τραπεζικές αγορές.

4.3.1. Σχέση μεταξύ κινητικότητας πελατών και ανταγωνισμού

Υπάρχουν διάφορα χαρακτηριστικά της αγοράς που επηρεάζουν το επίπεδο επιλογής του πελάτη και την κινητικότητα σε μια συγκεκριμένη αγορά. Αυτά τα χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν τη φύση της επιχείρησης και των προϊόντων,

τη δυναμική της αγοράς, ο ρυθμός της καινοτομίας των προϊόντων, η ανταγωνιστική δομή, οι προτιμήσεις των πελατών.

Θεωρητικά, σε μια ομοιογενή βιομηχανία υπό τέλει ανταγωνισμό δεν υπάρχει καμία περίπτωση για αλλαγή προμηθευτή, δεδομένου ότι όλοι οι φορείς παροχής υπηρεσιών παρέχουν την ίδια ποιότητα υπηρεσιών στην ίδια τιμή. Εντούτοις, σε ατελή ανταγωνισμό το πραγματικό επίπεδο κινητικότητας πελατών σε μια δεδομένη βιομηχανία καθορίζεται από μια σύνθετη αλληλεπίδραση των ανωτέρω χαρακτηριστικών. Υπάρχουν ορισμένα πρόσθετα χαρακτηριστικά των λιανικών τραπεζικών εργασιών, που επηρεάζουν τις προτιμήσεις των πελατών κατά την επιλογή ενός προμηθευτή.

Η πολυπλοκότητα και η μακροπρόθεσμη προοπτική μερικών προϊόντων κάνουν τους πελάτες να ευνοούν κάποιους παρόχους υπηρεσιών, με τους οποίους μπορούν να αναπτύξουν μια σχέση. Σε αυτήν την σχέση η εμπιστοσύνη και η αξιοπιστία είναι σημαντικές, και παίζουν ρόλο στην επιλογή μιας τράπεζας έναντι μιας άλλης. Η εγγύτητα παίζει επίσης κάποιο ρόλο. Ακόμα κι αν τα νέα αποδοτικά δίκτυα παροχής υπηρεσιών (τηλέφωνο, Διαδίκτυο, ATM, κ.λπ.) κερδίζουν γρήγορα μερίδιο σε ένα multi-channel σύστημα, η απευθείας επαφή μέσω ενός υποκαταστήματος τράπεζας παραμένει η κύρια μορφή για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης πελατών και την καθιέρωση νέων πελατειακών σχέσεων. Επομένως, αν και το internet banking προσφέρει ελκυστικά επιτόκια και επεκτείνεται γρήγορα, οι υπηρεσίες του διαδικτύου παραμένουν γενικά ένα συμπλήρωμα παρά ένα υποκατάστατο στα τραπεζικά καταστήματα. Η δυνατότητα των πελατών να αλλάξουν προμηθευτή εύκολα και η ροπή τους στο να αλλάξουν προμηθευτή, μπορεί να έχει μια σημαντική επιρροή στον ανταγωνισμό. Στις αγορές, όπου οι πελάτες μπορούν να αλλάξουν τον προμηθευτή ελεύθερα και ένα μεγάλο μέρος το κάνει τακτικά, υπάρχει πίεση στους υπάρχοντες και πιθανούς προμηθευτές να βελτιώνουν συνεχώς την απόδοσή τους. Εμπόδια που μειώνουν τη δυνατότητα των πελατών να αλλάξουν προμηθευτή μειώνουν αντίστοιχα τη ανταγωνιστική πίεση στις εταιρίες να διατηρήσουν τους υπάρχοντες πελάτες και περιορίζουν τον αριθμό πιθανών νέων πελατών.

Δεν καθορίζουν μόνο τα χαρακτηριστικά της αγοράς την κινητικότητα πελατών, αλλά και η κινητικότητα πελατών επηρεάζει επίσης τα

χαρακτηριστικά αγοράς. Η κινητικότητα των πελατών σαν μηχανισμός ανατροφοδότησης ασκεί ανταγωνιστική πίεση στις τράπεζες στο να κερδίσουν νέους και να διατηρήσουν τους ήδη υπάρχοντες πελάτες. Επομένως, το ζήτημα της κινητικότητας πελατών έχει βαθιές επιπτώσεις στην ένταση και τη φύση του ανταγωνισμού στη λιανική τραπεζική.

4.3.2. Κόστη μεταστροφής στη λιανική τραπεζική

Το κόστος μεταστροφής, είναι το κόστος που οι υπάρχοντες πελάτες αναλαμβάνουν όταν αλλάζουν προμηθευτή. Η παρουσία αυτού του κόστους μειώνει την τάση των πελατών να αλλάξουν προμηθευτή.

Οι τέσσερις πηγές που μπορεί να μειώσουν την ικανότητα των πελατών να αλλάξουν τράπεζα, είναι οι εξής⁴⁵:

1. Διαχειριστικά προβλήματα

Η αλλαγή τραπεζικού προμηθευτή (η μεταφορά δηλαδή λογαριασμών ή προϊόντων από μία τράπεζα σε άλλη) απαιτεί προσπάθεια από τους πελάτες. Η μεταφορά, για παράδειγμα, ενός τρεχούμενου λογαριασμού είναι μια σύνθετη διαδικασία λόγω της σειράς των καθημερινών λειτουργιών που διαχειρίζονται μέσω του λογαριασμού. Επιπλέον, η αυξανόμενη εμπιστοσύνη του πελάτη σε έναν λογαριασμό μέσω του οποίου πληρώνει μισθούς και λογαριασμούς και διενεργεί καθημερινές συναλλαγές, αυξάνει τον κίνδυνο αλλαγής προμηθευτή. Συγκεκριμένα, η μεταφορά του τρεχούμενου λογαριασμού θα δημιουργήσει μια υποχρέωση στον πελάτη να μεταφέρει τις ρυθμίσεις των πληρωμών του από μια τράπεζα σε άλλη.

2. Ασυμμετρία πληροφόρησης και χαμηλή διαφάνεια τιμών

Στις λιανικές τραπεζικές εργασίες, η σχέση μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη έχει οικονομική και ψυχολογική αξία. Μια τραπεζική σχέση οδηγεί συχνά σε μια καλύτερη κατανόηση από την τράπεζα της πιστωτικής ποιότητας των πελατών της. Αυτές οι πληροφορίες για την πιστωτική ποιότητα μπορούν να χαθούν όταν ένας πελάτης αλλάζει τραπεζικούς προμηθευτές. Οι πελάτες χαμηλού πιστωτικού κινδύνου συγκεντρώνονται μαζί με τους πελάτες υψηλότερου πιστωτικού κινδύνου κατά την αλλαγή

⁴⁵ Gans J., 2008, *Issues in competition in retail banking, Comments on switching costs, exit fees and mergers*, University of Melbourne

τράπεζας και συνεπώς χρεώνονται με υψηλότερα επιτόκια. Επομένως, ένα κόστος ευκαιρίας της μεταφοράς σε άλλη τράπεζα είναι η την τράπεζα είναι η προηγούμενη υπεραξία της μέχρι τότε καθιερωμένης σχέσης τους.

Επιπλέον, οι πληροφορίες για τις τιμές που παρέχονται στους λιανικούς τραπεζικούς πελάτες για τους λογαριασμούς τους και τα άλλα προϊόντα μπορούν να είναι ανεπαρκείς ή σύνθετες - καθιστώντας το δύσκολο να συγκρίνουν τις τιμές και να επιλέξουν μεταξύ των τραπεζών. Αυτή η πολυπλοκότητα οδηγεί τους πελάτες να κάνουν μια ουσιαστική επένδυση χρόνου στην αναζήτηση του καλύτερου προμηθευτή.

3. Πακέτα τραπεζικών προϊόντων

Η σύνδεση προϊόντων είναι κοινή πρακτική στις λιανικές τραπεζικές εργασίες. Σε μερικές περιπτώσεις μπορούν να επιτρέψουν στις τράπεζες να προσφέρουν μια σειρά των προϊόντων που ταιριάζουν καλύτερα στις ανάγκες πελατών, κόστη διανομής και συναλλαγής που μπορούν να μεταφερθούν στον πελάτη σε χαμηλότερες τιμές. Εντούτοις σε μερικές περιπτώσεις η σύνδεση προϊόντων μπορούν να αποδυναμώσουν τον τραπεζικό ανταγωνισμό. Δεδομένου ότι προσφέρει έναν τρόπο να διαφοροποιηθούν οι ειδάλλως ίδιες μεμονωμένες υπηρεσίες, η σύνδεση προϊόντων μπορεί να το καταστήσει δύσκολο για τον πελάτη να συγκρίνει τις τιμές της τρέχουσας τράπεζας με εκείνες των ανταγωνιστών. Για αυτόν τον λόγο οι τιμές μπορεί να είναι υψηλότερες απ' ό,τι πριν. Εκτός από τα πιθανά προβλήματα της διαφάνειας τιμών, όσο περισσότερες υπηρεσίες πωλούνται στον πελάτη, τόσο περισσότερο αυξάνεται το κόστος μεταστροφής, που καθιστά δυσκολότερη την αλλαγή του φορέα παροχής υπηρεσιών.

4. Έξοδα κλεισίματος λογαριασμών

Οι τράπεζες κάποιες φορές χρεώνουν τους πελάτες για τη λήξη των διάφορων υπηρεσιών. Σε μερικές περιπτώσεις αυτές οι δαπάνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν τα διαχειριστικά έξοδα στην τράπεζα να συμπληρώσουν τις διάφορες φόρμες ή να παρέχουν κάποια έγγραφα. Σε άλλες περιπτώσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αντισταθμίσουν την έκθεση στον κινδύνου επιτοκίου (π.χ. όπου ένα δάνειο προεξοφλείται ή μια προθεσμιακή κατάθεση ανοίγει πριν την προκαθορισμένη διάρκεια). Υπάρχει επίσης η δυνατότητα οι τράπεζες να επιβάλουν αυτά τα έξοδα προκειμένου να αποτραπούν οι πελάτες από το κλείσιμο του λογαριασμού τους.

Στις περισσότερες χώρες οι τράπεζες δεν επιβάλλουν έξοδα κλεισίματος λογαριασμού στους τρεχούμενους λογαριασμούς. Εντούτοις, αυτή η πρακτική είναι κοινή σε άλλα κράτη μέλη όπως η Αυστρία, η Σλοβακία και η Σλοβενία. Η πρόωγη λήξη ή η μερική εξόφληση των καταναλωτικών δανείων προκαλεί διαφορετικά επίπεδα εξόδων στα κράτη μέλη. Στην περίπτωση των στεγαστικών δανείων, η εικόνα είναι πιο περίπλοκη λόγω της μακροπρόθεσμης φύσης και των ποικίλων νομικών απαιτήσεων των προϊόντων. Το προϊόν έχει επίσης περισσότερες παραλλαγές στην τιμολόγηση. Στην περίπτωση των στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου, το κόστος πρόωρης εξόφλησης είναι συχνά μηδέν, ή λιγότερο απ' ό,τι εκείνων με σταθερό επιτόκιο, σύμφωνα με την έκθεση στον κίνδυνο επιτοκίου. Στο Βέλγιο και τη Γαλλία, όπου τέτοια έξοδα δεν χρεώνονται, οι τράπεζες τείνουν να συνδέσουν πρόσθετα προϊόντα στα στεγαστικά δάνεια. Αυτό βοηθά να εξηγήσει τις πολύ υψηλότερες αναλογίες σταυροειδών πωλήσεων⁴⁶ (cross-selling) για τα στεγαστικά δάνεια και στις δύο χώρες.

4.3.3. Επιπτώσεις του κόστους μεταστροφής στη λιανική τραπεζική

Αρχικά, οι το κόστος μεταστροφής μπορεί να αυξήσει την αγοραστική δύναμη των τραπεζών, που τους επιτρέπει να θέσουν τις υψηλότερες τιμές σε καθιερωμένους πελάτες που είναι κλειδωμένοι σε μια τραπεζική σχέση. Από την άλλη, σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το κόστος μεταστροφής στις τραπεζικές εργασίες μπορεί να αποθαρρύνει την είσοδο στην αγορά, δεδομένου ότι μπορεί να γίνει αντισυμβαλλόμενο για τους νεοεισερχόμενους να παρέχουν μια αρκετά ανταγωνιστική προσφορά, ώστε να προτρέψει τους πελάτες να μεταφερθούν σε μια νέα τράπεζα.

Φαίνεται ότι οι νέοι προμηθευτές είναι σε θέση να εισαχθούν και να αποκτήσουν γρήγορα πελάτες σε μερικές αγορές προϊόντων (κυρίως δανείων και καρτών μόνο) σε όλη την ΕΕ, ανάλογα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις. Εντούτοις, για την παροχή όλων των τραπεζικών υπηρεσιών, η πρακτική της αγοράς δείχνει ότι το κόστος μεταστροφής τείνει να περιορίσει τις προοπτικές για μια νέα είσοδο στην αγορά. Πράγματι, οι ξένες τράπεζες που επιδιώκουν

⁴⁶ Πωλήσεις πολλών τραπεζικών προϊόντων με την αγορά ενός προϊόντος, πετυχαίνοντας έτσι υψηλότερη κερδοφορία.

να την παροχή του συνόλου των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών σε ένα άλλο κράτος μέλος το κάνουν μέσω συγχωνεύσεων και εξαγορών.

Τρίτον, υποτίθεται ότι τα υψηλά κόστη μεταστροφής στις λιανικές τραπεζικές εργασίες θα έτειναν να αποθαρρύνουν την καινοτομία των προϊόντων. Ο συλλογισμός ήταν ότι οι αγορές με τη χαμηλότερη κινητικότητα πελατών προσφέρουν γενικά τις χαμηλότερες πιθανές αποδόσεις στην επιτυχή καινοτομία, μειώνοντας έτσι το ρυθμό της καινοτομίας. Είναι δύσκολο να αξιολογηθεί πόσο μακριά αυτή η θεωρητική ανησυχία ισχύει στην πράξη για τις λιανικές τραπεζικές εργασίες.

4.4. Διασυνοριακή τραπεζική (cross-border banking)

Ως αποτέλεσμα της εισαγωγής του ευρώ, της τεχνολογικής καινοτομίας και της μείωσης των κανονιστικών εμποδίων στις διασυνοριακές δραστηριότητες, οι διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες στην ΕΕ αυξηθεί πάρεϊ αρκετά τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα στη χονδρική τραπεζική (wholesale banking).

4.4.1. Πρόσφατες πρόοδοι στις διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες στην ΕΕ και μελλοντικές προοπτικές

Οι διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες έχουν γίνει ένα όλο και περισσότερο σημαντικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του τραπεζικού τομέα της ΕΕ. Το 2004, περίπου το 30% του τραπεζικού τομέα της ΕΕ ανήκε σε non-resident τραπεζικούς ομίλους, πάνω από περίπου 20% σε σχέση με το 1997⁴⁷. Υπάρχουν, εντούτοις, μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Η διασυνοριακή διάσταση είναι σχετική για τα νέα κράτη μέλη, τα οποία ενεργούν κυρίως ως χώρες υποδοχής για τους τραπεζικούς ομίλους άλλων χωρών της ΕΕ. Κατά μέσο όρο, περίπου το 70% του εγχώριου ενεργητικού του τραπεζικού τομέα στα νέα κράτη μέλη είναι ξένης ιδιοκτησίας. Η παρουσία ξένων τραπεζών είναι επίσης αρκετά φανερή σε άλλες χώρες της ΕΕ, ειδικότερα στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Λουξεμβούργο και την Ιρλανδία, οι οποίες έχουν έναν σημαντικό ρόλο σαν οικονομικά κέντρα. Σε αντίθεση, άλλα

⁴⁷ <http://www.ecb.int/press/key/date/2006/html/sp060224.en.html>

κράτη μέλη έχουν μια σχετικά χαμηλή παρουσία ξένων τραπεζών - στο μέσο όρο περίπου 10% - είτε επειδή παρέχουν την βάση στο εσωτερικό για μεγάλους διεθνώς τραπεζικούς ομίλους ή λόγω παραγόντων όπως μεγαλύτερα εμπόδια εισόδου και έλλειψη ανταγωνισμού. Ένας άλλος δείκτης σπουδαιότητας της διασυννοριακής τραπεζικής δραστηριότητας στην ΕΕ είναι η εμφάνιση των μεγάλων διασυννοριακών τραπεζικών ομίλων. Αυτή τη στιγμή, περισσότεροι από 40 τραπεζικοί όμιλοι αναλαμβάνουν τις διασυννοριακές τραπεζικές δραστηριότητες σε περίπου 17 κράτη μέλη της ΕΕ. Οι 14 μεγαλύτεροι αυτών των ομίλων αποτελούν ήδη σχεδόν το ένα τρίτο του συνολικού τραπεζικού ενεργητικού της ΕΕ⁴⁸. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι τραπεζικοί όμιλοι της ΕΕ ενοποιούν όλο και περισσότερο σημαντικές επιχειρησιακές λειτουργίες, όπως ο πιστωτικός κίνδυνος και η διαχείριση ρευστότητας, σε διασυννοριακή βάση. Η διασυννοριακή παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών έχει αυξηθεί επίσης αισθητά. Εκτιμώντας ότι το διασυννοριακό μερίδιο των συμμετοχών και των διατραπεζικών δανείων ήταν περίπου 20% το 1997, οι αντίστοιχοι αριθμοί έφθασαν στο 50% και 30% το 2005. Ωστόσο, τα διασυννοριακά δάνεια στον ιδιωτικό τομέα αποτελούν ακόμα λιγότερο από το 5%, απεικονίζοντας τη σημασία της εγγύτητας των τραπεζών στους πελάτες και της σχέσης του δανεισμού.

Η αύξηση των διασυννοριακών τραπεζικών εργασιών επιπλέον βασίζεται στη σχετική αύξηση στις διασυννοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές (M&A-mergers and acquisitions), σε σύγκριση με την εσωτερικές συγχωνεύσεις, που είχαν εμφανιστεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε με δέκα ετών. Ο αριθμός και η αξία του διασυννοριακού M&A έχει αυξηθεί από λιγότερο από 20% που ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '90 σε περίπου 30% συνολικού M&A σήμερα. Τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει μερικά προεξέχοντα παραδείγματα διασυννοριακής M&A δραστηριότητα, που περιλαμβάνει παραδείγματος χάριν την εξαγορά της ισπανικής Santander από την βρετανική Abbey National το 2004, καθώς και σημαντικές κινήσεις από την δανική Danske, Unicredit, και ABN AMRO το 2005. Πρέπει να σημειωθεί, εντούτοις, ότι διασυννοριακό M&A στον τραπεζικό τομέα της ΕΕ είναι ακόμα περιορισμένο, όταν συγκρίνεται με άλλους οικονομικούς τομείς, όπου οι

⁴⁸ <http://www.ecb.int/press/key/date/2006/html/sp060224.en.html>

διασυνοριακές διαπραγματεύσεις αποτελούν γενικά περίπου 45% όλου του M&A. Επιπλέον, ένα μεγάλο μέρος του διασυνοριακού M&A στον τραπεζικό τομέα της ΕΕ έχει εστιάσει σε περιφερειακούς ομίλους, ειδικά στο Μπενελούξ, τη σκανδιναβική/βαλτική περιοχή και στη Νότια, Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Μια άτυπη έρευνα για περίπου 100 μεγάλες τράπεζες της ΕΕ, που πραγματοποιήθηκε από την Επιτροπή τραπεζικής επίβλεψης του ΕΣΚΤ (BSC-Banking Supervision Committee) στις αρχές του 2005, αποκάλυψε ένα ισχυρό ενδιαφέρον για την περαιτέρω συνέχιση διασυνοριακού M&A στα ερχόμενα έτη. Περίπου οι μισές από τις ερωτηθείσες τράπεζες είδαν τη δραστηριότητα M&A ως σοβαρό παράγοντα που διαμορφώνει το μελλοντικό τραπεζικό περιβάλλον της ΕΕ. Επιπλέον, οι πρόσφατες σημαντικές δραστηριότητες M&A έχουν χρησιμεύσει στο να ανανεώσουν τη δημόσια συζήτηση εάν αυτό μπορεί να χαρακτηρίσει την έναρξη της αληθινής διασυνοριακής τραπεζικής ολοκλήρωσης στην ΕΕ. Η περαιτέρω αύξηση των διασυνοριακών τραπεζικών εργασιών μπορεί πράγματι να υποστηριχθεί από διάφορες εξελίξεις, όπως η υψηλή συγκέντρωση πολλών τοπικών τραπεζικών αγορών. Συγχρόνως, διάφοροι παράγοντες μπορούν να αυξήσουν την τάση προς μεγαλύτερες οντότητες και να μειώσουν τα εμπόδια στη διασυνοριακή εδραίωση. Αυτοί περιλαμβάνουν τις τρέχουσες τεχνολογικές εξελίξεις και διάφορες αλλαγές στο κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο θα επιτρέψει στους διασυνοριακού τραπεζικούς ομίλους να επωφεληθούν περισσότερο από τον κίνδυνο- μειώνοντας τα αποτελέσματα της διασποράς κεφαλαίου-, καθώς και η πρόσφατη εναρμόνιση των προτύπων λογιστικής της ΕΕ, η οποία καθιστά πολύ ευκολότερη τη σύγκριση της οικονομικής θέσης των τραπεζών στην ΕΕ, με αυτόν τον τρόπο διευκολύνοντας τη διασυνοριακή M&A δραστηριότητα. Τέλος, αμυντικοί λόγοι μπορούν να διαδραματίσουν έναν ρόλο, καθώς οι τράπεζες της ΕΕ μπορεί να επιδιώξουν μεγαλύτερη διασυνοριακή M&A δραστηριότητα, με σκοπό να ανταγωνιστούν πιο επάξια μεγαλύτερους τραπεζικούς οργανισμούς σε παγκόσμια πλέον κλίμακα.

4.4.2. Η σημασία των διασυνοριακών τραπεζικών εργασιών

Η διασυννοριακή τραπεζική δραστηριότητα συμβάλλει πρωτίστως στην οικονομική ολοκλήρωση και την οικονομική ανάπτυξη. Η βασική εκτίμηση εν προκειμένω είναι ότι οι διασυννοριακές δραστηριότητες παρέχουν ένα σημαντικό εργαλείο για τις τράπεζες να πετύχουν το βέλτιστο μέγεθός τους, να εκμεταλλευτούν τις οικονομίες κλίμακας και τις ευκαιρίες, να διαφοροποιήσουν τις δραστηριότητες τους και για να διαδώσουν τον κίνδυνο και τα κέρδη. Αυτό τους επιτρέπει στη συνέχεια να βελτιώσουν την κατανομή πόρων και τη διαχείριση κινδύνων και να αυξήσουν την κερδοφορία. Μέσω της διεθνούς επέκτασης των τραπεζικών ομίλων και του διατραπεζικού ανταγωνισμού, αυτά τα ευεργετικά αποτελέσματα αναμένονται να διαδοθούν στον ευρωπαϊκό τραπεζικό τομέα συνολικά, γεγονός που θα ενθαρρύνει την περαιτέρω σύγκλιση προς καλύτερες, αποδοτικότερες τραπεζικές πρακτικές, ενβλαθυμένη ολοκλήρωση και μεγαλύτερη ρευστότητα των αγορών. Τελικά, η πρόοδος στην ανάπτυξη και η ολοκλήρωση του τραπεζικού τομέα θα έχει επίσης μια θετική επίδραση στη μακροοικονομική απόδοση. Πολυάριθμες εμπειρικές μελέτες έχουν παράσχει στοιχεία για τη στενή σχέση μεταξύ των ολοκληρωμένων και αποδοτικών χρηματοοικονομικών αγορών και της ενισχυμένης οικονομικής απόδοσης. Αυτή η περίπλοκη σύνδεση είναι ιδιαίτερα ισχυρή στην ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη το πρωταρχικό ρόλο του τραπεζικού τομέα στον χρηματοοικονομικό τομέα. Οι διασυννοριακές τραπεζικές δραστηριότητες επηρεάζουν επιπλέον την οικονομική σταθερότητα από δύο σημαντικές απόψεις. Αφ' ενός, οι διασυννοριακές τραπεζικές δραστηριότητες ενθαρρύνουν τη γενική ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα της ΕΕ. Όσο μεγαλύτερα και διαφοροποιημένα είναι τα τραπεζικά συστήματα, τόσο καλύτερα «εξοπλισμένα» είναι ώστε να απορροφήσουν τους οικονομικούς κλονισμούς. Αφ' ετέρου, οι διασυννοριακές τραπεζικές δραστηριότητες ανοίγουν πρόσθετα κανάλια για τη μετάδοση του συστημικού κινδύνου⁴⁹ κατά μήκος των συνόρων, και μέσω των σχέσεων ιδιοκτησίας και των πιστωτικών κινδύνων⁵⁰. Η πιθανή μετάδοση ή η διάχυση του

⁴⁹ Ο συστημικός κίνδυνος προκαλείται από παράγοντες που επηρεάζουν το σύνολο της αγοράς στην οποία συμμετέχει ο επενδυτής και επομένως δεν μπορεί να περιοριστεί με τη διασπορά των επενδύσεων μέσα στην αγορά αυτή.

⁵⁰ Ο κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων των πιστούχων της τράπεζας.

χρηματοοικονομικού κινδύνου⁵¹, ωστόσο, γίνεται πιθανότερη σε αυτήν την μορφή.

Δεδομένων των σημαντικών επιπτώσεων των διασυνοριακών τραπεζικών εργασιών στην χρηματοοικονομική ολοκλήρωση, την οικονομική ανάπτυξη και την οικονομική σταθερότητα, η ΕΚΤ παρακολουθεί στενά αυτήν την ανάπτυξη. Σύμφωνα με την πολιτική της, για τη στήριξη της ανάπτυξης ενοποιημένων και αποδοτικότερων τραπεζικών αγορών, απαιτείται να ακολουθηθεί μια market-led (που θα καθοδηγείται από την ίδια την αγορά) διαδικασία. Η δημόσια πολιτική δεν πρέπει να παρεμποδίσει αυτήν την διαδικασία με την προώθηση ή την παρεμπόδιση συγκεκριμένων δομών αγοράς ή επιχειρησιακών στρατηγικών. Ωστόσο, έχει να παίξει έναν σημαντικό ρόλο στην παροχή έναν νομικού, κανονιστικού και εποπτικού πλαισίου, που θα συμβάλλει στην αποδοτική λειτουργία των διασυνοριακών δομών, προωθώντας ένα ισότιμο πεδίο συμμετοχής στην ΕΕ, και περιορίζοντας τα εμπόδια στη διασυνοριακή εδραίωση στα απαραίτητα μέτρα προστασίας. Δεύτερον, με σκοπό την προστασία της χρηματοοικονομικής σταθερότητας στις περισσότερες ολοκληρωμένες αγορές, είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι διασυνοριακοί κίνδυνοι ελέγχονται επαρκώς και εξετάζονται.

4.4.2. Αναδυόμενα ζητήματα πολιτικής δράσης

Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις εκτιμήσεις, οι σχεδιαστές πολιτικής της ΕΕ έχουν να αντιμετωπίσουν δύο κύριες προκλήσεις: την ανάγκη να μειωθούν τα εμπόδια, που σχετίζονται με την πολιτική, στις διασυνοριακές τραπεζικές δραστηριότητες και την ανάγκη να ενισχυθούν οι διασυνοριακοί κανονισμοί στον τομέα της οικονομικής σταθερότητας.

4.4.3. Μείωση των εμποδίων στις διασυνοριακές τραπεζικές εργασίες

Τα εμπόδια στις διασυνοριακές τραπεζικές δραστηριότητες μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο ευρείες κατηγορίες: εμπόδια στην πρόσβαση στην αγορά και εμπόδια στην αποδοτική λειτουργία των διασυνοριακών

⁵¹ Ο κίνδυνος από χρηματοοικονομικές ανωμαλίες.

οργανισμών. Αν και αυτά μπορούν να προκύψουν σε διάφορους τομείς- ειδικά στην τραπεζική νομοθεσία και εποπτεία, το εταιρικό και ιδιωτικό δίκαιο, τη φορολογία και την ασφάλιση καταθέσεων - θα εστιάσω στα πιθανά συνετά εμπόδια και τις σχετικές πολιτικές πρωτοβουλίες.

Όσον αφορά στα εμπόδια στην πρόσβαση στην αγορά, πρέπει να σημειωθεί ότι οι τράπεζες προτιμούν συχνά να επεκταθούν στις ξένες δραστηριότητες μέσω των διασυνοριακών συγχωνεύσεων ή των εξαγορών παρά να καθιερώσουν μια τοπική παρουσία ή να παρέχουν τις υπηρεσίες άμεσα εκτός συνόρων. Ο κύριος λόγος είναι ότι οι τράπεζες θεωρούν το M&A με τοπικούς οργανισμούς ως σημαντικό εργαλείο για να επιτύχουν ένα αρκετά μεγάλο μερίδιο αγοράς στην ξένη αγορά μέσα σε ένα μικρό χρονικό διάστημα, λαμβάνοντας υπόψη τη δυνατότητα να ωφεληθούν από την υπάρχουσα πρόσβαση στους τοπικούς διαύλους διανομής και την καθιερωμένη βάση πελατών. Η εξέταση των πιθανών εμποδίων στο διασυνοριακό M&A είναι επομένως ένας σημαντικός στόχος. Η βασική ανησυχία είναι να εξασφαλιστεί ότι οι εποπτικές διαδικασίες έγκρισης για τις διασυνοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές, που εκτελούνται από τις αρμόδιες αρχές, είναι βασισμένες σε αυστηρά συνετά κριτήρια και πραγματοποιούνται κατά τρόπο συνεπή στις χώρες της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προωθήσει ήδη μια πρωτοβουλία⁵² εν προκειμένω με την αναθεώρηση του σχετικού νομικού πλαισίου όπως καθορίζεται στο άρθρο 16 της κωδικοποιημένης τραπεζικής οδηγίας (2000/12/ΕΚ)⁵³. Ο κύριος στόχος της αναθεώρησης είναι να διευκρινιστούν τα εφαρμόσιμα συνετά κριτήρια για την εποπτική διαδικασία έγκρισης, να ενισχυθεί η διαφάνεια έναντι των σχετικών οργάνων και να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των αρχών της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής.

Η αποκεντρωμένη ρυθμιστική και εποπτική οργάνωση στην ΕΕ έχει προσδιοριστεί ως κύρια πηγή πιθανών εμποδίων στην αποδοτική λειτουργία των διασυνοριακών οργανισμών. Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι οι πρωτοβουλίες για να ενισχυθεί το πολιτικό πλαίσιο είναι ήδη εν εξελίξει. Ένας από τους κύριους στόχους της προσέγγισης Lamfalussy, είναι να επιτευχθεί η

⁵² <http://www.ecb.int/press/key/date/html/sp060224.en.html>

⁵³ http://www.ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/2004-market-docs/market-1072-04_en.pdf
"cross-border mergers and acquisitions in the banking sector"

μεγαλύτερη εποπτική σύγκλιση μέσω των δραστηριοτήτων των τομεακών επιτροπών των εθνικών εποπτικών αρχών, ώστε να αναπτυχθούν κοινές κατευθυντήριες και δείκτες μέτρησης για την απόδοση των εποπτικών εργασιών, προωθώντας κατά συνέπεια την εποπτική σύγκλιση προς καλύτερες πρακτικές. Η Επιτροπή των ευρωπαϊκών αρχών τραπεζικής εποπτείας (CEBS-Committee of European Banking Supervisors) - της οποίας η ΕΚΤ είναι μέλος - έχει παραδώσει ήδη ένα εντυπωσιακό έργο, ειδικότερα όσον αφορά στην ανάπτυξη των κοινών προσεγγίσεων για την εφαρμογή του αναθεωρημένου πλαισίου για τις απαιτήσεις κεφαλαίου της ΕΕ. Σαν πρόκληση για να εξασφαλίσει τη συνεπή εφαρμογή αυτών των κατευθυντηρίων, η Επιτροπή προβλέπει να υποστηρίξει την ανάπτυξη των εποπτικών δικτύων για τους διασυνοριακούς τραπεζικούς ομίλους, τις ανταλλαγές προσωπικού και τα κοινά επιμορφωτικά προγράμματα ώστε να ενθαρρυνθεί η βαθμιαία ανάπτυξη ενός κοινού εποπτικού πλαισίου.

Μια άλλη σημαντική θεσμική καινοτομία στο πλαίσιο της ΕΕ για την τραπεζική παρέμβαση και εποπτεία είναι η εισαγωγή του αναθεωρημένου νομικού πλαισίου για την αλληλεπίδραση χώρας προέλευσης-χώρας υποδοχής στο αναθεωρημένο πλαίσιο κεφαλαιακών απαιτήσεων της ΕΕ. Η οδηγία για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις (CRD)⁵⁴ - που μεταθέτει τη Βασιλεία II στην ΕΕ - ενισχύει το συντονιστικό ρόλο του επόπτη για τους διασυνοριακούς τραπεζικούς ομίλους καθώς επίσης και την αλληλεπίδρασή του με τους επόπτες της χώρας υποδοχής. Κατά αυτόν τον τρόπο, η CRD εισάγει μια σημαντικά πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη επίβλεψη των διασυνοριακών τραπεζών. Ένα πρόσθετο εργαλείο για να υποστηρίξει την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών θα μπορούσε να είναι η πιθανή μεταβίβαση ορισμένων εποπτικών εργασιών και ευθυνών, όπου φυσικά αυτό είναι νόμιμο και εφικτό. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ερευνά προς το παρόν αυτό το ζήτημα.

4.4.5. Ενίσχυση των διασυνοριακών κανόνων για οικονομική σταθερότητα

⁵⁴ www.capital-requirements-directive.com

Η ανάγκη να προετοιμαστούν οι ρυθμίσεις οικονομικής σταθερότητας για την αυξανόμενη πιθανότητα να είναι διασυννοριακοί οι οικονομικοί κίνδυνοι σταθερότητας, προκύπτει ειδικά όσον αφορά τις σημαντικές ξένες οντότητες στις χώρες υποδοχής και τους μεγάλους τραπεζικούς ομίλους που εκτείνονται σε διάφορες δικαιοδοσίες. Αυτό έχει επιπτώσεις στην αλληλεπίδραση μεταξύ των αρχών της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης στις περιοχές της τραπεζικής εποπτείας, της διαχείρισης κρίσεων, του ελέγχου της οικονομικής σταθερότητας και της ασφάλειας των καταθέσεων.

Στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας, η κύρια προτεραιότητα είναι να εξασφαλιστεί ότι όλες οι αρμόδιες αρχές που συμμετέχουν στην εποπτεία μιας διασυννοριακής τράπεζας έχουν επαρκή πρόσβαση στις πληροφορίες σχετικά με την έκθεση σε κινδύνους και τη διαχείριση του αντίστοιχου θεσμικού οργάνου. Αυτό απαιτεί τη στενή και έγκαιρη μεταφορά πληροφοριών μεταξύ των αρχών της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης, και κατά τη διάρκεια των κανονικών συνθηκών και σε συνθήκες πίεσης. Σε μερικές περιπτώσεις, ο συντονισμός των εποπτικών μέτρων μπορεί επίσης να εξουσιοδοτηθεί για να καταστήσει την εποπτική δράση αποτελεσματικότερη.

Η αποτελεσματική συνεργασία χώρας υποδοχής και χώρας προέλευσης είναι πιο σύνθετη στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων, δεδομένου ότι όχι μόνο οι τραπεζικοί επόπτες στις διαφορετικές χώρες, αλλά και οι αντίστοιχες κεντρικές τράπεζες και τα υπουργεία οικονομίας επηρεάζονται. Εντούτοις, η στενή ανταλλαγή πληροφοριών και η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ όλων των αρχών είναι εξαιρετικά σημαντικές, ειδικά στις καταστάσεις κρίσης, λαμβάνοντας υπόψη τις ενδεχομένως σοβαρές επιπτώσεις μιας καθυστερημένης ή ατελέσφορης αντίδρασης σε μια διασυννοριακή αναταραχή. Επομένως, οι γερές θεσμικές ρυθμίσεις απαιτούνται για να εξασφαλίσουν ότι όλες οι αρμόδιες αρχές εμπλέκονται επαρκώς στην αξιολόγηση του ελλοχεύοντος οικονομικού προβλήματος, της πιθανότητας για μετάδοση του προβλήματος και των πολιτικών μέτρων. Τα σημαντικά μέτρα σε αυτήν την κατεύθυνση έχουν ληφθεί ήδη τα τελευταία χρόνια. Το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών της ΕΕ και των εποπτικών αρχών του 2003 και το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, των τραπεζικών εποπτικών αρχών και των υπουργείων οικονομίας του 2005 - και τα δύο καθόρισαν τις κατευθυντήριες αρχές για συνεργασία σε καταστάσεις

κρίσης - είναι τα σημαντικότερα κύρια σημεία σε αυτήν την διαδικασία. Και οι δύο συμφωνίες αναπτύχθηκαν με την υποστήριξη την Επιτροπή τραπεζικής επίβλεψης του ΕΣΚΤ.

Η οικονομική ολοκλήρωση, επομένως, είναι μια ιδιαίτερα δυναμική διαδικασία, στην οποία οι εξελίξεις της αγοράς και η πολιτική δράση συνδέονται πολύπλοκα. Οι σχεδιαστές πολιτικής της ΕΕ έχουν αρχίσει ήδη τη δράση εν προκειμένω. Θα εξαρτηθεί από τους συμμετέχοντες στην αγορά κατά πόσο θα χρησιμοποιηθούν οι μέχρι τώρα ρυθμίσεις και πώς θα λειτουργήσουν. Διάφοροι πρόσθετοι παράγοντες - όπως η διαθεσιμότητα κεφαλαίου στο τραπεζικό τομέα της ΕΕ, το περιορισμένο πεδίο για περαιτέρω εσωτερικές συγχωνεύσεις, και οι αυξανόμενες ανταγωνιστικές πιέσεις στο διεθνές επίπεδο - πρέπει περαιτέρω να υποστηρίξουν τις κινήσεις σε αυτήν την κατεύθυνση.

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΓΚΡΙΣΕΙΣ ΕΠΙΤΟΚΙΩΝ ΛΙΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με τη μελέτη των επιτοκίων ανά περιόδους από το 1992 έως το 2006, βάσει μελετών που διεξαχθεί από την ΕΚΤ, σε μια προσπάθεια να παρακολουθήσουμε τη σύγκλιση ή μη των επιτοκίων στις περιόδους αυτές.

5.1. Περίοδος 1992-2002

Ένας νέος δείκτης με το όνομα «σύγκλιση επιτοκίων» εισήχθη στο στατιστικό παράρτημα της έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 21ης Μαρτίου 2003⁵⁵. Ο δείκτης εισήχθη για να μετρήσει την ολοκλήρωση της αγοράς της ΕΕ. Ο δείκτης καλύπτει τρία λιανικά τραπεζικά επιτόκια: δάνεια κατοικίας σε ιδιώτες, δάνεια σε επιχειρήσεις μέχρι ένα έτος και δάνεια σε επιχειρήσεις για πάνω από ένα έτος.

Οι πίνακες 1,2 και 3 παρουσιάζουν το ετήσιο μέσο επιτόκιο για κάθε χώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	1992	1995	1998	2002
B	10.81	7.73	5.39	5.88
DK				
D	9.35	7.49	5.41	5.53
EL				5.01
E	15.11	11.29	5.74	4.85
F	11.69	9.36	6.80	6.02
IRL	11.97	7.62	7.12	4.58
I		13.37	7.83	5.83
L				
NL	9.33	7.53	5.65	5.73
A			6.08	5.48
P	19.05	12.64	6.62	5.02
FIN	13.31	8.34	5.49	4.54
S			6.42	6.54
UK			8.62	5.65

Επιτόκια στεγαστικών δανείων (ετήσιος μέσος όρος). Πηγή: ΕΚΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

⁵⁵ Amerini G, 2003, *Interest rates: An overview*, Statistics in Focus, Economy and Finance, Theme 2-26/2003

	1992	1995	1998	2002
B	10.06	5.64	4.53	4.21
DK			5.68	5.58
D	11.99	8.80	7.64	8.51
EL	28.71	23.03	18.55	7.41
E	14.30	10.08	5.16	4.45
F	11.39	8.21	4.78	4.65
IRL	14.15	10.48	9.96	8.87
I	15.77	12.48	7.88	5.77
L				
NL	10.00	4.48	3.75	3.96
A			6.40	5.78
P	19.93	13.80	7.24	5.05
FIN				
S	15.22	10.22	5.80	5.38
UK				

Επιτόκια σε επιχειρηματικά δάνεια έως 1 έτους (ετήσιος μέσος όρος). Πηγή: ΕΚΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

	1992	1995	1998	2002
B	10.02	8.34	5.90	6.65
DK				
D			6.01	6.32
EL	26.98	22.09	16.64	7.42
E	15.82	11.81	6.50	5.88
F	11.00	8.32	4.79	5.09
IRL	13.35	9.25	8.79	8.07
I		11.45	6.22	4.74
L				
NL				
A				
P	20.40	13.79	6.86	4.96
FIN	13.18	7.29	4.73	4.36
S			5.75	5.44
UK				

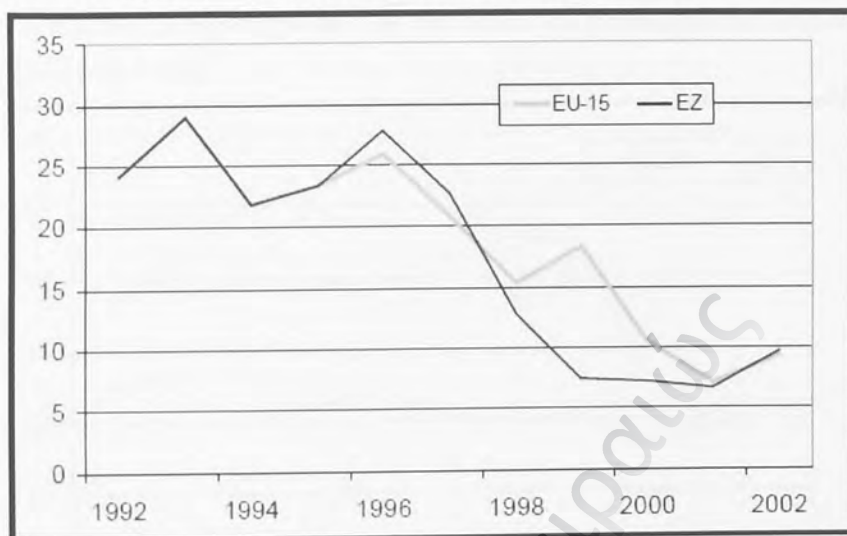
Επιτόκια σε επιχειρηματικά δάνεια πάνω από 1 έτος (ετήσιος μέσος όρος). Πηγή: ΕΚΤ.

Τα σχήματα 4, 5 και 6 παρουσιάζουν το συντελεστή μεταβλητότητας⁵⁶ των ετήσιων επιτοκίων της ΕΕ και των χωρών της ευρωζώνης.

ΣΧΗΜΑ 4

⁵⁶ Ο λόγος της μέσης απόκλισης τετραγώνου ή αλλιώς τυπική απόκλιση (standard deviation) προς τον αριθμητικό μέσο.

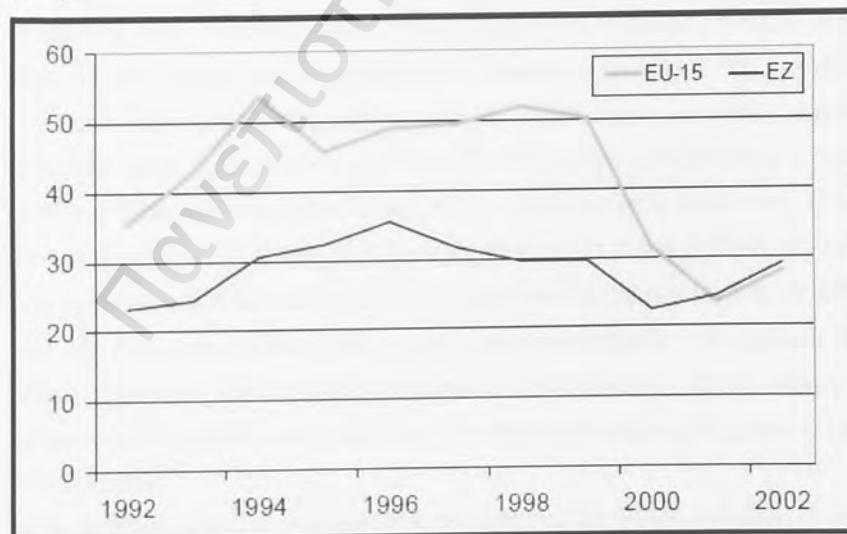
Συντελεστής μεταβλητότητας των επιτοκίων για στεγαστικά δάνεια

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΣΧΗΜΑ 5

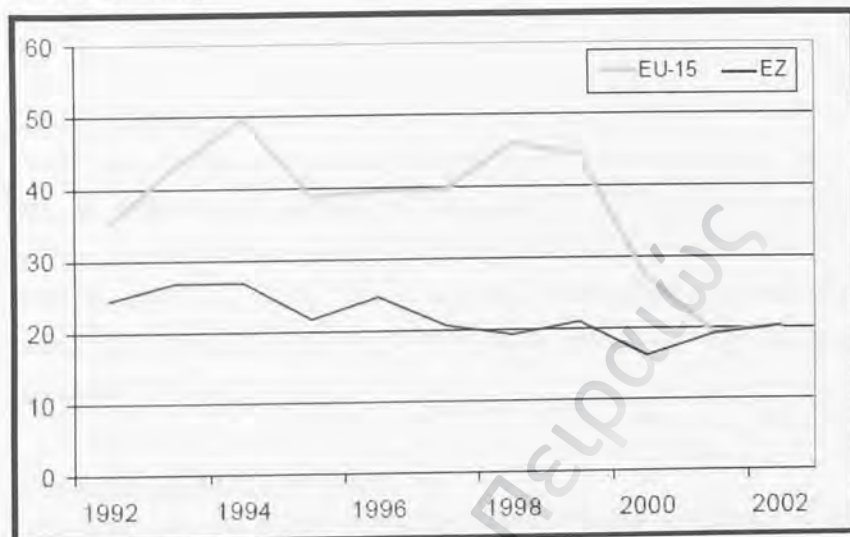
Συντελεστής μεταβλητότητας των επιτοκίων για επιχειρηματικά δάνεια μέχρι 1 έτους

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

ΣΧΗΜΑ 6

Συντελεστής μεταβλητότητας των επιτοκίων για επιχειρηματικά δάνεια για πάνω από 1 έτος

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Ο συντελεστής μεταβλητότητας ορίζεται ως ο λόγος (επί τοις εκατό) της τυπικής απόκλισης των επιτοκίων προς το μέσο όρο τους. Είναι ένα μέτρο της μεταβολής των επιτοκίων μεταξύ των χωρών που λαμβάνει υπόψη το μέσο επίπεδο των επιτοκίων. Παραδείγματος χάριν ένα spread $\pm 1\%$ μεταξύ των επιτοκίων των χωρών θεωρείται από το δείκτη σαν μια πολύ μικρότερη μεταβολή κατά τη διάρκεια ενός έτους όταν το μέσο επίπεδο των επιτοκίων είναι στο 15%, απ'ό,τι για ένα έτος όταν το μέσο επίπεδο είναι 1.5%. Όταν τα ποσοστά είναι ίδια, ο δείκτης είναι μηδέν. Πρέπει να αναφερθεί ότι τα επιτόκια που χρησιμοποιούνται δεν είναι εναρμονισμένα και ότι η γεωγραφική κάλυψη των δεικτών είναι ελλιπής και ποικίλλει με την πάροδο του χρόνου. Κατά γενική ομολογία, αυτά τα εθνικά επιτόκια θεωρούνται οι κύριοι δείκτες των χρηματοοικονομικών συνθηκών των λιανικών τραπεζών στο κράτος μέλος, που μελετάμε.

Οι διαθέσιμες σήμερα στατιστικές δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να συγκρίνουν το επίπεδο των επιτοκίων στις διαφορετικές χώρες. Γενικότερα, πρέπει να γνωρίζουμε ότι η έλλειψη συγκρισιμότητας μεταξύ των χωρών και

το γεγονός ότι η γεωγραφική κάλυψη ποικίλλει με την πάροδο του χρόνου, μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα παρουσιαζόμενα αποτελέσματα. Ωστόσο, παρά τους περιορισμούς αυτούς, τα στοιχεία παρέχουν μια γενική εικόνα των αλλαγών με την πάροδο του χρόνου.

Στεγαστικά δάνεια

Τα επιτόκια στα δάνεια κατοικίας έχουν μειωθεί σημαντικά σε όλες τις χώρες κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών. Το 1992, ο μέσος όρος ήταν 12.58 για την ευρωζώνη, έναντι 5.32 το 2002. Η τυπική απόκλιση ήταν 3.04 το 1992, έναντι 0.51 το 2002. Κατά συνέπεια, ο συντελεστής μεταβλητότητας μειώθηκε από 24.2% το 1992 σε 9.6% το 2002, μια ένδειξη της σύγκλισης των επιτοκίων.

Δάνεια σε επιχειρήσεις μέχρι ένα έτος

Το επίπεδο των επιτοκίων για τα δάνεια σε επιχειρήσεις μέχρι ένα έτος έχει μειωθεί αρκετά στην ευρωζώνη. Το 1992, ο μέσος όρος ήταν 13.45, έναντι 5.87 το 2002. Η τυπική απόκλιση ήταν 3.13 το 1992, έναντι 1.70 το 2002. Κατά συνέπεια, ο συντελεστής μεταβλητότητας ανήλθε από 23.3% το 1992 σε 29.0% το 2002, στοιχεία ότι καμία πραγματική σύγκλιση δεν έχει πραγματοποιηθεί σε αυτήν την περίπτωση.

Δάνεια σε επιχειρήσεις πάνω από ένα έτος

Το επίπεδο των επιτοκίων στα δάνεια σε επιχειρήσεις πάνω από ένα έτος στην ευρωζώνη έχει μειωθεί επίσης. Ο μέσος όρος ήταν 13.96 το 1992 και 5.94 το 2002. Η τυπική απόκλιση ήταν 3.42 το 1992, έναντι 1.20 το 2002. Ο συντελεστής μεταβλητότητας μειώθηκε από 24.5% το 1992 σε 20.2% το 2002.

5.2. Περίοδοι 1998-99 και 2001-02

Αρχικά σύμφωνα με έρευνα του 2002, που διεξήχθη στα πλαίσια της EKT από τους Ines Cabral, Frank Dierick και Jukka Vesala είχαμε τα εξής

αποτελέσματα⁵⁷. Αρχικά στην έρευνά τους πήραν το μέσο όρο των λιανικών επιτοκίων σε δάνεια προς νοικοκυριά, επιχειρηματικά δάνεια και καταθέσεις για πάνω από ένα έτος για τις περιόδους 1998-99 και 2001-2002. Στη συνέχεια υπολόγισαν τα αντίστοιχα περιθώρια των τραπεζών σε σχέση με τα επιτόκια της αγοράς. Το συνολικό περιθώριο διαμεσολάβησης⁵⁸ ισούται με το μέσο επιτόκιο δανεισμού μείον το μέσο επιτόκιο καταθέσεων.

Τα επίπεδα των λιανικών επιτοκίων απεικονίζουν μάκρο και μικροοικονομικούς παράγοντες. Οι μακροοικονομικοί παράγοντες αναφέρονται στα επίπεδα των επιτοκίων της αγοράς. Οι μικροοικονομικοί παράγοντες περιλαμβάνουν τα ασφάλιστρα κινδύνου⁵⁹ των τραπεζών, την αγοραστική δύναμη και άλλα τιμολογιακά χαρακτηριστικά, όπως επιδοτήσεις επιτοκίων κ.λ.π. Τα περιθώρια των τραπεζών είναι πιο αξιόπιστοι δείκτες, απ' ό,τι μια διεθνής σύγκριση επιτοκίων. Σύγκλιση στα περιθώρια αποτελεί μια δικαιολογημένη ένδειξη ολοκλήρωσης και μια μείωση των περιθωρίων μπορεί να σημαίνει αυξημένος ανταγωνισμός.

Μεταξύ 1998-99 και 2001-02 διαφορές ανάμεσα στις χώρες στα επιτόκια δανεισμού προς ιδιώτες και προς επιχειρήσεις σημείωσαν απότομη κάμψη στην περιοχή του ευρώ (πίνακες 7 και 8).

Εντούτοις, αυτή η ανάπτυξη φαίνεται να οφείλεται κυρίως στη σύγκλιση στις μακρο-επιπέδου νομισματικές συνθήκες, που επήλθαν από την εισαγωγή του ευρώ. Η διακύμανση στα περιθώρια των τραπεζών έχει μικρύνει σε πολύ μικρότερο βαθμό, το οποίο δείχνει ότι οι διαφορές στους μικροοικονομικούς παράγοντες έχουν παραμείνει. Τα περιθώρια στα δάνεια προς ιδιώτες έχουν τείνει να συγκλίνουν σημαντικότερα: η τυπική απόκλιση ανάμεσα στις χώρες μειώθηκε κατά 50% μεταξύ 1998-99 και 2001-02. Η διακύμανση στα περιθώρια του δανεισμού σε επιχειρήσεις και τα περιθώρια των καταθέσεων έχουν μειωθεί λιγότερο. Κατά συνέπεια, ενώ η αναδυόμενη σύγκλιση είναι εμφανής, οι σημαντικές αποκλίσεις στα περιθώρια φαίνονται να υπονοούν ότι οι λιανικές αγορές είναι ακόμα διαχωρισμένες στις χώρες της περιοχής του ευρώ.

⁵⁷ Cabral I., Dierick F., Vessala J., 2002, *Banking integration in the euro area*, Occasional Paper Series, ECB

⁵⁸ Διαμεσολάβηση είναι η μετατροπή από τις τράπεζες των καταθέσεων σε δάνεια. Ο μεσολαβητικός ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων, μεταξύ των αποταμιευτών και των επιχειρήσεων.

⁵⁹ Ασφάλιστρα κινδύνου ή επασφάλιστρα καλούνται οποιεσδήποτε επιβαρύνσεις, π.χ τόκοι, προμήθειες, για την ανάληψη ή κάλυψη κινδύνων.

Σημαντικές διαφορές στα λιανικά επιτόκια και συνεπώς και στα τραπεζικά περιθώρια είναι ορατές και στις επιμέρους χώρες της περιοχής του ευρώ. Στο ιταλικό τραπεζικό σύστημα, παραδείγματος χάριν, τα μέσα επιτόκια δανεισμού το 2001 κυμάνθηκαν από 6.2% στη βόρεια Ιταλία ως 8.4% στα νησιά. Επιπλέον, τα επιτόκια δανεισμού και καταθέσεων ποικίλλουν σημαντικά και ανάμεσα στις γερμανικές περιοχές. Οι διαφορές ανάμεσά τους μπορεί να είναι παρόμοιες με εκείνες ανάμεσα στις χώρες της ευρωζώνης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Επιτόκια λιανικού δανεισμού και περιθώρια

	Επιτόκια σιγαστικών δανείων				Επιτόκια επιχειρηματικών δανείων			
	Average (May 98-May 99)		Average (May 01-May 02)		Average (May 98-May 99)		Average (May 01-May 02)	
	Επιτόκιο	Προμήθεια δανείου	Επιτόκιο	Προμήθεια δανείου	Επιτόκιο	Προμήθεια δανείου	Επιτόκιο	Προμήθεια δανείου
Austria	6.33	2.35	6.42	1.70	6.11	2.69	6.07	2.21
Belgium	5.36	1.38	6.37	1.65	4.98	1.57	5.64	1.78
Germany	6.25	2.27	6.74	2.03	6.23	2.83	7.05	3.19
Finland	5.24	1.25	5.24	0.53	4.31	0.89	4.71	0.85
France	7.16	3.18	7.23	2.52	4.52	1.12	5.31	1.45
Greece ¹⁾	12.56 ¹⁾	6.55 ¹⁾	7.65	2.94	16.44	5.61	8.09	4.23
Ireland	7.49	3.43	6.84	2.12	8.68	5.28	8.67	4.81
Italy	6.71	2.67	6.31	1.60	6.13	2.50	5.64	1.77
Luxembourg	5.18	1.19	5.12	0.40	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
The Netherlands	5.29	1.31	5.81	1.09	3.67	0.29	4.35	0.49
Portugal	6.36	2.34	6.09	1.38	6.36	2.83	5.51	1.65
Spain	5.85	1.83	5.78	1.06	6.06	2.53	6.20	2.34
Ευρωζώνη	6.65	2.48	6.30	1.58	6.68	2.56	6.11	2.25
Τυπική απόκλιση	2.01	1.48	0.76	0.76	3.50	1.67	1.34	1.34

Πηγή ΕΚΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Επιτόκια καταθέσεων και προμήθειες

Average (May 1998-May 1999) Average (May 2001-May 2002)

	Επιτόκιο	Προμήθεια κατάθεσης	Συνολική προμήθεια	Επιτόκιο	Προμήθεια κατάθεσης	Συνολική προμήθεια
Austria	2.18	1.24	4.04	2.17	1.69	4.09
Belgium	2.31	1.10	2.81	2.37	1.49	3.57
Germany	2.46	0.94	3.78	2.49	1.37	4.39
Finland	1.20	2.21	3.60	1.59	2.27	3.40
France	2.65	0.75	3.04	2.68	1.18	3.48
Greece	8.48	2.35	7.77	2.06	1.80	5.89
Italy	2.26	1.37	3.94	1.72	2.14	4.02
Luxembourg	2.50	0.91	2.67	2.54	1.32	2.58
The Netherlands	2.33	1.06	2.55	2.32	1.55	3.18
Portugal	2.44	1.08	3.91	2.45	1.41	3.33
Spain	2.08	1.46	3.89	2.32	1.54	3.68
Ευρωζώνη	2.81	1.32	3.82	2.25	1.61	3.78
Τοπική απόκλιση	1.92	0.52	1.42	0.34	0.34	0.85

Πηγή: ΕΚΤ

Τέτοια γεγονότα υποστηρίζουν την ιδέα ότι οι λιανικές αγορές τείνουν να είναι τοπικές ακόμη και μέσα στις ίδιες τις χώρες. Δεδομένου ότι οι πελάτες λιανικής επιλέγουν τις τράπεζες κοντά στην περιοχή τους, οι τράπεζες είναι σε θέση να ασκήσουν τοπική αγοραστική ισχύ στην τιμολόγηση. Αυτό το χαρακτηριστικό δεν ισχύει μόνο στις χώρες της ευρωζώνης. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στις ΗΠΑ⁶⁰, περισσότερο από 90% των νοικοκυριών και των μικρών επιχειρήσεων επιλέγουν τράπεζες, που βρίσκονται όχι περισσότερο από 20 μίλια από τον τόπο που εδρεύουν.

Συγκρίνοντας τις δύο χρονικές περιόδους, τα περιθώρια του δανεισμού προς νοικοκυριά έχουν μειωθεί σημαντικά, κατά μέσο όρο σχεδόν 1% μεταξύ 1998-99 και 2001-02. Στα δάνεια προς τα νοικοκυριά, τα ασφάλιστρα κινδύνου, παίζουν μικρότερο ρόλο, από ότι στα επιχειρηματικά δάνεια. Τα περιθώρια των επιχειρηματικών δανείων μειώθηκαν επίσης κάπως, πιθανώς

⁶⁰ Kwast, M., M. Start-McCluer and J. Wolken, 1997, "Market Definition and the Analysis of Antitrust in Banking", the Antitrust Bulletin, Winter 97.

σηματοδοτώντας αυξημένο ανταγωνισμό. Αντίθετα, τα περιθώρια των καταθέσεων τείνουν να αυξάνονται.

5.2.1. Διασυνοριακή διαμεσολάβηση

Όσον αφορά στους ποσοτικούς δείκτες της ολοκλήρωσης, οι διασυνοριακές ροές είναι ακόμα αμελητέες στα λιανικά δάνεια και τις καταθέσεις. Οι στατιστικές που συλλέγονται από την ΕΚΤ⁶¹ σε τραπεζικές χορηγήσεις και καταθέσεις σε τοπική βάση επιβεβαιώνουν αυτήν την εικόνα. Βάσει των στοιχείων του Μαρτίου του 2002 (πίνακας 9) οι τράπεζες στην περιοχή του ευρώ λειτουργούν ακόμα με εγχώριους πελάτες τους στην περίπτωση των δανείων σε ποσοστό 89% και σε ποσοστό 84% σε καταθέσεις.

Η ανάπτυξη των διασυνοριακών δραστηριοτήτων είναι φανερή την περίοδο αυτή, αλλά είναι πιθανό ότι αυτό οφείλεται κυρίως όχι σε λιανικούς πελάτες. Η έλλειψη διασυνοριακών ροών είναι φυσική αν λάβουμε υπόψη την ανάγκη για τις τράπεζες να είναι κοντά στους λιανικούς πελάτες τους. Πράγματι, οι διαφορετικοί δείκτες εισόδου στις διασυνοριακές δραστηριότητες παρουσιάζουν σαφέστερα ότι προκύπτουν συνδέσεις μεταξύ των λιανικών αγορών της περιοχής του ευρώ. Αν κοιτάξουμε τη διεθνοποίηση των ευρωπαϊκών τραπεζών στην περιοχή του ευρώ μέσω του ανοίγματος καταστημάτων, μπορούμε να δούμε μια σαφή αύξηση μεταξύ 1997-2000 (πίνακας 10).

Μια ιδιαίτερα ισχυρή αύξηση πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία, κυρίως που οφείλεται στην απόκτηση της CCF (Cofinoly Corporate Finance) από το γαλλικό κλάδο HSCB. Εντούτοις, από την άποψη του μεριδίου αγοράς στη χώρα υποδοχής, καταστήματα από άλλη χώρα της ευρωζώνης ή της ΕΕ έχουν μια σχετικά μικρότερη θέση λιγότερο από 3 ή 6% του συνόλου των τραπεζικών καταστημάτων. Μόνο στην περίπτωση του Λουξεμβούργου και της Ιρλανδίας είναι το μερίδιο αγοράς των καταστημάτων από τράπεζες άλλων χωρών της ΕΕ πάνω από 10% (περίπου 17% στο Λουξεμβούργο).

Σύμφωνα με τον πίνακα 11 κατά μέσον όρο, στην ευρωζώνη τα τραπεζικά καταστήματα αποτελούν το 6.6% του ενεργητικού τους.

⁶¹ Cabral I., Dierick F., Vessala J., 2002, *Banking integration in the euro area*, Occasional Paper Series, ECB

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Ισολογισμός τοπικών και διασυνοριακών δραστηριοτήτων των τραπεζών της ευρωζώνης
(σε δις. Ευρώ)

Συνολικό διατραπεζικό ενεργητικό	4,649	4,979	5,369	5,719	6,274	6,308
Δάνεια σε πιστωτικά ιδρύματα	3,859	4,079	4,298	4,478	4,880	4,83
						5
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	60.1	61.4	62.5	61.2	59.3	59.2
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	15.3	16.7	17.7	17.9	18.3	18.6
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	24.6	21.9	19,8	20.9	22.4	22.2
Άλλες απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	790	900	1,071	1,241	1,395	1,47
						4
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	80.5	77.6	71.4	67.4	63.8	62.5
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	12.7	14.5	18.2	19.2	19.5	20.2
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	6.8	7.9	10.4	13.4	16.7	17.3
Συνολικά δάνεια σε μη πιστωτικά ιδρύματα	5,905	6,349	6,867	7,491	7,952	8,046
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	91.6	91.6	90.4	89.9	88.9	88.7
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	2.2	2.6	3.0	3.2	3.4	3.6
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	6.2	5.8	6.6	6.9	7.7	7.7
Χρεόγραφα σταθερού εισοδήματος από μη πιστωτικά ιδρύματα	1,380	1,522	1,592	1,550	1,686	1,74
						5
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	72.5	68.0	62.1	57.0	53.0	52.6
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	15.6	18.9	23.7	25.7	29.3	30.5
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	11.9	13.1	14.2	17.3	17.7	16.9
Χαρτοφυλάκιο μετοχών	380	588	753	903	972	984
Άλλα στοιχεία ενεργητικού	1,069	953	1,120	1,234	1,332	1,231
Σύνολο ενεργητικού	13,383	14,390	15,700	16,898	18,217	18,314
Συνολικές διατραπεζικές καταθέσεις	4,057	4,468	4,909	5,232	5,521	5,534
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	59.5	58.3	57.3	55.0	52.9	52.6
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	14.6	15.9	16.1	15.5	16.4	16.4
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	25.9	25.8	26.6	29.5	30.7	31.0
Συνολικές καταθέσεις από μη πιστωτικά ιδρύματα	5,104	5,444	5,740	6,090	6,576	6,586
Εγχώριες δραστηριότητες (%)	88.0	87.8	86.2	85.1	84.3	83.7
Δραστηριότητες με άλλες χώρες της ευρωζώνης (%)	5.4	5.5	5.3	5.2	5.0	5.2
Δραστηριότητες με τον υπόλοιπο κόσμο (%)	6.6	6.7	8.5	9.7	10.7	11.1
Χρεόγραφα σταθερού εισοδήματος	2,064	2,262	2,604	2,826	3,030	3,117
Κεφάλαια και αποθεματικά	688	765	867	960	1,043	1,054
Άλλα στοιχεία παθητικού	1,470	1,450	1,579	1,790	2,047	2,022
Σύνολο παθητικού	13,383	14,390	15,700	16,898	18,217	18,314

Πηγή: ΕΚΤ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Καταστήματα τραπεζών από χώρες της ΕΕ σε χώρες της ευρωζώνης

Χώρα υποδοχής	Αριθμός ξένων καταστημάτων από				Ενεργητικό ξένων καταστημάτων σαν ποσοστό % του συνολικού πάγιου ενεργητικού της χώρας υποδοχής			
	Ευρωζώνη		ΕΕ		Ευρωζώνη		ΕΕ	
	1997	2000	1997	2000	1997	2000	1997	2000
Austria	4	12	6	15	0.6	N.A.	0.7	0.8
Belgium	23	28	25	34	N.A.	N.A.	8.5	5.7
Finland	1	0	9	0	0	N.A.	0	7.3
France	36	73	52	93	N.A.	N.A.	2.6	3.3
Germany	90	113	118	145	0.7	1.0	1.0	1.3
Greece	9	9	14	13	5.3	4.2	9.0	6.4
Ireland	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	13.5
Italy	27	32	34	41	3.0	3.0	3.4	3.5
Luxembourg	55	47	62	55	N.A.	N.A.	17.9	16.6
Netherlands	6	0	9	0	N.A.	N.A.	2.1	2.7
Portugal	13	18	15	22	N.A.	N.A.	4.0	4.2
Spain	28	33	34	41	4.0	2.8	4.7	3.4
Μέσος όρος της ευρωζώνης	27	33	34	42	2,3	2,8	4,9	5,7

Δεν υπάρχει κανένας ισχυρός συσχετισμός μεταξύ της εσωτερικής και εξωτερικής διεθνοποίησης όσον αφορά τον αριθμό των καταστημάτων. Τα γερμανικά και ολλανδικά τραπεζικά καταστήματα, παραδείγματος χάριν, παρουσιάζουν ισχυρή θέση στις ξένες αγορές, αλλά οι αντίστοιχες εγχώριες αγορές έχουν παραμείνει μάλλον κλειστές στους ξένους κλάδους. Για το Βέλγιο, την Ελλάδα και το Λουξεμβούργο η κατάσταση είναι αντίθετη, μιλώντας πάντα για την ίδια περίοδο.

Τα καταστήματα ξένων τραπεζών επικεντρώνονται συχνά σε υπηρεσίες εταιρικής χρηματοδότησης, σε εμπορικές δραστηριότητες και σε private banking, παρά σε λιανικές δραστηριότητες. Οι λιανικές δραστηριότητες είναι δυσκολότερο να εισαχθούν και οι τοπικές τράπεζες απολαμβάνουν τα ουσιαστικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα λόγω των διαδεδομένων δικτύων διανομής των καταστημάτων τους. Κατά συνέπεια, ο περισσότερο

αποτελεσματικός τρόπος στη λιανική τραπεζική είναι οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Καταστήματα τραπεζών από χώρες της ευρωζώνης στην ΕΕ

Χώρα προέλευσης	Αριθμός ξένων καταστημάτων από				Ενεργητικό ξένων καταστημάτων σαν ποσοστό % του συνολικού πάγιου ενεργητικού της χώρας προέλευσης			
	Ευρωζώνη		ΕΕ		Ευρωζώνη		ΕΕ	
	1997	2000	1997	2000	1997	2000	1997	2000
Austria	9	14	13	17	0.2	0.3	0.2	3.5
Belgium	19	23	24	28	0.6	0.4	0.6	5.0
Finland	0	1	4	2	0	0	0.4	0
France	61	68	72	83	2.5	2.0	2.6	7.4
Germany	64	83	78	109	0.2	0.4	0.2	15.1
Greece	3	6	7	11	0.2	0.3	0.2	9.9
Ireland	1	7	10	16	0.9	0.2	0.9	9.0
Italy	35	41	48	57	1.0	0.9	1.0	5.6
Luxembourg	35	39	38	40	0.1	0.0	0.1	0.0
Netherlands	24	35	29	44	2.6	1.6	2.9	16.6
Portugal	10	12	14	16	0.9	0.4	0.9	3.0
Spain	31	36	37	42	1.9	2.2	1.9	4.3
Μέσος όρος της ευρωζώνης	24	30	31	39	0.9	0.7	1.0	6.6

5.3. Περίοδος 2003-2006

Καταρχάς θα πρέπει να τονίσουμε, ότι από τον Ιανουάριο του 2003 τα εναρμονισμένα μηνιαία επιτόκια (Κανονισμός 63/2002) της ΕΚΤ, που αφορούν στατιστικά για τα επιτόκια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (MFI-monetary financial institutions⁶²), επιτρέπουν την ανάλυση των επιτοκίων ίδιων τραπεζικών προϊόντων για νοικοκυριά και μη χρηματοοικονομικούς οργανισμούς⁶³.

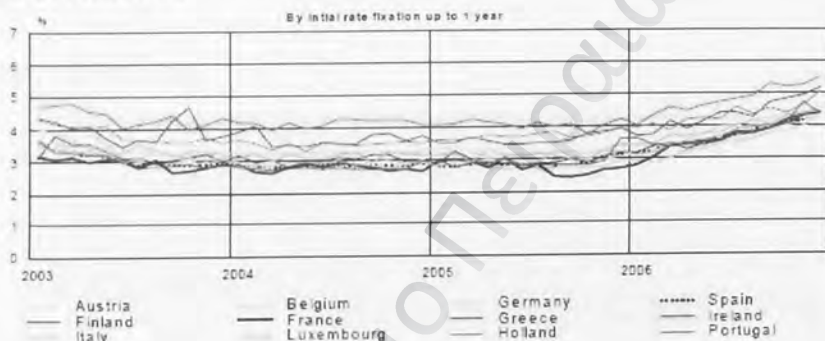
⁶² Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2006, *Differences in MFI interest rates across euro area countries*

⁶³ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωσύστημα, 2008, *Financial Integration in Europe*

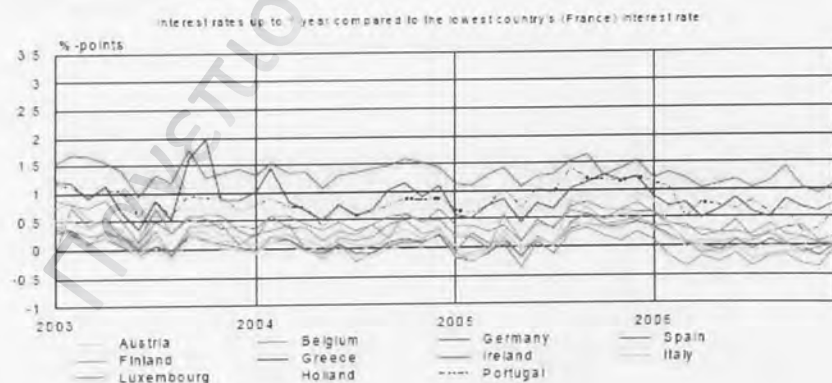
Σύμφωνα με οικονομετρική ανάλυση που διεξήχθη από την Τράπεζα της Φιλανδίας σχετικά με την ολοκλήρωση των λιανικών τραπεζικών αγορών στην ευρωζώνη το 2007, η οποία μετράει την ολοκλήρωση μέσω της αλλαγής στα spread των επιτοκίων, παρατηρήθηκαν τα παρακάτω αποτελέσματα⁶⁴.

Από τα διαγράμματα 1.α, 1.β και 2.α, 2.β, 3.α και 3.β διαπιστώνουμε γενικά ότι τα επιτόκια αρχικώς έπεφταν και παρέμειναν σταθερά μέχρι το τέλος του 2005.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.α

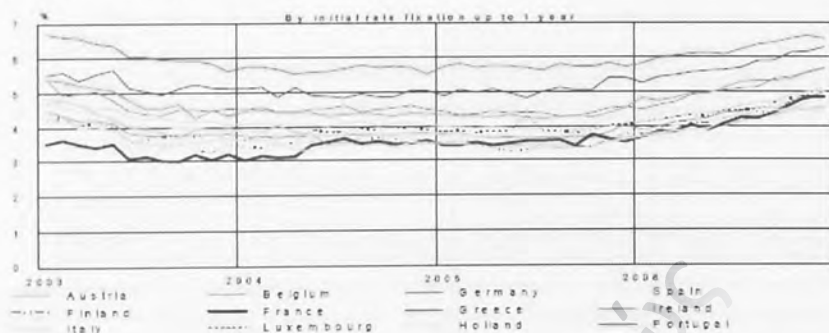

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.β

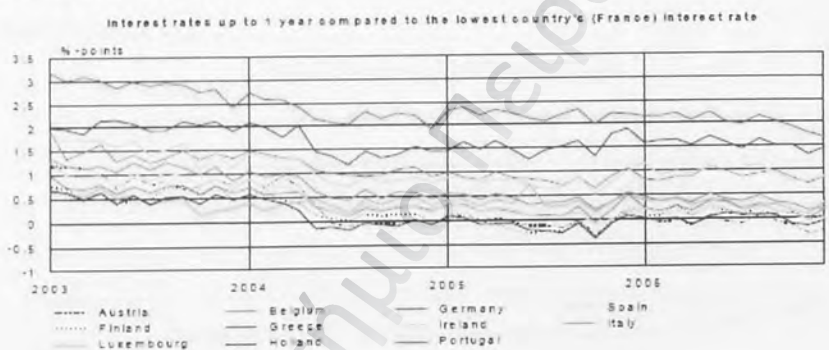

⁶⁴ Vajanne L, 2007, *Integration in euro area retail banking markets-convergence of credit interest rates*, bank of Finland Research

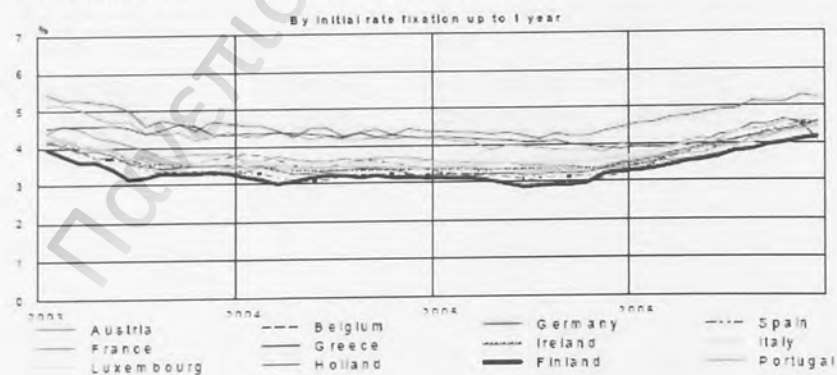
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.α

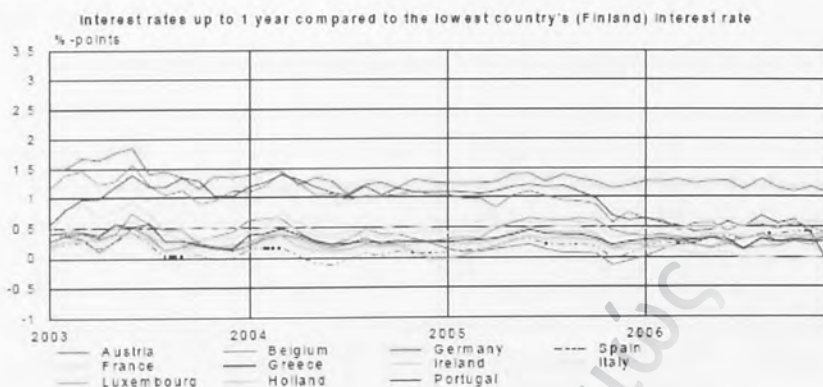
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.β

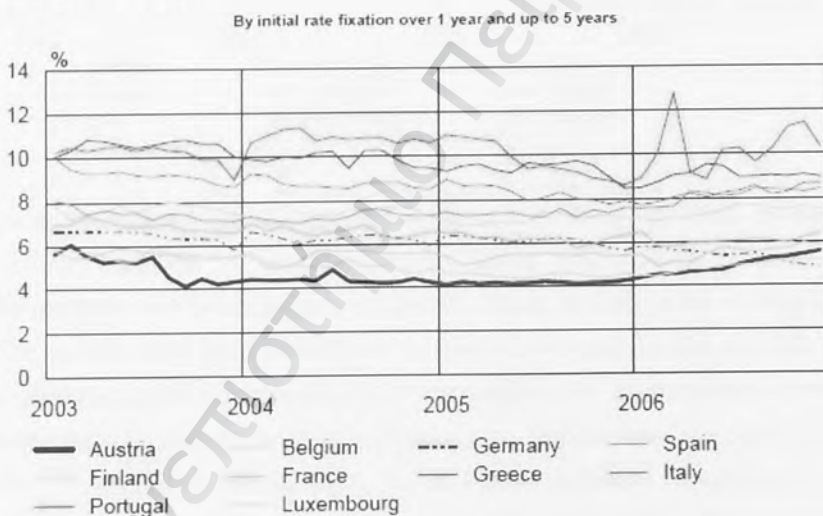
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.α

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.β

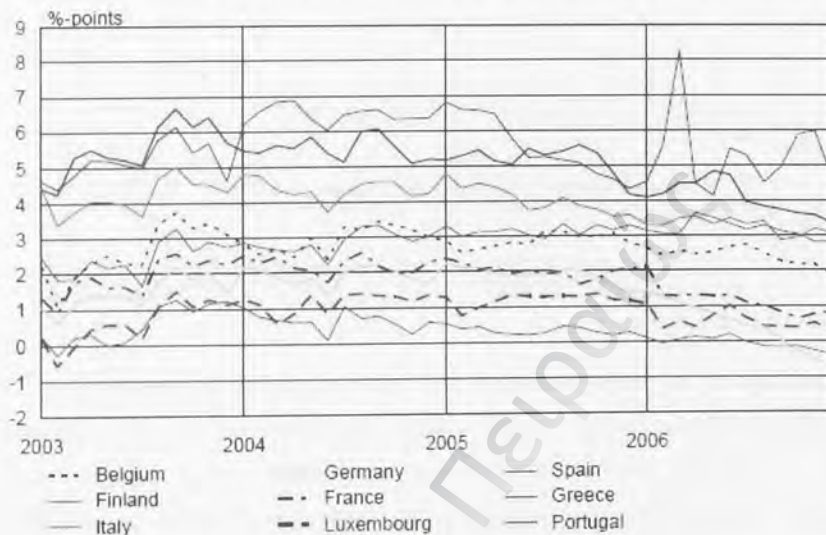

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.α

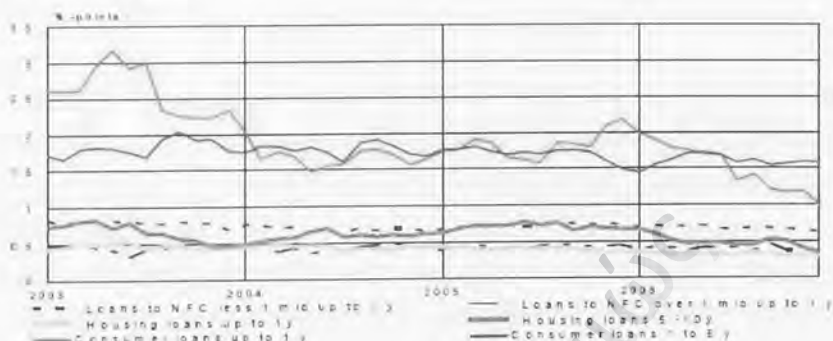
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.β

Interest rates over 1 year up to 5 years compared to the lowest country's (Austria) interest rate

Μετά την αλλαγή στη νομισματική πολιτική στο τέλος του 2005 τα λιανικά επιτόκια άρχισαν να ανεβαίνουν. Η χρήση των spreads μειώνει τον επηρεασμό από μακροοικονομικά μεγέθη, όπως αλλαγές στον πληθωρισμό. Στη μελέτη αυτή χρησιμοποιήθηκε η χώρα με το χαμηλότερο επιτόκιο σαν σημείο αναφοράς των μετρήσεων, με την υπόθεση ότι το χαμηλότερο επιτόκιο απεικονίζει το πιο «λειτουργικό επιτόκιο» στην πορεία προς την ολοκλήρωση και τον αυξημένο ανταγωνισμό. Τα μικρότερα spreads παρατηρούνται σε μεγάλα δάνεια σε μη χρηματοοικονομικούς οργανισμούς (πάνω από 1 εκ.ευρώ) και στα στεγαστικά δάνεια. Τα spreads είναι αρκετά μεγαλύτερα στα καταναλωτικά δάνεια και στα μικρά δάνεια για μη χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Τέλος το διάγραμμα 5 απεικονίζει μη σταθμισμένες ανά χώρα διασπορές των επιτοκίων ανά κατηγορίες δανείων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

Οι χαμηλότερες μεταβολές ισχύουν στις ίδιες κατηγορίες με τα spreads. Τα επιτόκια για τα καταναλωτικά δάνεια έχουν υψηλή μεταβλητότητα. Η συμπεριφορά αυτή επιβεβαιώνει το γεγονός ότι στις κατηγορίες, όπου υπάρχει ένα ομογενές και υψηλά ανταγωνιζόμενο προϊόν, υπάρχει τάση στα επιτόκια να συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο από χώρα σε χώρα.

Η σύγκλιση που υπάρχει στα μεγάλα δάνεια προς μη χρηματοοικονομικούς οργανισμούς δείχνει ότι οι επιχειρήσεις, που παίρνουν μεγάλα δάνεια, έχουν διαπραγματευτική ισχύ, καθώς έχουν τη δυνατότητα να ζητούν προσφορές από διαφορετικές τράπεζες και ακόμη και από ξένες τράπεζες. Επομένως οι όροι που προσφέρονται από τις τράπεζες αναμένονται να συγκλίνουν.

Από την άλλη, η έλλειψη σύγκλισης για τα στεγαστικά δάνεια, παρότι τα spreads είναι στενά, φαίνεται λογική. Τα επιτόκια των στεγαστικών δανείων μειώθηκαν σημαντικά στη δεκαετία του '90. Από το 2003, ο έντονος ανταγωνισμός στα στεγαστικά δάνεια στην ευρωζώνη απεικονίζεται με τη μείωση των περιθωρίων σε όλες τις χώρες. Ένας από τους λόγους της χαμηλής σύγκλισης μπορεί να είναι ότι καθώς οι απόλυτες διαφορές των επιτοκίων έχουν μειωθεί, η ταχύτητα της σύγκλισης μειώνεται.

Για τα καταναλωτικά δάνεια, οι λόγοι χαμηλής σύγκλισης είναι άλλοι. Στην κατηγορία αυτή τα spreads είναι πολύ μεγάλα και τα καταναλωτικά προϊόντα διαφέρουν αρκετά από χώρα σε χώρα. Συνεπώς, είναι δύσκολο να επιτευχθεί σύγκλιση στην κατηγορία αυτή. Ωστόσο τα καταναλωτικά δάνεια με μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα δείχνουν μεγαλύτερη σύγκλιση.

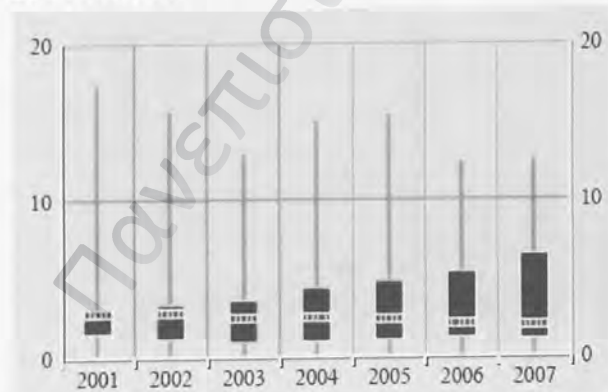
5.3.1. Τραπεζικές αγορές, δραστηριότητα εξαγορών και συγχωνεύσεων και επιτοκιακή πολιτική

Οι τραπεζικές αγορές συμπεριλαμβάνουν διατραπεζικές δραστηριότητες καθώς και λιανικές τραπεζικές δραστηριότητες. Οι δείκτες αποκαλύπτουν ότι οι αγορές λιανικών δραστηριοτήτων στην ευρωζώνη συνεχίζουν να είναι κατακερματισμένες.

Η διασυνοριακή δραστηριότητα των τραπεζών παίζει ένα σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης. Ένας απλός τρόπος να μετρήσουμε την ανάπτυξη της διασυνοριακής δραστηριότητας είναι να παρακολουθήσουμε την εδραίωση και δραστηριοποίηση ξένων τραπεζών και θυγατρικών⁶⁵. Το διάγραμμα 6 και 7 δείχνουν ότι το μερίδιο του ενεργητικού (assets) σε ξένα καταστήματα και θυγατρικές, που λειτουργούν στην ευρωζώνη είναι περιορισμένο.

Ωστόσο, ενώ το μέσο μερίδιο του ενεργητικού αυξήθηκε στα χρόνια αυτά μέχρι το 2007 από 8,8% σε 14,4% του συνολικού τραπεζικού ενεργητικού, το μέσο μερίδιο του ενεργητικού των ξένων καταστημάτων μειώθηκε ελαφρώς με το χρόνο φτάνοντας στο 2% το 2007.

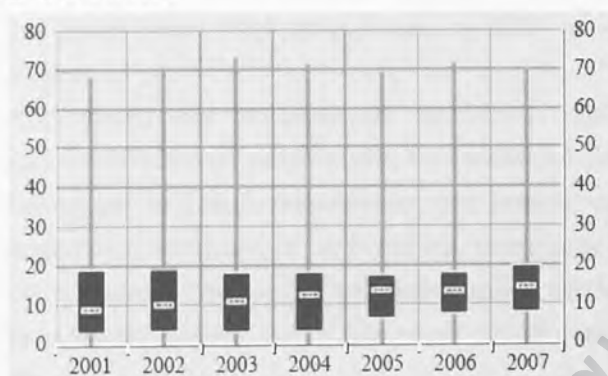
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Πηγή: ΕΚΤ.

⁶⁵ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωσύστημα, 2008, *Financial Integration in Europe*

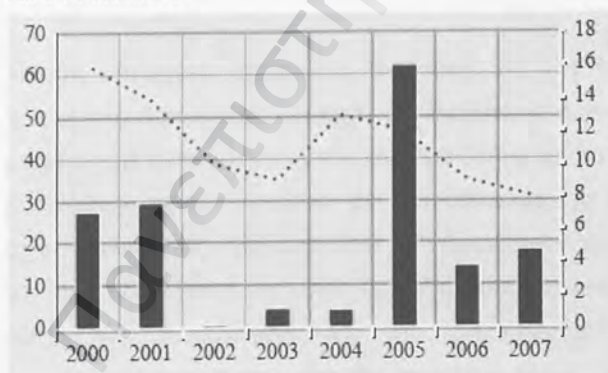
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Πηγή: ΕΚΤ.

Τα διαγράμματα αυτά δείχνουν ότι το μεγαλύτερο κομμάτι του ενεργητικού στην ευρωζώνη αποτελείται από θυγατρικές και όχι τόσο σε καταστήματα. Ένας άλλος δείκτης της διασυννοριακής παρουσίας των τραπεζών στην ευρωζώνη είναι η δραστηριότητα M&A (εξαγορών και συγχωνεύσεων), όπως φαίνεται στο διάγραμμα 8.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

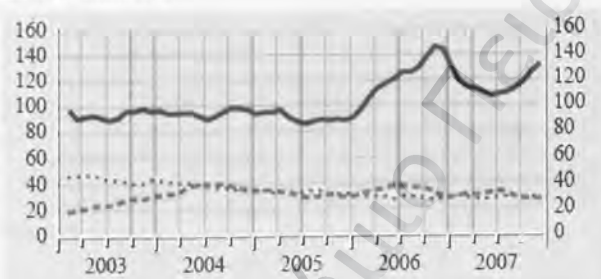
Πηγή: ΕΚΤ.

Ενώ κατά μέσο όρο υπάρχει πολύ μικρότερη διασυννοριακή εγκατάσταση απότι εγχώρια τα τελευταία χρόνια, ο δείκτης αποκαλύπτει ότι υπάρχει αύξηση του διασυννοριακού M&A σε όρους αξίας από το 2003. Αυτή η τάση ήταν ιδιαίτερα ισχυρή το 2005, όταν έγιναν πολλές τέτοιες μεγάλες

συναλλαγές, περίπου πάνω από 50% της συνολικής αξίας M&A στο τραπεζικό σύστημα της ευρωζώνης. Την ίδια στιγμή, υπάρχει αυξητική τάση των συναλλαγών M&A συνεχίστηκε το 2007 σε πολύ μικρότερο βαθμό ωστόσο.

Η διασπορά των επιτοκίων και καταθέσεων από τις τράπεζες σε μη χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και νοικοκυριά μπορεί να θεωρηθεί σαν δείκτης για το βαθμό ολοκλήρωσης στις λιανικές αγορές. Το διάγραμμα 9 δείχνει ότι η διασυνωριακή διασπορά των τραπεζικών επιτοκίων, ιδιαίτερα των καταναλωτικών δανείων έχει παραμείνει αρκετά υψηλή και τείνει να αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, ενώ η διασπορά των επιτοκίων είναι μικρότερη στα στεγαστικά δάνεια.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

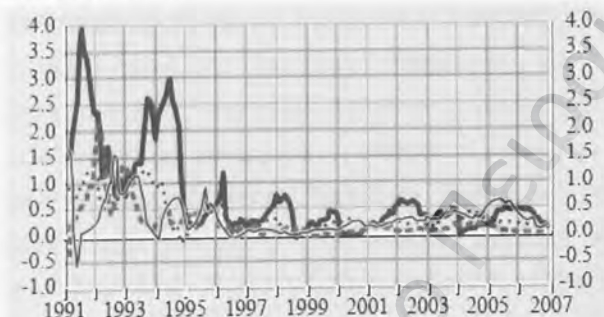
Πηγή: ΕΚΤ.

Παρότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στα επίπεδα των επιτοκίων στις χώρες της ευρωζώνης, υπάρχει μια διαδικασία σύγκλισης. Ένας τρόπος να μετρήσουμε αυτή τη διαδικασία είναι να δούμε εάν τα επιτόκια στις χώρες της ευρωζώνης έχουν συγκλίνει σε ένα συγκεκριμένο σημείο αναφοράς. Το σημείο αναφοράς θεωρείται εδώ το χαμηλότερο επιτόκιο, υπό την υπόθεση ότι αυτό θα αντικατοπτρίζει το επίπεδο προς το οποίο, σαν αποτέλεσμα της αυξημένης ολοκλήρωσης και του ανταγωνισμού στην ευρωζώνη, θα συγκλίνουν τα επιτόκια για τα ίδια προϊόντα. Για να μετρήσουμε την ταχύτητα της σύγκλισης χρησιμοποιείται ο β συντελεστής, που είναι ο υπολογισμένος συντελεστής μιας παλινδρόμησης όπου η αλλαγή στο spread μεταξύ του επιτοκίου μιας χώρας και του σημείου αναφοράς παλινδρομείται στο υστερούμενο spread. Οι αρνητικές τιμές του συντελεστή β δείχνουν ότι η υπάρχει σύγκλιση. Τιμές κοντά στο -1 δείχνουν πλήρη σύγκλιση. Η παρουσία

συγκεκριμένων επιδράσεων από την κάθε χώρα στον υπολογισμό, τονίζουν την ύπαρξη διαφορών στο εσωτερικό της χώρας.

Μεγάλες τιμές των επιδράσεων της κάθε χώρας δείχνουν την ύπαρξη ετερογενούς αγοράς, που μπορεί να σχετίζεται με διαφορές σε θεσμικούς και άλλους παράγοντες. Το διάγραμμα 10 δείχνει την εξέλιξη της μέσης τιμής των επιδράσεων κάθε χώρας. Οι επιδράσεις αυτές έχουν μικρύνει με το χρόνο, υποδεικνύοντας μια μείωση στις διαφορές για συγκεκριμένους δείκτες.

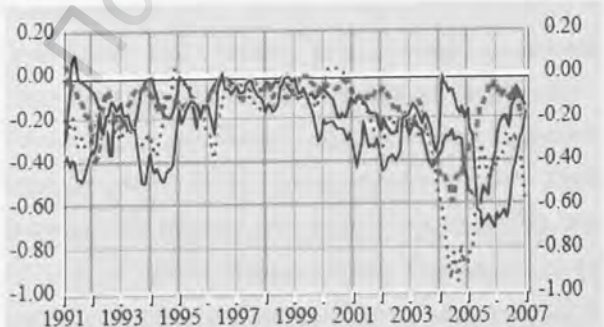
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10

Πηγή: ΕΚΤ.

Το διάγραμμα 11 δείχνει την εξέλιξη του συντελεστή β με το χρόνο για συγκεκριμένα επιτόκια. Το γεγονός ότι ο συντελεστής είναι σχεδόν πάντοτε αρνητικός δηλώνει ότι η διαδικασία της σύγκλισης συνεχίζεται με το πέρασμα του χρόνου, παρά το γεγονός ότι η ταχύτητα της σύγκλισης είναι αρκετά μακριά από το -1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 11

Πηγή: ΕΚΤ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

6.1 Συμπεράσματα

Παρά την ανάπτυξη και τη διαφοροποίηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η λιανική τραπεζική παραμένει ο σημαντικότερος κλάδος της τραπεζικής, αντιπροσωπεύοντας το 50% της συνολικής τραπεζικής δραστηριότητας στη Δυτική Ευρώπη.

Η μελέτη αυτή αναγνώρισε σημαντικά χαρακτηριστικά στη λειτουργία της προσφοράς στις αγορές της λιανικής τραπεζικής. Αρχικά, οι υποδομές των αγορών όπως τα συστήματα πληρωμών και τα μητρώα πιστώσεων διαφέρουν γενικά ανά χώρα. Δεύτερον, η λιανική τραπεζική τυπικά επιδεικνύει υψηλά επίπεδα συνεργασίας μεταξύ των «παικτών», που αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλον σε αγορές διαφόρων προϊόντων. Τρίτον, τα εμπόδια εισόδου στην αγορά παραμένουν στη λιανική τραπεζική. Κάποια μπορεί να είναι φυσικά εμπόδια, αλλά εμπόδια προκύπτουν επίσης και από την υπάρχουσα νομοθεσία ή αντι-ανταγωνιστικές συμπεριφορές.

Από την πλευρά τώρα της ζήτησης, δύο κύριοι παράγοντες μπορούν να μειώσουν τη λειτουργία μιας ανταγωνιστικής αγοράς. Αρχικά, η ασυμμετρία πληροφόρησης των πελατών μειώνει την ένταση του ανταγωνισμού των τιμών. Δεύτερον, τα κόστη μεταστροφής αποθαρρύνουν τους καταναλωτές από το να αφήσουν τους δικούς τους παρόχους λιανικών υπηρεσιών.

Η μελέτη της συγκέντρωσης της αγοράς δείχνει ότι οι αγορές λιανικής τραπεζικής γενικά παρουσιάζουν μέτρια συγκέντρωση, τουλάχιστον σε εθνικό επίπεδο. Η ολοκλήρωση της λιανικής τραπεζικής των ευρωπαϊκών αγορών παραμένει χαμηλή. Γενικά, λίγες ξένες τράπεζες είναι ανάμεσα στις πέντε πρώτες σε κάθε κράτος μέλος, παρά το γεγονός ότι οι ξένες τράπεζες διατηρούν ισχυρές θέσεις σε πολλά νέα κράτη μέλη.

Επιπλέον, παρότι πολλοί περίμεναν ότι η εισαγωγή του ευρώ θα ενίσχυε το άνοιγμα τραπεζικών καταστημάτων κατά μήκος των συνόρων, θα προκαλούσε αύξηση στη διεθνή εδραίωση της λιανικής τραπεζικής και θα αύξανε τις άμεσες διασυνοριακές πωλήσεις, μια ευρωπαϊκή ολοκληρωμένη αγορά για τη λιανική τραπεζική απέτυχε να υλοποιηθεί.

Πολλοί ισχυρίζονται ότι οι λιανικές υπηρεσίες είναι λιγότερο κατάλληλες για ολοκλήρωση της αγοράς, χρησιμοποιώντας ως επιχειρήματα ότι οι λιανικές αγορές είναι ουσιαστικά ακατάλληλες για διασυνοριακή δραστηριότητα λόγω της φύσης τους και ότι εμπόδια πολιτικής θα υπάρχουν πάντα στις βιώσιμες εμπορικές δομές. Όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Τουλάχιστον όχι απόλυτα. Πανευρωπαϊκές στρατηγικές λιανικής αγοράς μπορεί να είναι ελκυστικές και αξιόλογες μεσοπρόθεσμα σαν αποτέλεσμα 4 κύριων παραγόντων:

1. των αυξανόμενων διεθνών προτιμήσεων των καταναλωτών
2. τον αυξανόμενο ρόλο των καναλιών άμεσης διανομής
3. των κανονιστικών τάσεων, της στροφής δηλαδή της νομοθεσίας προς την κατεύθυνση αυτή
4. των περιορισμένων τοπικών ευκαιριών των αγορών για τις ευρωπαϊκές λιανικές τράπεζες.

Όσον αφορά τη διασυνοριακή ζήτηση, παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των λιανικών πελατών επιλέγουν να αγοράσουν χρηματοοικονομικά προϊόντα μέσω τοπικών καναλιών διανομής, οι Ευρωπαίοι αρχίζουν σιγά σιγά να αλλάζουν τις συνήθειές τους. Παρότι μια μικρή μερίδα των πολιτών της ΕΕ έχουν προβεί σε αγορά χρηματοοικονομικών προϊόντων από άλλο κράτος μέλος –περίπου το 5% έχουν ανοίξει λογαριασμό σε άλλο κράτος μέλος⁶⁶–η μερίδα εκείνη που σκοπεύει να αγοράζει λιανικές υπηρεσίες διασυνοριακά είναι πολύ μεγαλύτερη. Μεταξύ των τραπεζικών προϊόντων, οι τραπεζικοί λογαριασμοί και οι πιστωτικές κάρτες έχουν το προβάδισμα με 15% των πολιτών της ΕΕ να σκοπεύουν να ανοίξουν ένα λογαριασμό σε μια ξένη τράπεζα και 12% να βγάλουν μια πιστωτική κάρτα από μια ξένη τράπεζα. Η τάση αυτή υποστηρίζεται και από το γεγονός ότι 53% των ευρωπαίων μιλούν μια ξένη γλώσσα σε άριστο επίπεδο και 26% γνωρίζουν μια δεύτερη ξένη γλώσσα⁶⁷.

Μια ακόμη κινητήρια δύναμη που αναμένεται να διευκολύνει την ολοκλήρωση της λιανικής τραπεζικής σημαντικά, είναι ο αυξανόμενος ρόλος των καναλιών άμεσης διανομής, κυρίως του ίντερνετ. Σε κάποια κράτη μέλη αυξάνεται συνεχώς η σημασία των καναλιών αυτών και έχουν οδηγήσει σε σημαντικές

⁶⁶ Dieckmann R., 2006, *EU Retail banking, Drivers for the emergence of cross-border business*, Deutsche bank Research, Financial Market special, EU Monitor 34

⁶⁷ Dieckmann R., 2006, *EU Retail banking, Drivers for the emergence of cross-border business*, Deutsche bank Research, Financial Market special, EU Monitor 34

αλλαγές. Ο ιστορικά σημαντικός ρόλος των καταστημάτων σαν βασικό σημείο πώλησης συνεχώς συρρικνώνεται καθώς κατά μέσο όρο πάνω από το 20% των ευρωπαϊκών χρησιμοποιούν ήδη το ίντερνετ για λιανικές υπηρεσίες. Ωστόσο, υπάρχουν σίγουρα πιο σύνθετα προϊόντα, τα οποία διανέμονται σχεδόν αποκλειστικά μέσω των καταστημάτων.

Βέβαια, πέρα από όλα τα παραπάνω, οφείλουμε να τονίσουμε ότι η άμεση πώληση λιανικών υπηρεσιών σε διασυνοριακή βάση θα απογειωθεί μόνο αν οι καταναλωτές αποκτήσουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη για το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο των συναλλαγών αυτών.

Τα σημαντικότερα εμπόδια όσον αφορά το νομικό και κανονιστικό πλαίσιο είναι οι διαφορές στους κανόνες προστασίας του καταναλωτή, στην εθνική φορολογία, το αστικό δίκαιο καθώς και προδιαγραφές προϊόντων που καθορίζονται από εθνικούς κανόνες. Για παράδειγμα, διαφορετικά εθνικά καθεστώτα εμποδίζουν τις τράπεζες από το να σχεδιάζουν πανευρωπαϊκά λιανικά προϊόντα και αποκλίνουν αστικό δίκαιο απαιτεί από τους παρόχους λιανικών προϊόντων να προσαρμόζουν τις στρατηγικές προϊόντων σε τοπικό επίπεδο.

Όσον αφορά τώρα στη διασυνοριακή προσφορά των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών, οι πάροχοι αυτών προσφέρουν τις διασυνοριακές υπηρεσίες τους μέσω τοπικών δομών (θυγατρικές και καταστήματα), οι οποίες προκύπτουν είτε από επενδύσεις είτε από εξαγορές και συγχωνεύσεις.

Για το μέλλον, υπάρχουν βάσιμοι λόγοι γιατί οι τράπεζες θα ενδιαφερθούν περισσότερο για επιδίωξη πανευρωπαϊκών λιανικών στρατηγικών πιο επιθετικών. Πρώτον, το υψηλό ποσοστό συγχωνεύσεων σε κάποιες εθνικές αγορές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, τη Σουηδία, το Βέλγιο και την Ολλανδία, το μερίδιο αγοράς για τις τέσσερις μεγαλύτερες λιανικές τράπεζες ξεπερνά το 70%. Σαν αποτέλεσμα μια επιπλέον τοπική συνέχιση των συγχωνεύσεων δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί κυρίως λόγω κανόνων ανταγωνισμού. Δεύτερον, γίνεται πιο εύκολη η επένδυση για ένα διασυνοριακό deal. Αντίθετα με τις τοπικές συγχωνεύσεις, όπου συνεργασίες μπορούν να από τη μεριά της διανομής (π.χ. κλείσιμο καταστημάτων), η επένδυση σε διασυνοριακά deals πρέπει να γίνει από την πλευρά της παραγωγής: πώληση των ίδιων προϊόντων σε μια μεγαλύτερη αγορά χρησιμοποιώντας μια κοινή πλατφόρμα ανάπτυξης προϊόντων, συναλλαγών και διοίκησης παραγωγής, ώστε να

επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας. Όμως, οι οικονομίες κλίμακας δεν είναι τόσο εύκολο να πραγματοποιηθούν καθώς οι κεντρικές λειτουργίες, το risk management, τα πληροφοριακά συστήματα κ.α απαιτούν προσαρμογή στα τοπικά δεδομένα.

Από την πλευρά της νομοθεσίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σκοπεύει στην κατάργηση των εμποδίων στον ανταγωνισμό, καθώς και τη δραστηριότητα του M&A στις λιανικές τραπεζικές αγορές. Παρότι υπάρχει φόβος να γίνει η νομοθεσία της ΕΕ υπερβολικά προστατευτική προς τον καταναλωτή, ασυνάρτητη και αντιπαραγωγική, υπάρχει ευκαιρία να δημιουργηθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο, που θα επιτρέπει την κερδοφόρα εκμετάλλευση των αναδυόμενων δυναμικών των διασυνοριακών υπηρεσιών.

Όσον αφορά στα επιτόκια, πρέπει να τονιστεί ότι οι διαφορές τους οφείλονται σε διάφορους παράγοντες, όπως διαφορετικές συνθήκες στις εθνικές οικονομίες (πιστωτικός κίνδυνος και κίνδυνος επιτοκίων, μέγεθος των εταιρειών, δομή της αγοράς), θεσμικοί παράγοντες (φορολογία, εποπτεία, προστασία καταναλωτή) και χρηματοοικονομικές δομές (ανταγωνιστικότητα, βαθμός χρηματοδότησης κεφαλαίων). Επιπλέον, η συνύπαρξη διαφορετικών προϊόντων σε διαφορετικές χώρες μπορεί να μην αποτελεί αποτέλεσμα μη ολοκλήρωσης, αλλά μπορεί να προκύπτει από τις διαφορετικές προτιμήσεις, την ηλικία και άλλα εγγενή χαρακτηριστικά του πληθυσμού.

Τέλος, το χαμηλό επίπεδο της ολοκλήρωσης στη λιανική τραπεζική σχετίζεται με το σχετικά υψηλό επίπεδο διαφορετικών υποδομών λιανικών πληρωμών. Ωστόσο, οφείλουμε να τονίσουμε ότι ο SEPA έχει οδηγήσει σε χαμηλότερες τιμές όσον αφορά πληρωμές μέσω καρτών και τρεχούμενων λογαριασμών⁶⁸, παρά την αύξηση σε έξοδα διαχείρισης λογαριασμού. Επίσης, με την πλήρη εναρμόνιση των διαδικασιών, των εργαλείων και των υπηρεσιών που προσφέρονται στον καταναλωτή, που θα επιτευχθεί μέσω του SEPA, δε θα υπάρχουν πλέον διαφορές στην ευρωζώνη μεταξύ εθνικών και διασυνοριακών λιανικών πληρωμών.

⁶⁸ World Retail Banking Report, 2009, Capgemini, European Fincial Management and Marketing Association and Unicredit

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Affinito M., Piazza M., 2008, What are borders made of? An analysis of barriers to european integration, Banca d' Italia
- Amerini G, 2003, Interest rates: An overview, Statistics in Focus, Economy and Finance, Theme 2- 26/2003
- Blandon J., 2008, Cross-border banking in Europe: An empirical investigation, Universitat Pompeu Fabra
- Cabral I., Dierick F., Vessala J., 2002, Banking integration in the euro area, Occasional Paper Series, ECB
- Dermine J., 2005, European Banking Integration: Don't put the cart before the horse, Insead Fontainebleau
- Dieckmann R., 2006, EU Retail banking, Drivers for the emergence of cross-border bussiness, Deutsche bank Research, Financial Market special, EU Monitor 34
- Dixon R., 1991, Banking in europe, The single market, Εκδόσεις Routledge
- ECB: European Central Bank, 2006, Differences in MFI interest rates across euro area countries
- ECB: European Central Bank, 2006, Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ (SEPA)
- ECB: European Central Bank, 2008, Financial Integration in Europe
- European Commission, 2007, Report on the retail banking sector inquiry, Commission Staff Working Document, SEC(2007) 106
- Evaluation of the joint venture Natixis in Bulletin Officiel de la Concurrence, de la Consommation et de la Repression des Fraudes (DGCCRF) No. 7 bis du 15 septembre 2006
- Gans J., 2008, Issues in competition in retail banking, Comments on switching costs, exit fees and mergers, University of Melbourne
- Gortsos, C. , 2006, 50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών
- Gortsos, C. , 2007, Integration of European Financial Service Markets, Report of the European Banking Federation
- Kwast, M., M. Starr-McCluer and J. Wolken, 1997, "Market Definition and the Analysis of Antitrust in Banking", the Antitrust Bulletin, Winter 97.
- Vajanne L, 2007, Integration in euro area retail banking markets-convergence of credit interest rates, bank of Finland Research
- World Retail Banking Report, 2009, Capgemini, European Fincial Management and Marketing Association and Unicredit

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bundeswettbewerbsbehörde, http://www.bwb.gv.at/BWB/Aktuell/haftungsverb_070706.htm.
- Capital Requirements Directive - <http://www.capital-requirements-directive.com/>
- ECB: European Central Bank
<http://www.ecb.int/press/key/date/2006/html/sp060224.en.html>
- ECB: European Central Bank Working paper No 6
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=748969#

ECB: European Central Bank, www.ecb.int, http://ec.europa.eu/internal_market

European Commission, 2007, Εσωτερική αγορά και υπηρεσίες, Ενημερωτικό Δελτίο για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες www.europa.eu.int/comm/internal_market/finances/index_en.htm

European Commission, "cross-border mergers and acquisitions in the banking sector" - http://www.ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/2004-market-docs/markt-1072-04_en.pdf

European Parliament - Λευκή Βίβλος Πολιτική για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες 2005-2010 <http://europa.eu/scadplus/leg/el/inv/l33225.htm>

European Parliament - Η στρατηγική της Λισαβώνας: μια πιο ανταγωνιστική Ευρώπη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>

Kontakt. The Arts and Civil Society Program of Erste Group, <http://www.kontakt.erstebankgroup.net/static/upload/downloads/54.pdf>

Speech on the occasion of the 2006 World Savings Day, <http://www.bis.org/review/r061115b.pdf>.

Swedbank, <http://www.swedbank.com/sst/www/inf/out/fil/0,,348319,00.pdf>.

The European Association of Cooperative Banks, <http://www.eurocoopbanks.coop/>

The Global Voice of Savings and Retail Banking, <http://www.savings-banks.com/PortalHome.aspx>

Πανεπιστήμιο Πειραιώς